

Krzysztof Kolasa, Sebastian Pilarski

(Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi)

PROCES DZIAŁACZY NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” Z TOMASZOWA MAZOWIECKIEGO JAKO PRZYKŁAD REPRESYJNEJ DZIAŁALNOŚCI SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO W OKRESIE STANU WOJENNEGO

 Działalność prokuratur i sądów w okresie stanu wojennego stanowi coraz częściej przedmiot zainteresowań badaczy zajmujących się najnowszą historią Polski¹. Należy podkreślić, że wymiar sprawiedliwości w latach 1981–1983 stał się – obok aparatu bezpieczeństwa państwa – jednym z głównych narzędzi wykorzystywanych przez władze komunistyczne do zwalczania „solidarnościowej” rewolucji, będącej owocem społecznych protestów z lata 1980 r. Prokuratury oraz sądy powszechne i wojskowe działały w oparciu o antydatowane na 12 grudnia 1981 r. akty prawne: Dekret o stanie wojennym², Dekret o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego³, Dekret o przekazaniu

---

¹ Zob. m.in.: „Kontynuowali działalność związkową...”. *Sądzeni z powodów politycznych w województwie gdańskim (1981–1983)*, wstęp i oprac. A. Kazański, Gdańsk 2012; *Procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność” w Łodzi w okresie stanu wojennego*, wstęp i wybór S. Pilarski, oprac. S. Pilarski (współpr. K. Kolasa), Łódź 2013; M. Stanowska, A. Strzembosz, *Sędziowie warszawscy w czasie próby 1981–1988*, Warszawa 2005. Orzecznictwo z lat stanu wojennego zostało – w odniesieniu do poszczególnych regionów Polski – omówione także w publikacji *Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, red. A. Dudek, Warszawa 2003.

² DzU, 1981, nr 29, poz. 154, s. 309–317. Więcej na temat oceny ustawodawstwa stanu wojennego zob.: *Prawa człowieka i obywatela w PRL (13 XII 1981–31 XII 1982)*, Paryż 1983, s. 55–60; P. Chrzczonowicz, *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości karnej wobec opozycji wolnościowej w Polsce doby stanu wojennego – wybrane aspekty* [w:] *Stan wojenny. Fakty, hipotezy, interpretacje*, red. A. Czwołek, W. Polak, Toruń 2008, s. 83–84; W. Polak, *Stan wojenny – pierwsze dni*, Gdańsk 2006, s. 180–182.

³ DzU, 1981, nr 29, poz. 156, s. 318–320.

DO WSZYSTKICH MIESZKAŃCÓW TOMASZOWA MAZOWIECKIEGO

1

Dzisiaj w nocy stała się rzecz w historii naszej Ojczyzny bezprzykładna: Rząd wypowiedział wojnę Narodowi. Uczynił to w 11 rocznicę podobnej decyzji, decyzji która rozpoczęła tragedię i zbrodnię Grudnia 1970. Decyzję podjęli przedstawiciele tej samej władzy, która pod pomnikiem Ofiar w Gdańsku ślubowała Narodowi, że już nigdy więcej. Ten sam Rząd, który nadal zwodzi Narod deklarami gotowości zawarcia Porozumienia Narodowego.

AIPN Łd

W nocy wddziały ZO MO, MO i SB rozpoczęły aresztowania wśród działacze Solidarności. W aresztach osadzeni zostali prawdopodobnie nasi działacze Zarządów Regionalnych.

Oddziały ZO MO wtargnęły do budynków MKZ-tów, zagarbnyły wszelkie druki i dokumenty, maszyny do pisania, radiodbiorniki, telewizory, i magnetofony. O ołoczone zostały nasze tablice informacyjne. Od północy nieczynne są telefony i teleksy.

Oczywiście ta akcja nie zdoła sparaliżować naszego Związku. Nie zdoła zastraszyć naszego Narodu. i rzucić go na kolana.

Od 19 -ej itnajeje Międzyzakładowy Komitet Strajkowy
Miasta Tomaszowa -Mazowieckiego.

MKS TM zarządza:

- 1/ Powołać natychmiast Zakładowe Komitety Strajkowe we wszystkich zakładach pracy. W razie aresztowań ich członków- powołać następne.
- 2/ Rozpocząć powszechny strajk zgodnie z instrukcjami Zarządu Regionalnego z marca 1980 r. od godz.9.00 14 grudnia.

Domagamy się?

- 1/ Natychmiastowego uwolnienia aresztowanych.
- 2/ Cofnięcia decyzji o proklamowaniu stanu wojennego.
- 3/ Zwrotu zrabionego mienia i dokumentów oraz wana grodzienia strat.
- 4/ Zaprzestania zbrodniczej polityki konfrontacji z Narodem.

Strajk trwa do skutku. Odwołać go może jedynie Prezydium Zarządu Regionalnego w pełnym składzie, przed kamerami TV Ośrodka Łódzkiego.

Wzywamy władze do rozsądku.

Metodami siły i przemocy Narodu Polskiego do uległości zmusić się nie da. Kto z naszym Narodem chce osiągnąć uczciwe Porozumienie - musi go traktować uczciwie i z szacunkiem.

Potrąfimy ponieść cierpienia aby Polaka była Polską.

Jest nas 10 milionów.

Jeszcze Polska nie zginęła!

MKS Tomaszow-Maz.

DOKUMENTY

Ulotka „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego” sygnowana przez MKS NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim, rozkolportowana 14-15 XII 1981 r. AIPN Łd, 50/1, t. 2

Dokąd dążymy?

Na początku naszego Związku były potrzeby zwykłych ludzi. Związek nasz wyrósł z buntu społeczeństwa doświadzonego w ciągu przeszło 3 dziesięcioleci zamianami praw ludzkich i obywatelskich, z buntu przeciwko dyskryminacji światopoglądowej i wyzyskowi ekonomicznemu. Był protestem przeciwko systemowi sprawowania władzy. Chodziło nam wszystkim nie tylko o warunki bytowania, chociaż żyć się źle, pracowało się ciężko, bezowocnie i nie dla siebie i kraju. Historia nauczyła nas że nie ra chleba bez wolności. Chodziło nam również o sprawiedliwość, o demokrację, o prawdę, o praworządność, o ludzką godność, o swobodę przekonań, o naprawę Rzeczypospolitej. Nie zaś tylko o chleb, masło i kiełbasę. Nie chcemy być obywatelami II kategorii we własnym kraju. Partia, jak dziś wiemy, wyrażając zgodę na powstanie nie niezależnych od niej związków, pozwoliła na rejestrację naszego Związku, ale go nie zaakceptowała. Zarzuca nam się działania polityczne, atak na "nieskazitelnie uczciwy aparat władzy". Dziś ten "nieskazitelnym aparacie" trzeba stawiać przed sądem, łącznie z I sekretarzem i premierem, za złodziejstwo i korupcję. To obrona takich ludzi zajmowali się nasi przeciwnicy np. w czasie strajku o usunięcie szkodziei, łącznie z komendantem KW MC, na Podbeskidziu. Partia nie chce społecznej kontroli nad sobą. Dlatego musimy walczyć wolne wybory, wg demokratycznych zasad. Dziś wiemy, że tylko w warunkach demokracji może istnieć niezależny od partii Związek. A wolne wybory gwarantują nam układy jałtańskie, które podpisał nawet Stalin.

I z takiej polityki nie zrezygnujemy. "WRONA" gen. Jaruzelskiego rozpetęła przeciwko nam kampanię oszczerstw i szkalowania. W partii prowadzi się agitację za likwidacją Związku. Musimy się bronić. Musimy wytrwać. Nie wolno wchodzić w żadne oficjalnie tworzone struktury, narzucone komisje itp. Trzeba wytworzyć klimat moralnego potępienia wszystkich członków partii, którzy spełnili rolę "konia trojańskiego" w Związku. Muszą nas się do podpisywania deklaracji lojalności, potępienia Związku i odłączenia się od jego kierownictwa. Czerwemu faszyzmowi - robotniczo nie jesteśmy z Lechem! Dla PZP - mamy wiersz:

Choć można za to pójść do manra
Trzeba powiedzieć prawdę Wam:
oto mistyczna pękła kłamra,
która spajała cały kraj,
Chcieliście władzę mieć bez granic,
rzucić nie bacząc na nic,
na jęk i głos rozsądku gąsni,
dufni w żelazną dłoń co zdusi
każda myśl śmielsza i krytykę.
Historia Wam nauczkę dała,
bo kto z oporem się nie styka

też w absolutnej próżni działa.
Wznieśiona głowa buntownika
łatwo katowski cina topór,
jednak wszelkie represje się wymyka
głuchy, milczą, werny opór,
Mówił długo dziad do obrazu,
obraz do niego ani razu.
Dziś obraz mówić chce do dziada,
lecz dziad mu już nie odpowiada.

Zapłacimy za internowanych, więzionych i bezprawnie zwalnianych z pracy i represjonowanych.

NSZZ "Solidarność"

Przeczytaj sam i daj innym.

MKS Tomaszów Maz.

Ulotka „Dokąd dążymy” sygnowana przez NSZZ „Solidarność” i MKS NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim, rozkolportowana 21–22 I 1982 r.

AIPN Łd, 50/1, t. 2

do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego⁴, jak również o zapisy Kodeksu karnego.

Po wprowadzeniu stanu wojennego przeprowadzono weryfikację personalną w prokuraturach i sądach wojewódzkich. Postawę pracowników wymiaru sprawiedliwości kształtowały intensywnie prowadzone zebrania i konferencje ideologiczne, jak również zachęty finansowe oraz uznaniowe awanse dla szczególnie gorliwych sędziów i prokuratorów⁵. Często praktyką wobec pracowników wymiaru sprawiedliwości było również wymuszanie składania deklaracji lojalności, a w przypadku odmowy ich podpisania – groźenie utratą pracy z tzw. wilczym biletem⁶.

W województwie piotrkowskim odbyły się dwa procesy członków NSZZ „Solidarność”, którzy podjęli działalność po 13 grudnia 1981 r.: tzw. proces bełchatowski⁷ i omawiany w niniejszym artykule tzw. proces tomaszowski, będący konsekwencją rozpracowania przez Służbę Bezpieczeństwa grupy związkowców zaangażowanych w druk i kolportaż nielegalnych materiałów na terenie Tomaszowa Mazowieckiego. Rozpowszechnili oni ulotki: „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego” (14–15 grudnia 1981 r.), „Do mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” (24 grudnia 1981 r.) i „Dokąd dążymy” (21 stycznia 1982 r.) oraz pozbawioną tytułu ulotkę datowaną na 17 lutego⁸.

Reakcją „bezpieki” było wszczęcie 22 stycznia 1982 r. przez Wydział V Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Piotrkowie Trybunalskim sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Powielacz”. Cztery dni później została powołana grupa operacyjno-śledcza z zadaniem ustalenia nazwisk autorów i kolporterów ulotek, przejścia sprzętu wykorzystywanego do druku oraz ujęcia i zatrzymania „ustalonych kolporterów wrogich ulotek”. Osobisty nadzór nad działaniami operacyjnymi grupy sprawował szef piotrkowskiej „bezpieki” płk inż. Adolf Dyszy⁹. Wkrótce figurantami (tj. osobami roz-

⁴ *Ibidem*, poz. 157, s. 321–322.

⁵ P. Chrzczonowicz, *op. cit.*, s. 87.

⁶ *Prawa człowieka i obywatela w PRL...*, s. 29.

⁷ W procesie bełchatowskim sądzeni byli działacze związku zaangażowani w druk „Solidarności Wojennej”. Z grona 13 oskarżonych Sąd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim 3 VIII 1982 r. skazał na karę 3 lat pozbawienia wolności: Andrzeja Krasuskiego, Zbigniewa Matyśkiewicza i Ryszarda Wyczachowskiego. Postępowanie umorzono w stosunku do 4 oskarżonych (Mieczysław Czyż, Krzysztof Gajderowicz, Jan Skrobisz, Zbigniew Wróblewski), natomiast 6 osobom (Antoni Augustyniak, Ryszard Brzuzy, Jan Dzido, Ryszard Klonowski, Henryk Komoński, Janusz Słowiński) Sąd Najwyższy w Warszawie 11 III 1983 r. warunkowo zawiesił wykonanie kary. Zob. M. Przybysz, *NSZZ „Solidarność” Region Ziemia Piotrkowska [w:] NSZZ „Solidarność” 1980–1990*, t. 4: *Polska zachodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 606–607. Autorka błędnie wśród osób, wobec których umorzono postępowanie, wymienia Jacka Niewieczera. Por. np. <http://www.13grudnia81.pl/sip/index.php?opt=3&n=M&idO=634&p=1&sG=679&sprawa=766> (dostęp 12 XI 2018 r.).

⁸ Więcej na temat działań SB wymierzonych w podziemne struktury tomaszowskiej „Solidarności” zob. S. Pilarski, *Działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa wobec działaczy NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim w okresie stanu wojennego [w:] Niedziela bez „Teleranka”*. Piotrków Trybunalski – Tomaszów Mazowiecki w okresie stanu wojennego 1981–1983, Piotrków Trybunalski–Tomaszów Mazowiecki 2014, s. 58–87.

⁹ *Ibidem*, s. 68–69.

pracowywanymi) SOR krypt. „Powielacz” stali się: Zygmunt Augustyniak, Maria Biesiadowska, Tadeusz Cielniak, Wiktor Dratwa, Włodzimierz Jurczyński, Stanisław Kurnik, Maria Piotrowicz, Wiesław Psut, Zbigniew Rychlik, Stanisław Szubert, Ryszard Trocha i Ryszard Wędrychowicz.

Dużym sukcesem „bezpieki” było pozyskanie trzech tajnych współpracowników wchodzących w skład grupy, noszących pseudonimy: „Alina”, „Monika” i „Oko”. Trzydziestu funkcjonariuszy MO i SB 22 marca 1982 r. przeprowadziło przeszukania u trzynastu osób z terenu Tomaszowa Mazowieckiego oraz z gminy Nagórzyce, m.in.: Zygmunta Augustyniaka, Mariana Goździka, Zbigniewa Rychlika, Janiny Wędrychowicz, Ryszarda Wędrychowicza, u których znaleziono poszukiwane bezdebity. Wymienieni, podobnie jak Stanisław Szubert, zostali zatrzymani do wyjaśnienia sprawy. W mieszkaniu J. Wędrychowicz – w „dobrze zamaskowanej piwnicy” – odnaleziono powielacz białkowy, maszynę do pisania, matryce woskowe, farbę drukarską i ok. 250 ulotek datowanych na 15 marca 1982 r.

Podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Łodzi por. Roman Gluba 23 marca 1982 r. wszczął śledztwo przeciwko Z. Augustyniakowi, Z. Rychlikowi, S. Szubertowi i R. Wędrychowiczowi pod zarzutem popełnienia przestępstw określonych w art. 46 ust. 1 (kontynuowanie działalności zawieszzonego związku) oraz art. 48 ust. 2 (rozpowszechnianie „fałszywych wiadomości” mogących wywołać „niepokój publiczny lub rozruchy”) i 4 (redagowanie, druk i kolportaż materiałów bezdebitowych) Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. W związku z postanowieniami Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego śledztwo miało być prowadzone w trybie postępowania doraźnego, co nakładało na prokuraturę obowiązek przeprowadzenia postępowania w ciągu 15 dni, a na sąd – rozpoznanie sprawy w terminie nie dłuższym niż 5 dni od otrzymania aktu oskarżenia. Orzekany wyrok bezwzględnie pozbawienia wolności miał wynosić co najmniej 3 lata. Sprawa – ze względu na właściwość terytorialną Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego i obowiązujące prawodawstwo stanu wojennego – miała być prowadzona w Bydgoszczy, lecz w oparciu o postanowienie Sądu POW ostatecznie została przekazana do rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu w Piotrkowie Trybunalskim¹⁰. Okoliczność ta była bez wątpienia korzystna dla oskarżonych, albowiem orzecznictwo sądów wojskowych w omawianym okresie charakteryzowało się szczególną surowością.

Łącznie aresztowano 12 osób: Augustyniaka, Wędrychowicza, Szuberta, Rychlika, Psuta, Piotrowicz, Biesiadowską, Cielniaka, Trochę, Kurnika, Dratwę i Jurczyńskiego. 24 kwietnia 1982 r. WPG w Łodzi zamknęła śledztwo, natomiast Wydział Śledczy KW MO w Piotrkowie Trybunalskim zakończył postępowanie – łącznie przesłuchano 53 świadków i przeprowadzono 33 przeszukania¹¹.

Rozprawy przed Sądem Wojewódzkim w Piotrkowie Trybunalskim odbyły się 17–19, 26 i 28 maja 1982 r. Przewodniczącą składu sędziowskiego i sędzią sprawozdawcą była Leokadia Drążkiewicz, a skład orzekający uzupełniali Michał Kłós i Janusz Bilski. Podczas kolejnych rozpraw adwokatami oskarżonych byli przedstawiciele łódzkiej i piotr-

¹⁰ *Ibidem*, s. 73.

¹¹ *Ibidem*, s. 74.

AIPN Ld

AKT O S K A R Ż E N I A

/w trybie doraźnym/

- przeciwko: 1/ Ryszardowi WĘDRYCHOWICZOWI s.Juliana
2/ Stanisławowi SZUBERTOWI s.Henryka
3/ Zbigniewowi RYCHLIKOWI s.Henryka
4/ Zygmuntowi AUGUSTYNIAKOWI s.Zygmunta
5/ Ryszardowi TROCHA s.Józefa
6/ Tadeuszowi CIELNIAKOWI s.Stanisława
7/ Marii BIESIADOWSKIEJ c.Romana
8/ Marii PIOTROWICZ c.Stanisława
9/ Wiktorowi IRATWIE s.Kazimierza
10/ Wiesławowi PSUTOWI s.Jarzego

wszyscy podejrzani o przestępstwo z art.46
ust.1 oraz art.48 ust.2,3,4 dekretu z dnia
12.12.1981r. o stanie wojennym w zw,z art.
10 § 2 kk;

11/ Stanisławowi KURNIKOWI s.Henryka
podejznanemu o przestępstwo z art.48 ust.2
i 3 dekretu z dnia 12.12.1981r. o stanie
wojennym;

12/ Włodzimierzowi JURCZYŃSKIEMU s.Aleksandra
podejznanemu o przestępstwo z art.46 ust.1
dekretu z dnia 12.12.1981r. o stanie wojen-
nym.

O s k a r ż a m :

Akt oskarżenia Wojskowej
Prokuratury Garnizonowej
w Łodzi przeciwko Ryszardowi
Wędrychowiczowi i innym,
oskarżonym o druk i kolportaż
materiałów bezdebitowych
(pierwsza strona), 26 IV 1982 r.
AIPN Ld, 50/1, t. 3

1/ Ryszarda WĘDRYCHOWICZA s.Juliana i Janiny
z d.Śek, ur.18.03.1955r.w Tomaszowie Maz.,
zam.w Tomaszowie Maz.,ul.Wojska Polskiego
Nr 11 m.9, pochodzenia społecznego robotni-
czego, z zawodu spawacza, zatrudnionego
w Odzieżowej Spółdzielni Pracy "Simfor"
w Tomaszowie Maz.,o wykształceniu zasadni-
czym zawodowym, narodowości i obywatelstwa
polskiego, żonatego, ojca trojga dzieci,
bezpartyjnego, członka MSZZ "Solidarność",
nie karanego, tymczasowo aresztowanego
postanow.WPG w Łodzi z dn.23.03.1982r.

Sygn. akt **K110/82** /dor

Wyłączono sprawę co do oskarżonego .....
..... karta .....

Założono .....
(data)

TERMINY:

Ukończono .....
(data)

Sędzia sprawozdawca .....

56 R 148/82
56 R W 76/93

AKTA

Tom I

w sprawie karnej

Ryszarda

Wędrychowicza
i innych

osk z art. 46 i inne dekretu z 12 XII 81r.

Sąd Wojewódzki w
SĄD WOJEWÓDZKI
Rejonowy
97-300 Piotrków Tryb.
ul. Słowackiego 5

Sąd Apelacyjny*) w
Wojewódzki

Kat. A. Przechowywać w archiwum zakładowym
przez lat ..... po czym przekazać do
właściwego Archiwum Państwowego.
SĘDZIA

(podpis i data)

Złożono do archiwum zakładowego

Nr wykazu .....

Nr porządkowy wykazu .....

SEKRETARZ SĄDOWY (podpis) .....

Kat. B. Przechowywać w archiwum zakładowym
przez lat ..... całe akta karty .....*)
po czym przekazać na makulaturę-po pocięciu.
Przed pocięciem wyłączyć karty akt.....
..... jako należące do kat. A.

SĘDZIA

(podpis i data)

Złożono do archiwum zakładowego

Nr wykazu .....

Nr porządkowy wykazu .....

SEKRETARZ SĄDOWY (podpis) .....

*) Zbędne skreślić

(Gdy sprawa przechodzi po raz drugi lub trzeci do instancji odwoławczej, poprzednią sygnalurę
teżę instancji należy przekreślić na ukos.)

*) Zbędne skreślić

Sygn. akt **K110/82** /dor

MS/wzór K. og 16/K Okł. 1 - Okładka do akt karnych. zam. 700
Wydawnictwa Akeydensowe, W-wa ul. Beima 60a, tel 22 22 22 22

AIPN Łd

Akta w sprawie karnej przeciwko Ryszardowi Wędrychowiczowi prowadzonej
przed Sądem Wojewódzkim w Piotrkowie Trybunalskim. AIPN Łd, 50/1, t. 1

kowskiej palestry: Michał Kuydowicz (Kurnik, Wędrychowicz), Zbigniew Maciejewski (Cielniak, Jurczyński, Rychlik, Trocha), Stanisław Maurer (Jurczyński, Rychlik, Trocha), Jadwiga Siemaszkiewicz (Szubert), Eugeniusz Sindlewski (Augustyniak, Dratwa, Psut), Mieczysław Sikorski (Augustyniak, Dratwa, Psut), Jerzy Stefaniak (Jurczyński, Piotrowicz, Szubert, Trocha), Andrzej Wosiński (Biesiadowska, Cielniak, Jurczyński, Kurnik, Rychlik, Trocha, Wędrychowicz), Ewa Juszek-Pałubska (Biesiadowska, Kurnik, Piotrowicz, Wędrychowicz), Andrzej Tomas (Piotrowicz). Okolicznością doskonale oddającą atmosferę stanu wojennego było internowanie obrońcy Augustyniaka i Wędrychowicza – Andrzeja Kerna. W trakcie kolejnych rozpraw w sali sądowej gromadziło się od 40 do 130 osób – głównie członków rodzin oskarżonych – wśród których znajdowali się także funkcjonariusze „bezpieki”.

Prokurator Mirosław Orski żądał dla oskarżonych od 3 do 7 lat pozbawienia wolności (najwyższe kary dla: Augustyniaka, Cielniaka, Rychlika, Szuberta i Wędrychowicza) oraz od 2 do 5 lat pozbawienia praw publicznych. Reakcją zgromadzonych rodzin sądzonych był płacz i „po pierwszych słowach wrzawa na sali”. Obrońcy doprowadzili do zmiany trybu rozpatrywania sprawy z doraźnego na zwykły oraz domagali się, tym razem bezskutecznie, zmiany kwalifikacji czynu i skierowania sprawy do rozpatrzenia przez kolegium do spraw wykroczeń. Adwokaci udowadniali, że w marcu 1982 r. nie istniała żadna zorganizowana grupa prowadząca działalność związkową w warunkach stanu wojennego. Ponadto zarzucali aktowi oskarżenia brak indywidualizacji zarzutów wobec oskarżonych. Wszyscy podsądni przyznali się do winy i prosili o jak najłagodniejszy wymiar kary¹².

Ostatecznie na karę 2 lat bezwzględnego pozbawienia wolności zostali skazani: Augustyniak, Wędrychowicz, Rychlik i Cielniak. Warunkowe zawieszenie wykonania kary na okres 3 lat SW zastosował wobec: Dratwy, Psuta i Szuberta – skazanych na 1,5 roku oraz Biesiadowskiej, Kurnika i Trochy – kary roku pozbawienia wolności. Wobec Piotrowicz postępowanie umorzono, a Jurczyńskiego sąd uniewinnił¹³. Niemal wszystkie osoby zostały zwolnione z aresztu śledczego do czasu uprawomocnienia się wyroku i podjęły pracę w dotychczasowych miejscach zatrudnienia. Wyjątkiem był Szubert, który decyzją Kuratorium Oświaty i Wychowania w Piotrkowie Trybunalskim został zawieszony w pełnieniu obowiązków nauczyciela, co uniemożliwiło mu znalezienie zatrudnienia przez 4 lata¹⁴.

Wyroki zostały zaskarżone zarówno przez obrońców, jak i prokuratora do Sądu Najwyższego¹⁵, a ten 12 stycznia 1983 r. zawiesił na 4 lata wykonanie kary w stosunku

¹² *Ibidem*, s. 76–77.

¹³ Zob. dok. nr 1 i 2 w niniejszej publikacji.

¹⁴ T. Zalewska, „Solidarność”. *Kalendarium wydarzeń w Tomaszowie Mazowieckim 1980–1990*, Tomaszów Mazowiecki 2010, s. 26.

¹⁵ AIPN Łd, 50/1, t. 5, Wniosek mecenasów Zbigniewa Maciejewskiego i Stanisława Maurera o rewizję wyroku na korzyść Zbigniewa Rychlika, Ryszarda Trochy i Tadeusza Cielniaka, [wrzesień 1982 r.], k. 78–79; *ibidem*, Wniosek mecenasów Michała Kuydowicza i Andrzeja Wosińskiego o rewizję na korzyść Ryszarda Wędrychowicza, [wrzesień 1982 r.], k. 82–84; *ibidem*, Wniosek mecenasa Andrzeja Wosińskiego o rewizję na korzyść Marii Biesiadowskiej, 20 IX 1982 r., k. 111; *ibidem*, Wniosek prokuratora rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim Mirosława Orskiego o rewizję na niekorzyść Ryszarda Wędrychowicza, Stanisława Szuberta, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochy, Tadeusza Cielniaka, Marii Biesiadowskiej, Marii Piotrowicz, Wiktora Dratwy, Wiesława Psuta, Stani-

do Wędrychowicza, Rychlika, Augustyniaka i Cielniaka. Wobec pozostałych osób utrzymano w mocy orzeczenie SW w Piotrkowie Trybunalskim¹⁶.

Wyrok Sądu Najwyższego pozwolił zakończyć SOR krypt. „Powielacz”. Jak z satysfakcją stwierdziła tomaszowska „bezpieka”, jej „przedsięwzięcia profilaktyczno-represyjne w ramach SOR «Powielacz» [...] spowodowały zastraszenie środowiska konspiracyjnego, a wszczęte w tej sprawie śledztwo zakończone wyrokami spowodowało, iż od tego czasu nie ukazały się więcej tego typu [bezdebyty]”¹⁷.

Początek lat dziewięćdziesiątych XX w. przyniósł zmiany wyroków wydawanych w sprawach prowadzonych z motywów politycznych w okresie stanu wojennego. W wyniku rewizji wnoszonych do Sądu Najwyższego przez ministra sprawiedliwości, prokuratora generalnego, naczelnego prokuratora wojskowego i rzecznika praw obywatelskich możliwe było uniewinnienie skazanych, co stało się udziałem także działaczy tomaszowskiej „Solidarności”¹⁸. Dodatkowo moralne zadośćuczynienie stanowiło orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 16 marca 2011 r. uznające dekret o stanie wojennym oraz dekret o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (formalnie uchylone w 2002 r.) za niezgodne z art. 7 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji PRL z dnia 22 VII 1952 r. oraz z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Politycznych. Trybunał uznał, iż wymienione akty prawne w istotny sposób zawieszały lub ograniczały podstawowe prawa obywateli określone w Konstytucji PRL i innych ustawach oraz w umowach międzynarodowych, których PRL była stroną. Represyjność przepisów dekretu o stanie wojennym przejawiała się w tym, że dokonywał on penalizacji czynów, które nie były przed 13 grudnia 1981 r. karalne, a także kwalifikował jako przestępstwa wiele dotychczasowych wykroczeń. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że wydanie dekretów datowanych na 12 grudnia 1981 r. w trakcie sesji sejmowej było nielegalne, a ponadto naruszały one standardy wynikające z zakazu działania prawa wstecz¹⁹.

* * *

Publikowany wybór archiwaliów jest wynikiem kwerendy przeprowadzonej w zasobie Oddziałowego Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi. W oparciu o materiały zgromadzone w centrali IPN, łódzkim oddziale Instytutu oraz w archiwach: Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi, Prokuratury Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim, Sądu Apelacyjnego w Łodzi i Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

ślawa Kurnika i Włodzimierza Jurczyńskiego, 21 IX 1982 r., k. 87–104; *ibidem*, Wniosek mecenasów Andrzeja Kerna i Eugeniusza Sindlewskiego o rewizję na korzyść Zygmunta Augustyniaka, 22 IX 1982 r., k. 106–108; *ibidem*, Wniosek mecenas Ewy Juszeko-Pałubskiej o rewizję na korzyść Ryszarda Wędrychowicza, Marii Biesiadowskiej i Stanisława Kurnika, 30 IX 1982 r., k. 113–116.

¹⁶ Zob. dok. nr 3 w niniejszej publikacji.

¹⁷ AIPN Łd, 0051/153, Analiza sytuacji polityczno-operacyjnej na terenie Tomaszowa Mazowieckiego w okresie sierpień 1980 r. – marzec 1985 r., 1 IV 1985 r., k. 11.

¹⁸ AIPN Łd, 50/1, t. 5, Wyrok z uzasadnieniem wydany przez Izbę Karną Sądu Najwyższego w Warszawie w sprawie Ryszarda Wędrychowicza, Stanisława Szuberta, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochy, Tadeusza Cielniaka, Marii Biesiadowskiej, Marii Piotrowicz, Wiktora Dratwy, Wiesława Psuta, Stanisława Kurnika i Włodzimierza Jurczyńskiego, 27 V 1993 r., k. 289–299.

¹⁹ Więcej na ten temat zob. *Procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność” w Łodzi...*, s. XIX.

zostały opracowane biogramy dołączone do poszczególnych dokumentów. Nazwisk niewielkiej części osób nie udało się opatrzeć notami biograficznymi, co zostało odnotowane w przypisach. W czasie sporządzania biogramów korzystano również z ogólnodostępnych opracowań.

W przypisach dotyczących tajnych współpracowników podano dane identyfikujące OZI, tj.: imię i nazwisko, datę urodzenia, pseudonim, numer rejestracyjny, informacje dotyczące długości trwania okresu rejestracji. W przypadku osób, których dokumentacja aktowa została zniszczona, wykorzystano pomoce ewidencyjne w postaci kart ewidencyjnych znajdujących się w kartotekach operacyjnych (ogólnoinformacyjnej, zniszczeniowej i odtworzeniowej) oraz w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych wykorzystywanych w Biurze „C” MSW i wydziałach „C” jednostek terenowych podlegających resortowi spraw wewnętrznych.

Wybrane źródła zaprezentowano w układzie chronologicznym: pierwszy dokument pochodzi z 28 maja 1982 r., ostatni zaś – z 27 maja 1993 r. W dokumentach ujednolicono zapisy dat, uwspółcześiono ortografię i interpunkcję oraz poprawiono błędy maszynowe. Wszelkie wyróżnienia dokonane przez wytwórcę dokumentu (podkreślenia, wersaliki, spacjowanie) oddano za pomocą czcionki wytłuszczonej. W nawiasach kwadratowych rozwinięto towarzyszące nazwiskom inicjały imion, skróty niekonwencjonalne oraz brakujące fragmenty tekstu niezbędne do prawidłowego zrozumienia jego treści.

W publikowanych źródłach pominięto tzw. dane wrażliwe oraz adresy zamieszkania osób występujących w dokumentach. Wszystkie wymienione opuszczenia zostały oznaczone przypisami tekstowymi. Zachowano również układ tekstu dokumentów zgodny z oryginałem, ujednolicając przy tym położenie stałych elementów dokumentu (miejsce i data powstania dokumentu, nagłówek nadawcy, nazwa adresata, tytuł dokumentu, podpis pod dokumentem).

Edytowane dokumenty opatrzone przypisami tekstowymi i rzeczowymi. W przypisach tekstowych odnotowano wspomniane powyżej przypadki pominięcia danych, lekcję błędną, brakujące lub nieczytelne fragmenty tekstu, treść pieczęci i podpisów oraz wszelkie odręczne dopiski i adnotacje naniesione w dokumencie. W przypisach rzeczowych umieszczono merytoryczne komentarze i objaśnienia niezbędne do właściwego przyswojenia treści prezentowanych dokumentów oraz noty biograficzne osób w nich występujących.

Sebastian Pilarski

TEKST ŹRÓDŁA

Nr 1

1982 maj 28, Piotrków Trybunalski – Wyrok Sądu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie przeciwko Ryszardowi Wędrychowiczowi, Stanisławowi Szubertowi, Zbigniewowi Rychlikowi, Zygmuntowi Augustyniakowi, Ryszardowi Trosze, Tadeuszowi Cielniakowi, Marii Biesiadowskiej, Marii Piotrowicz, Wiktorowi Dratwie, Wiesławowi Psutowi, Stanisławowi Kurnikowi i Włodzimierzowi Jurczyńskiemu, oskarżonym o druk i kolportaż materiałów bezdebitowych

Sygn[atura] akt: II K. 110/82 – doraźny   Piotrków Trybunalski, dnia 28 maja 1982 r.

Wyrok w imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

[Piotrków Trybunalski], dnia 28 maja 1982 r.

Sąd Wojewódzki w Piotrkowie Tryb[unalskim] w II Wydziale Karnym w składzie:
– przewodniczący: s[ędzia] S[ądu] W[ojewódzkiego] L[eokadia] Drązkiewicz¹;
– sędziowie: s[ędzia] S[ądu] W[ojewódzkiego] M[ichał] Kłos², p.o. s[ędzia] S[ądu] W[ojewódzkiego] J[anusz] Bilski³;

¹ Leokadia Drązkiewicz (ur. 1940), sędzia; urzędnik SW w Łodzi (1958–1967); absolwentka Wydziału Prawa UŁ (1967); aplikant sądowy w okręgu SW w Łodzi (1967–1969); asesor sądowy w SR w Wieruszowie, Łęczycy, Bełchatowie, Zgierzu i Radomsku (1969–1972); czł. PZPR (od 1971); sędzia SP w Łęczycy (od 1972); p.o. prezes SP w Wieruszowie (1972–1973); p.o. sędzia SW w Łodzi (1974–1975); czł. OKBZH w Łodzi (1975–1993); sędzia SR w Łodzi (1976–1977); sędzia SR (styczeń–marzec 1978 r.) i SW (1978–2005) w Piotrkowie Trybunalskim; rzecznik prasowy SW w Piotrkowie Trybunalskim (1990–1993); p.o. sędzia w Ministerstwie Sprawiedliwości (listopad–grudzień 1993 r.); sędzia w procesach politycznych w okresie PRL (m.in. R. Wędrychowicza i innych działaczy „Solidarności” z Tomaszowa Mazowieckiego – przewodnicząca). Archiwum Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim (dalej: ASOP), Akta osobowe Leokadii Drązkiewicz; AIPN Łd, 062/1; AIPN Łd, 226/42, Akta osobowe członka OKBZpNP; AIPN Łd, 533/79000, Akta paszportowe.

² Michał Anzelm Kłos (1929–1990), sędzia; czł. ZMP, PZPR; zastępca asystenta, asystent i st. asystent na UŁ (1951–1958); w latach 1957–1990 kolejno: aplikant sądowy w SP w Brzezinach, SP w Łodzi i SW w Łodzi; asesor sądowy w SP w Łasku; sędzia, p.o. prezes SP w Radomsku; sędzia, wiceprezes i prezes SP w Łasku; sędzia, wizytator i przewodniczący wydziału SW w Łodzi; sędzia SW w Piotrkowie Trybunalskim (do 1982); sędzia i wizytator SW w Łodzi (1982–1990). Archiwum Sądu Apelacyjnego w Łodzi, Akta osobowe Michała Kłosa.

³ Janusz Krzysztof Bilski (ur. 1950), sędzia; prawnik (1972); aplikant sądowy w okręgu SW w Łodzi (1972–1974); czł. PZPR (1973–1989, m.in. w 1986 kierownik szkolenia partyjnego); asesor sądowy (1974–1976), sędzia (1976–1983) oraz przewodniczący Wydziału Karnego (1979–1983) SR w Radomsku; p.o. sędzia w Ministerstwie Sprawiedliwości (wrzesień–październik 1980 r.) oraz SW w Piotrkowie Trybunalskim (kwiecień–wrzesień 1982 r.); zwolniony z pracy w sądownictwie na własną prośbę (31 VIII 1983 r.); radca prawny Metalowej Spółdzielni Pracy „Elektrometr” w Gidlach (1984); adwokat w ZA w Piotrkowie Trybunalskim (1986–1989); sędzia w procesach politycznych w okresie PRL (m.in. R. Wędrychowicza i innych działaczy „Solidarności” z Tomaszowa Mazowieckiego – p.o. sędzia SW w Piotrkowie Trybunalskim). ASOP, Akta osobowe Janusza Bilskiego; AIPN Łd, 536/33129, Akta paszportowe.

084
29

AIPN Łd

Protokół rozprawy głównej

Dnia 17. maja 1978 r.

Sąd Wojewódzki - Rejonowy w Piotrkowie Tryb.

Sprawa z art. 46 i innych dekretu z dnia 12.XII.1981 r.

Oskarżony Ryszard Wendrychowicz i inni

O B E C N I

Przewodniczący SSW Leokadia Drażkiewicz /ref/

Sędziowie 1) SSW Michał Kłos

zawnicy del. SSR Janusz Bilski

Protokolant Krystyna Izdebska

Prokurator 1) Tomasz Staniszewski

Wywołano sprawę o godz. 9 min. - Rozprawa odbyła się jawnie - z wyłączeniem jawności

Na rozprawę stawili się:

Pokrzywdzony

Oskarżyciel prywatny - posiłkowy 1)

jego pełnomocnik

Powód cywilny

jego pełnomocnik

Przedstawiciel społeczny

Oskarżony 1. Ryszard Wendrychowicz - doprowadzony z Aresztu Sledczego w Piotrkowie Tryb. i jego obrońca adw. Wosiński i adw. Kuydowicz - ustanowieni w sprawie:

2/. Stanisław Szubert - doprowadzony z Aresztu Sledczego w/m i jego obrońca adw. Siemaszkiewicz - ustanowiona w sprawie:

3/. Zbigniew Rychlik - doprowadzony z Aresztu Sledczego w/m i jego obrońca adw. Maciejewski i adw. Maurer - ustanowieni w sprawie:

4/. Zygmunt Augustyniak - doprowadzony z Aresztu Sledczego w/m i jego obrońca adw. Sindlewski - ustanowiony w sprawie:

5/. Ryszard Trocha - doprowadzony z Aresztu Sledczego w/m i jego obrońcy adw. Maciejewski i adw. Maurer - ustanowieni w sprawie, Swiadkowie zostali usunięci z sali rozpraw. Biegli zgodnie z zarządzeniem Przewodniczącego pozostali na sali.

Sygn. akt II K.110/82-doraźny

818

WYROK

W IMIENIU POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

Dnia 28 maja 1982 r.

Sąd ^{Wojewódzki} ~~XXXXXX~~ w Piotrkowie Tryb. w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący SSW.L.Drażkiewicz

Sędziowie SSW.M.Kłós

Ławnicy po.SSW.J.Bilski

Protokółant Krystyna Izdebska

w obecności Prokuratora Tomasza Staniszewskiego

po rozpoznaniu dnia 17, 18, 19, 26, 28.V.1982 r. sprawy 1/Ryszarda

WĘDRYCHOWICZA urodz. 18 marca r. 1955

w Tomaszowie Mazowieckim

syna ~~oskarż.~~ Juliana i Janiny z d.Sęk

2/Stanisława-Kazimierza SZUBERTA - urodz.7 września 1943r. w Łodzi

syna Henryka i Janiny z d.Pietrzykowska

3/Zbigniewa RYCHLIKA - urodz.1 grudnia 1946 r. w Klimontowie, syna

Henryka i Danuty z d.Stajniak

4/Zygmunta AUGUSTYNIAKA - urodz.7 kwietnia 1939r. w Aleksandrowie,

syna Zygmunta i Marii z d.Brodowska

5/Ryszarda TROCHY - urodz.12 lipca 1956 r. w Tomaszowie Mazowieckim

syna Józefa i Leokadii z d.Sobierska

6/Tadeusza CIELNIAKA - urodz.23 grudnia 1947 r. w Tomaszowie Maz.,

syna Stanisława i Krystyny z d.Bibel

7/Marii BIESIADOWSKIEJ - urodz.1 kwietnia 1947 r. w Tomaszowie Maz.,

córki Romana i Ireny z d.Ogłuszko

8/Marii PIOTROWICZ - urodz.13 stycznia 1945 r. w Hohenems w Austrii

córki Stanisława i Anny z d.Gwizdalska

9/Wiktora DRATWY - urodz.12 sierpnia 1945 r. w Offenburg RFN

syna Kazimierza i Zenony z d.Junker

Wyd. Akcyd. ul. Rema 40 a M/1/R, wyrok I 82-W/6 168.567
LZGraf. Bielski odł. z. 269/81

AIPN Łd

Wyrok Sądu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie karnej przeciwko Ryszardowi Wędrychowiczowi i innym, oskarżonym o druk i kolportaż materiałów bezdebitowych (pierwsza strona), 28 V 1982 r. AIPN Łd, 50/1, t. 4

– protokolant: Krystyna Izdebska⁴,
w obecności prokuratora Tomasza Staniszewskiego⁵, po rozpoznaniu dnia: 17, 18, 19,
26, 28 V 1982 r. sprawy:

1) Ryszarda **Wędrychowicza**⁶ – urodz[onego] 18 marca 1955 r. w Tomaszowie Mazowieckim, syna Juliana i Janiny⁷ z d[omu] Sęk;

2) Stanisława Kazimierza **Szuberta**⁸ – urodz[onego] 7 września 1943 r. w Łodzi, syna Henryka i Janiny z d[omu] Pietrzykowska;

---

⁴ Krystyna Izdebska (ur. 1957), st. sekretarz sądowy; referent (1977–1978), sekretarz sądowy (1978–1982) i st. sekretarz sądowy (1982–1998) SW w Piotrkowie Trybunalskim; st. sekretarz sądowy SO w Piotrkowie Trybunalskim (od 1999); czł. Niezależnego Związku Zawodowego Pracowników Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim oraz sądów rejonowych w Piotrkowie Trybunalskim i Bełchatowie (2009). ASOP, Akta osobowe Krystyny Izdebskiej.

⁵ Tomasz Staniszewski (1954–2008), prokurator; prawnik (1977); czł. PZPR (m.in. I sekretarz POP – 1985); aplikant PR w Bełchatowie (1977–1979); asesor PR w Bełchatowie (1979–1980); podprokurator (maj 1980 r. – lipiec 1982 r.), wiceprokurator (sierpień 1982 r. – lipiec 1986 r.), prokurator (sierpień 1986 r. – październik 1992 r.) PR w Tomaszowie Mazowieckim, wielokrotnie okresowo pełnił funkcję zastępcy prokuratora rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim; zastępca prokuratora rejonowego w Opocznie (sierpień–grudzień 1988 r.); uczestniczył w rozprawie R. Wędrychowicza i innych działaczy „Solidarności” z Tomaszowa Mazowieckiego. AIPN Łd, 0163/21486; Archiwum Prokuratury Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim, Akta osobowe Tomasza Staniszewskiego.

⁶ Ryszard Wędrychowicz (ur. 1955), działacz związkowy; czł. PZPR (do września 1980 r.); przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Odzieżowej Spółdzielni Pracy „Simfor” w Tomaszowie Mazowieckim; czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej; przewodniczący Oddziału NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej w Tomaszowie Mazowieckim (od lipca 1981 r.); po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnej strukturze „Solidarności” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; aresztowany (22 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 2 lata pozbawienia wolności; zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); w wyniku rewizji SN w Warszawie wyrokiem z 12 I 1983 r. złagodził karę do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata; wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; w wyniku działań dezintegracyjnych SB odizolowany od środowiska działaczy podziemnej „Solidarności”; inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983) i KE krypt. „Julian” (1981–1985). Zob. *Stan wojenny w regionie łódzkim w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, wybór i oprac. M. Kopczyński, R. Rabięga, Warszawa–Łódź 2008, s. 223–224.

⁷ Janina Wędrychowicz (ur. 1925), rencistka, matka Ryszarda Wędrychowicza; w jej piwnicy były ukryte powielacz i maszyna do pisania; aresztowana w trakcie przeszukania mieszkania (22 III 1982 r.). AIPN Łd, pf 68/79; AIPN Łd, 067/342; AIPN Łd, 50/1, t. 1.

⁸ Stanisław Szubert (ur. 1943), działacz związkowy; nauczyciel w ZSZ nr 3 w Tomaszowie Mazowieckim (od 1978); czł. NSZZ „Solidarność” (od września 1980 r.); przewodniczący Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty w Tomaszowie Mazowieckim; czł. NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty (od października 1980 r.); przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” (październik 1980 r. – kwiecień 1981 r.); organizator kolportażu prasy związkowej na terenie Tomaszowa Mazowieckiego (od października 1980 r.); przewodniczący Sekcji Oświaty i Wychowania przy ZSZ nr 3 oraz wiceprzewodniczący Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej w Tomaszowie Mazowieckim (kwiecień 1980 r. – 13 XII 1981 r.); delegat na I WZD NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (maj 1981 r.); współorganizator marszu głodowego w Tomaszowie Mazowieckim (28–30 VII 1981 r.); jeden z sygnatariuszy porozumienia NSZZ „Solidarność” podpisanego w Tomaszowie Mazowieckim z ministrem Zygmuntem Łakomcem (wrzesień 1981 r.); współzałożyciel i działacz MKS (13 XII 1981 r. – 22 III 1982 r.); współredaktor ulotek i komunikatów, kolporter ulotek nawołujących do strajku powszechnego na terenie miasta; aresztowany (22 III 1982 r.), osadzony w AŚ w Piotrkowie Trybunalskim (2 IV 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 1,5 roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata; zawieszony w prawach wykonywania zawodu nauczyciela (1982–1984); organizator punktu kolportażu prasy podziemnej we własnym mieszkaniu

- 3) Zbigniewa **Rychlika**⁹ – urodz[onego] 1 grudnia 1946 r. w Klimontowie, syna Henryka i Danuty z d[omu] Stajniak;
- 4) Zygmunta **Augustyniaka**¹⁰ – urodz[onego] 7 kwietnia 1938 r. w Aleksandrowie [Kujawskim], syna Zygmunta i Marii z d[omu] Brodowska;
- 5) Ryszarda **Trochy**¹¹ – urodz[onego] 12 lipca 1956 r. w Tomaszowie Mazowieckim, syna Józefa i Leokadii z d[omu] Sobierska;

(1982–1989); czł. KO „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim (1989–1990); radny Tomaszowa Mazowieckiego (1990–1998); działacz ZChN (1990–1998), m.in. prezes Okręgu Piotrkowskiego (1993–1997); wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; czł. Stronnictwa Narodowego (od 1998, 2000–2004 prezes ZP); sekretarz tomaszowskiego oddziału Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym (od kwietnia 1999 r.); prezes ZP LPR w Tomaszowie Mazowieckim (2005–2007); prezes Ruchu Ludowo-Narodowego w ZP (od 2007); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983). Zob. <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

⁹ Zbigniew Rychlik (ur. 1946), prawnik; radca prawny MKZ/Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej w Tomaszowie Mazowieckim (do lipca 1981 r.); czł. PZPR (w styczniu 1982 r. wydany przez Egzekutywę KM w Tomaszowie Mazowieckim); po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnej strukturze „Solidarności” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; aresztowany (22 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 2 lata pozbawienia wolności; zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); w wyniku rewizji SN w Warszawie wyrokiem z 12 I 1983 r. złagodził karę do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata; wyjechał na stałe do Kanady (1984); wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983) i KE krypt. „Skoczek” (1983–1984). Zob. *Stan wojenny w regionie łódzkim...*, s. 224.

¹⁰ Zygmunt Bogdan Augustyniak (ur. 1938), felczer medycyny, działacz związkowy, czł. KPN; pracownik placówek służby zdrowia w Tomaszowie Mazowieckim (1965–2003); organizator opieki medycznej dla strajkujących w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim (sierpień 1980 r.); przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Przemysłowym Specjalistycznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Tomaszowie Mazowieckim (od września 1980 r.); delegat na I WZD NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (czerwiec 1981 r.), czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej, czł. KKK Pracowników Służby Zdrowia; po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnej strukturze „Solidarności” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; aresztowany (22 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 2 lata pozbawienia wolności; zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); w wyniku rewizji SN w Warszawie wyrokiem z 12 I 1983 r. złagodził karę do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata; organizator mszy świętych za ojczyznę (1980–1989); współorganizator i przewodniczący Niezależnego Ruchu Obywatelskiego w Tomaszowie Mazowieckim (1989–1990); radny Tomaszowa Mazowieckiego (1990–1993); wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; przewodniczący Koła Ruchu Odbudowy Polski w Tomaszowie Mazowieckim (1995–1997); czł. Akcji Katolickiej (od 1997), przewodniczący Ruchu Katolicko-Narodowego w Tomaszowie Mazowieckim (1997–2000); czł. Związku Piłsudczyków (od 2000, od 2009 przewodniczący koła w Tomaszowie Mazowieckim); czł. Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym; inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983), KE krypt. „Felczer” (1983–1986), SOS krypt. „Kowal” (1986–1987) i KE krypt. „Wąsacz” (1986–1990). Zob. *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych w latach 1988–1990. Region łódzki*, oprac. S. Piłarski, Warszawa–Łódź 2009, s. 76.

¹¹ Ryszard Trocha (1956–1990), działacz związkowy; czł. ZSMP (od 1976); współorganizator TKZ, następnie wiceprzewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Łódzkich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładzie Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim; po wprowadzeniu stanu wojennego współzałożyciel i czł. MKS w Tomaszowie Mazowieckim, kolporter ulotek; aresztowany (23 III 1982 r.), wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata; zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); SN w Warszawie 12 I 1983 r. utrzymał wyrok; współorganizator pomocy finansowej dla osób internowanych i aresztowanych (1982–1989); współorganizator (styczeń 1989 r.) i przewodniczący (od marca 1989 r.) KZ NSZZ

6) Tadeusza **Cielniaka**¹² – urodz[onego] 23 grudnia 1947 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], syna Stanisława i Katarzyny z d[omu] Bibel;

7) Marii **Biesiadowskiej**¹³ – urodz[onej] 1 kwietnia 1947 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], córki Romana i Ireny z d[omu] Ogłuszko;

„Solidarność” w Zakładach Przemysłu Skórzanego „Tomskór”; czł. Zarządu Delegatury oraz KO „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; współorganizator kampanii wyborczej KO „Solidarność” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego (1989); delegat na III WZD Ziemi Piotrkowskiej (październik 1989 r.); czł. Zarządu Delegatury NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; wyrokiem SN z 27 V 1993 r. pośmiertnie uniewinniony; inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983). Zob. <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

¹² Tadeusz Cielniak (ur. 1947), działacz związkowy; czł. NSZZ „Solidarność” (od września 1980 r.); przewodniczący Komisji Oddziałowej w Fabryce Maszyn Szklarskich „Vitroma” w Piotrkowie Trybunalskim Oddział w Tomaszowie Mazowieckim (od października 1980 r.), wiceprzewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w macierzystym zakładzie pracy (od listopada 1980 r.); przewodniczący Delegatury ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej w Tomaszowie Mazowieckim (od sierpnia 1981 r.); delegat na I WZD Ziemi Łódzkiej (maj 1981 r.); czł. Komisji Koordynacyjnej ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej w woj. piotrkowskim; współorganizator akcji protestacyjnych i marszu głodowego w Tomaszowie Mazowieckim (28–30 VII 1981 r.); czł. PZPR (do listopada 1981 r.); po wprowadzeniu stanu wojennego współorganizator i czł. MKS w Tomaszowie Mazowieckim; współorganizator druku i kolporter ulotek; aresztowany (23 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 2 lata pozbawienia wolności; w wyniku rewizji SN w Warszawie wyrokiem z 12 I 1983 r. złagodził karę do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata; kolporter wydawnictw podziemnych (od 1982); działacz komitetów pomocy represjonowanym (1982–1985); przewodniczący MKO „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; delegat na III WZD Ziemi Piotrkowskiej (październik 1989 r.); członek ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (1989–1992); przewodniczący Delegatury NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; wyrokiem SN z 27 V 1993 r. uniewinniony; organizator, przewodniczący Terenowego Koła Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym w Tomaszowie Mazowieckim (od 1999); sekretarz Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych przy Staroście Tomaszowskim (od 2003); zarejestrowany w charakterze TW ps. „Oko”/„Tadek” pod nr. 5786 (1982–1990); formalnie wyrejestrowany z sieci OZI 22 II 1990 r. Zob.: <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.); S. Pilarski, *Działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa...*, s. 70–71.

¹³ Maria Biesiadowska (ur. 1947), działaczka związkowa; absolwentka Pomaturalnego Studium Ekonomicznego w Łodzi (1973); pracowniczka Zakładów Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim (1970–1982); przewodnicząca organizacji zakładowej ZSMP (1970–1972) oraz Komisji ds. Kultury KM PZPR w Tomaszowie Mazowieckim (1972–1976); współorganizatorka strajku okupacyjnego i czł. komitetu strajkowego w ZPW „Tomtex” (wrzesień 1980 r.); sygnatariuszka porozumienia z dyrekcją zakładu w sprawie płac i przydziału kartek żywnościowych (po strajku we wrześniu 1980 r. usunięta ze stanowiska głównej księgowej); od września 1980 r. czł. NSZZ „Solidarność”, czł. Zarządu Komitetu Założeńińskiego, przewodnicząca NSZZ „Solidarność” w dziale administracji (wrzesień 1980 r.), członek KZ NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex”, w październiku 1980 r. sekretarz KZ NSZZ „Solidarność”; współorganizatorka marszu głodowego w Tomaszowie Mazowieckim (28–30 VII 1981 r.); współzałożycielka MKS w Tomaszowie Mazowieckim; współredaktorka ulotek nawołujących mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego do protestu przeciwko stanowi wojennemu; aresztowana (23 III 1982 r.); zwolniona z pracy bez możliwości zatrudnienia w Tomaszowie Mazowieckim (31 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazana na rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata (w drugiej instancji wyrok utrzymano); poza strukturami NSZZ „Solidarność” (od 1985); wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniona; czł. Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym (od 1999); inwigilowana przez SB w ramach SOS krypt. „Kamila” (1980–1981) i SOR krypt. „Powielacz” (1982); wg zachowanych dokumentów zarejestrowana pod nr. 5874 w charakterze TW ps. „Monika” (1982–1989); po zmianie miejsca pracy (Mazowiecka Spółdzielnia Pracy „Prefabud” w Ujeździe) zaprzestała kontaktów z SB (1984). Zob.: <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.); NSZZ „Solidarność” w regionie łódzkim w dokumentach Służby Bezpieczeństwa 1980–1981, oprac. S. Pilarski, R. Rabiega, Warszawa–Łódź 2010, s. 55.

8) Marii **Piotrowicz**¹⁴ – urodz[onej] 13 stycznia 1945 r. w Hohenems w Austrii, córki Stanisława i Anny z d[omu] Gwizdalska;

9) Wiktora **Dratwy**¹⁵ – urodz[onego] 12 sierpnia 1945 r. w Offenburg[u w] RFN, syna Kazimierza i Zenony z d[omu] Junker;

10) Wiesława **Psuta**¹⁶ – urodz[onego] 31 stycznia 1955 r. w Tomaszowie Mazowieckim, syna Jerzego i Ireny z d[omu] Lewandowska,

¹⁴ Maria Piotrowicz (1945–2005), działaczka związkowa; czł. PZPR (1976–1980) i NSZZ „Solidarność” (od 1980); współorganizatorka strajku okupacyjnego w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” (wrzesień 1980 r.); wiceprzewodnicząca KZ NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex” (październik 1980 r. – 13 XII 1981 r.); delegatka na I WZD Ziemi Piotrkowskiej (czerwiec 1981 r.); współorganizatorka marszu głodowego w Tomaszowie Mazowieckim (28–30 VII 1981 r.); po wprowadzeniu stanu wojennego współzałożycielka MKS w Tomaszowie Mazowieckim, współredaktorka ulotek nawołujących mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego do protestu przeciwko stanowi wojennemu, kolporterka komunikatu MKS na terenie ZPW „Tomtex” (14 XII 1981 r.); aresztowana (7 IV 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. sprawę umorzono, zwolniona z aresztu (28 V 1982 r.); rencistka (od 1988); czł. Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym Oddział w Tomaszowie Mazowieckim (od 1999); inwigilowana przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982); wg zachowanych dokumentów zarejestrowana pod nr. 5873 w charakterze TW ps. „Alina” (1982–1988, pozyskana do współpracy 6 II 1982 r.), przekazywała informacje na temat działaczy NSZZ „Solidarność” z Tomaszowa Mazowieckiego. Zob.: AIPN Łd, 50/1, t. 3; AIPN Łd, 0059/1158; AIPN Łd, 0031/476; AIPN Łd, 0258/1, Dziennik rejestracyjny WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0258/2, Dziennik archiwalny teczek personalnych i wyeliminowanej agentury WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0258/3, Książka ewidencji mikrofilmów sygnatury I WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/1, Dziennik rejestracyjny postępowań przygotowawczych i osób podejrzanych Wydziału Śledczego WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/3, Dziennik archiwalny sygnatury III WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/6, Książka ewidencji mikrofilmów sygnatury III WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; karty: EO-13-A i Mkr-2 z kartoteki ogólnoinformacyjnej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim, E-16 z kartoteki zniszczeniowej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim, Mkr-2 z kartoteki odtworzeniowej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

¹⁵ Wiktor Dratwa (ur. 1945), działacz związkowy; pracownik Zakładów Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim; współorganizator strajku i przewodniczący komitetu strajkowego w macierzystym zakładzie pracy; przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność”; współpracownik MKS w Tomaszowie Mazowieckim (od połowy stycznia do 20 II 1982 r.), zaangażowany w kolportaż ulotek na terenie miasta; aresztowany (25 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 1,5 roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata; w wyniku rewizji SN w Warszawie wyrokiem z 12 I 1983 r. zawiesił wykonanie kary na 3 lata; współorganizator struktur NSZZ „Solidarność” w macierzystym zakładzie pracy (1989); rencista (od 1992); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983); wg zachowanych dokumentów zarejestrowany pod nr. 6145 w charakterze KTW (1982–1986), z pozyskania zrezygnowano ze względu na „jednoznaczna i zdecydowaną odmowę współpracy”. Zob. *NSZZ „Solidarność” w regionie łódzkim w dokumentach...*, s. 135.

¹⁶ Wiesław Psut (1955–2003), działacz związkowy; współorganizator (wraz z M. Biesiadowską, M. Piotrowicz i W. Dratwą) strajku okupacyjnego w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” (4–7 IX 1980 r.); sekretarz KZ NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex” (październik 1980 r.); po wprowadzeniu stanu wojennego współzałożyciel MKS w Tomaszowie Mazowieckim, kolporter ulotek; aresztowany (30 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na 1,5 roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); SN w Warszawie 12 I 1983 r. utrzymał wyrok; wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; współorganizator pomocy finansowej dla osób represjonowanych (1982–1989); współorganizator (luty 1989 r.) i skarbnik (marzec 1989 r.) KZ NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex”; czł. KO „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; współorganizator kampanii wyborczej do parlamentu (1989) oraz kampanii do wyborów samorządowych (1990) na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; czł. Stowarzyszenia Osób

oskarżonych o to, że w okresie od dnia 13 XII 1981 r. do dnia 22 III 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], działając wspólnie i w porozumieniu w zorganizowanej grupie jako członkowie NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpili od udziału w takiej działalności poprzez to, że organizowali zebrania, na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające [f]ałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, tj. o przestępstwo określone w art. 46 ust. 1¹⁷ i art. 48 ust. 2¹⁸, 3¹⁹, 4²⁰ Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk²¹;

11) Stanisława Zbigniewa **Kurnika**²² – urodz[onego] 12 listopada 1954 r. we Wrocławiu, syna Henryka i Haliny z d[omu] Zaklepa,

Represjonowanych w Stanie Wojennym Oddział w Tomaszowie Mazowieckim (1999–2003); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982); zarejestrowany (18 XI 1982 r.) pod nr. 6144 w charakterze TW ps. „Misik” (1982–1990); ze względu na zniszczenie w 1990 r. materiałów archiwalnych brak możliwości odtworzenia przebiegu współpracy lub stwierdzenia jej braku; formalnie wyrejestrowany z sieci OZI 22 II 1990 r. Zob.: AIPN Łd, 067/342; AIPN Łd, pf 68/79; AIPN Łd, 0051/230; AIPN Łd, 0051/234; AIPN Łd, 0258/1, Dziennik rejestracyjny sieci agenturalnej WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/1, Dziennik rejestracyjny postępowań przygotowawczych i osób podejrzanych Wydziału Śledczego WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/2, t. 1, Dziennik archiwalny sygnatury II WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/3, Dziennik archiwalny sygnatury III WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/5, Książka ewidencji mikrofilmów sygnatury II WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; AIPN Łd, 0314/6, Książka ewidencji mikrofilmów sygnatury III WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; karty: EO-13-A i Mkr-2 z kartoteki ogólnoinformacyjnej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim, E-16 z kartoteki zniszczeniowej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim, Mkr-2 z kartoteki odtworzeniowej Wydziału „C” WUSW w Piotrkowie Trybunalskim; <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

¹⁷ „Kto będąc członkiem stowarzyszenia, związku zawodowego, zrzeszenia lub organizacji, której działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3” – Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DZU, 1981, nr 29, poz. 154, s. 315).

¹⁸ „Kto rozpowszechnia fałszywe wiadomości, jeżeli może to wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5” – *ibidem*.

¹⁹ „Kto w celu rozpowszechniania sporządza, gromadzi, przechowuje, przewozi, przenosi lub przesyła pismo, druk, nagranie lub film zawierające wiadomości określone w ust. 1 i 2, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5” – *ibidem*.

²⁰ „Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2, używając druku lub innego środka masowej informacji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10” – *ibidem*.

²¹ „Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch lub więcej przepisach ustawy karnej, sąd skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów” – *Kodeks karny, kodeks postępowania karnego, kodeks karny wykonawczy oraz przepisy wprowadzające. Stan prawny na dzień 1 stycznia 1981 r.*, Warszawa 1981, s. 7.

²² Stanisław Kurnik (ur. 1954), działacz związkowy; przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Tomaszowskich Kopalniach Surowców Mineralnych w Białej Górze (1980–1981), internowany w Sieradzu i Łowiczu (18 XII 1981 r. – 17 III 1982 r.); w stanie wojennym kontynuował działalność w podziemnej strukturze NSZZ „Solidarność” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego, drukarz i kolporter ulotek; aresztowany (23 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. skazany na rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); SN w Warszawie 12 I 1983 r. utrzymał wyrok; czł. TKM NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim (1988); przewodniczący TKO/KZ NSZZ „Solidarność” w Zakładach Włókien Chemicznych „Chemitex-Wistom” (od 1988); czł. ZR NSZZ „Solidarność” woj. piotrkowskiego (1989–1992); kandydat

oskarżonego o to, że w dniach 13 i 14 grudnia 1981 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], w czasie trwania stanu wojennego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi członkami, zredagował ulotkę zawierającą fałszywe wiadomości [o] sytuacji w kraju i nawiązującą do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, a następnie rozpowszechniał ją w ilości ok. 40 sztuk, co mogło wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, tj. o popełnienie przestępstwa określonego w art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym;

12) Włodzimierza **Jurczyńskiego**²³ – urodz[onego] 21 marca 1941 r. w Tomaszowie Mazowieckim, syna Aleksandra i Janiny z d[omu] Jurczyńska,

[oskarżonego] o to, że w okresie od 13 XII 1981 r. do marca 1982 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc członkiem związku NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w działalności tej organizacji i wraz z innymi osobami uczestniczył w nielegalnych zebraniach członków wymienionego związku, tj. o przestępstwo określone w art. 46 ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym;

orzeka:

1. Na podstawie art. 2²⁴ w zw[iązku] z art. 1 ust. 1 pkt 5²⁵ i art. 12 ust. 2²⁶ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwo i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 156) odstępuje od stosowania postępowania doraźnego w stosunku do wszystkich oskarżonych

---

z listy krajowej NSZZ „Solidarność” w wyborach do Sejmu RP (1991); wyrokiem SN w Warszawie z 27 V 1993 r. uniewinniony; inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982–1983) i KE krypt. „Fanatyk” (do 1988), włączonego do SOS/SOR krypt. „Bumerang” (1988–1989). Zob. *Slużba Bezpieczeństwa wobec przemian...*, s. 101.

²³ Włodzimierz Jurczyński (ur. 1941), działacz związkowy; absolwent Technikum Skórczanego w Radosku; przewodniczący Komitetu Założycielskiego, następnie przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Łódzkich Zakładach Przemysłu Skórczanego „Skogar” w Łodzi – Zakładzie Artykułów Skórczanych w Tomaszowie Mazowieckim (1980–1981); wydany z PZPR (styczeń 1981 r.); czł. Komisji Rewizyjnej MKZ NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (1981); po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnej strukturze „Solidarności” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; aresztowany (27 III 1982 r.); wyrokiem SW w Piotrkowie Trybunalskim z 28 V 1982 r. oczyszczony z zarzutu przynależności do ww. grupy, zwolniony z aresztu (28 V 1982 r.); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Powielacz” (1982) i KE krypt. „Szrama” (1982–1983); wg zachowanych dokumentów zarejestrowany pod nr. 9016 w charakterze TW ps. „Blizna” (1985–1986); na drugim spotkaniu odmówił współpracy; formalnie wyrejestrowany z sieci OZI w 1989 r. Zob. *NSZZ „Solidarność” w regionie łódzkim w dokumentach...*, s. 437.

²⁴ „Prokurator lub sąd odstępuje od prowadzenia sprawy w trybie postępowania doraźnego, jeżeli ze względu na rodzaj i zakres naruszenia lub narażenia interesów bezpieczeństwa państwa w czasie obowiązywania stanu wojennego albo inne wyjątkowe okoliczności popełnienia przestępstwa stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie jest szczególnie wysoki” – Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, 1981, nr 29, poz. 156, s. 318).

²⁵ „Art. 1. Na czas obowiązywania stanu wojennego wprowadza się postępowanie doraźne przed sądami powszechnymi i wojskowymi w sprawach o przestępstwa określone w przepisach: [...] 5) art. 46 ust. 1–6, art. 47 ust. 1 oraz art. 48 ust. 1–4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154), jeżeli ze względu na rodzaj i zakres naruszenia lub narażenia interesów bezpieczeństwa lub obronności państwa w czasie obowiązywania stanu wojennego albo inne wyjątkowe okoliczności popełnienia przestępstwa stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jest szczególnie wysoki” – *ibidem*.

²⁶ „Art. 12 ust. 2 § 1. Sąd w wyroku może odstąpić od postępowania doraźnego” – *ibidem*, s. 319.

i uznaje:

– **oskarżonego Ryszarda Wędrychowicza** za winnego tego, że w okresie czasu od 14 grudnia 1981 r. do dnia 15 marca 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Delegatury Regionu Piotrkowskiego NSZZ „Solidarność”, działając wspólnie i w porozumieniu z Zygmuntem Augustyniakiem, Wiktorem Dratwą, Tadeuszem Cielniakiem, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego to działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 3 kk²⁷, skazuje go na karę 2 (dw[ó]ch) lat pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Stanisława Kazimierza Szuberta** za winnego tego, że w okresie czasu od 20 grudnia 1981 r. do końca lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w Z[espole] Sz[kół] Z[awodowych] nr 3, wspólnie i w porozumieniu ze Zbigniewem Rychlikiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Tadeuszem Cielniakiem i Wiktorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Zbigniewa Rychlika** za winnego tego, że w okresie czasu od 14 grudnia 1981 r. do 20 lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim] jako członek NSZZ „Solidarność” Ziemia Piotrkowska, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Trochą, Stanisławem Szubertem, Wiktorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywo-

²⁷ „W wypadku określonym w § 2 sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą, co nie stoi na przeszkodzie orzeczenia kar dodatkowych i środków zabezpieczających na podstawie innych zbiegających się przepisów” – *Kodeks karny...*, s. 8.

łać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 2 (dw[óch]) lat pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Zygmunta Augustyniaka** za winnego tego, że w okresie czasu od 13 grudnia 1981 r. do 15 marca 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc członkiem NSZZ „Solidarność” Ziemia Piotrkowska, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem, Wiktoorem Dratwą, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem, Marią Biesiadowską i Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 dekretu o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 2 kk, skazuje go na karę 2 (dw[óch]) lat pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Ryszarda Trochę** za winnego tego, że w dniach 13 i 14 grudnia 1981 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc wiceprzewodniczącym Komisji Zakładowej, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Marią Biesiadowską, Ryszardem Wędrychowiczem, Wiesławem Psutem i Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29^a, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Tadeusza Cielniaka** za winnego tego, że w okresie czasu od 13 grudnia 1981 [r.] do 17 lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym delegatury tomaszowskiej NSZZ „Solidarność” Ziemia Łódzka, działając wspólnie i w porozumieniu ze Zbigniewem Rychlikiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem, Marią Biesiadowską, Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów

^a *W oryginale: 59.*

stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywoływać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 2 (dw[óch]) lat pozbawienia wolności;

– **oskarżoną Marię Biesiadowską** za winną tego, że w okresie czasu od dnia 13 grudnia 1981 r. do 22 XII 1981 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącą Komisji Oddziałowej NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex”, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem i Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpiła od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczyła w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zwi[ązku] z art. 10 § 3 kk, skazuje ją na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Wiktora Dratwę** za winnego tego, że w okresie od połowy stycznia 1982 r. do 20 lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w ZPW „Tomtex”, działając wspólnie i w porozumieniu z Wiesławem Psutem, Zbigniewem Rychlikiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Stanisławem Szubertem i Ryszardem Wędrychowiczem, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, **i za to** z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zwi[ązku] z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności;

– **oskarżonego Wiesława Psuta** za winnego tego, że w okresie czasu od 13 grudnia 1981 r. do końca stycznia 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc sekretarzem Komisji Zakładowej w ^bZPW „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim^b, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Trochą, Zygmuntem Augustyniakiem, Marią Biesiadowską, Marią Piotrowicz, Ryszardem Wędrychowiczem, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem i Wiktorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie

^{b-b} *W oryginalne*: PS ZOZ, członkiem Zarządu Regionalnego Ziemia Piotrkowska.

powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazuje go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności;

– oskarżonego Stanisława Kurnika za winnego, że w dniu 14 grudnia 1981 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], w czasie trwania stanu wojennego, będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w T[omaszowskich] K[opalniach] S[urowców] M[ineralnych] „Biała Góra”, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi członkami NSZZ „Solidarność”, pobrał od nich ulotkę^c zawierającą fałszywe wiadomości i nawołującą do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, a następnie rozpowszechnił ją w ilości około 40 sztuk, co mogło wywołać niepokój publiczny, i za to z mocy art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) skazuje go na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności.

2. Na podstawie art. 83 § 1 kk²⁸ na poczet orzeczonych kar pozbawienia wolności zalicza okresy tymczasowego aresztowania Ryszardowi Wędrzychowiczowi, Stanisławowi Szubertowi, Zbigniewowi Rychlikowi, Zygmuntowi Augustyniakowi od dnia 22 marca 1982 r., Ryszardowi Trosze, Tadeuszowi Cielniakowi od dnia 23 marca 1982 r., Marii Biesiadowskiej, Wiktorowi Dratwie i Stanisławowi Kurnikowi od dnia 25 marca 1982 r. oraz Wiesławowi Psutowi od dnia 30 marca 1982 r.

3. Z mocy art. 73 § 1 i 2 kk²⁹ i art. 74 § 1 kk³⁰ wykonanie orzeczonych kar pozbawienia wolności warunkowo zawiesza oskarżonym: Stanisławowi Szubertowi, Ryszardowi Trosze, Marii Biesiadowskiej, Wiktorowi Dratwie, Wiesławowi Psutowi i Stanisławowi Kurnikowi na okres próby wynoszący 3 (trzy) lata.

4. Postępowanie karne w stosunku do Marii Piotrowicz [oskarżonej] o czyn z art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 [Dekretu] z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując, iż miał on miejsce w dniach 13 i 14 grudnia 1981 r., z mocy art. 26 § 1 kk³¹ w zw[iązku] z art. 11 pkt 2 kpk³² umarza, a koszty postępowania w tej części przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

^c *Woryginalne*: notatkę.

²⁸ „Na poczet kary pozbawienia wolności zalicza się z mocy prawa okres tymczasowego aresztowania” – *Kodeks karny...*, s. 21.

²⁹ „§ 1. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności w wymiarze do 2 lat w razie skazania za przestępstwo umyślne, a w wymiarze do 3 lat w razie skazania za przestępstwo nieumyślne. § 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz dotychczasowy sposób jego życia, które uzasadniają przypuszczenie, że pomimo niewykonania kary będzie on przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popelni ponownie przestępstwa; sąd bierze również pod uwagę, czy względy na społeczne oddziaływanie kary nie przemawiają przeciwko warunkowemu zawieszeniu jej wykonania” – *ibidem*, s. 19.

³⁰ „Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który wynosi od 2 do 5 lat i biegnie od uprawomocnienia się wyroku” – *ibidem*, s. 20.

³¹ „Nie stanowi przestępstwa czyn, którego społeczne niebezpieczeństwo jest znikome” – *ibidem*, s. 5.

³² „Nie wszczynają się postępowania, a wszczęte umarza, gdy zachodzi okoliczność wyłączająca postępowanie, a w szczególności gdy: [...] 2) ustawa określa, że czyn nie stanowi przestępstwa z powodu jego znikomego niebezpieczeństwa społecznego albo że sprawca nie podlega karze” – *ibidem*, s. 77.

5. Oskarżonego Włodzimierza Jurczyńskiego uniewinnia od dokonania zarzucanego mu czynu, kosztami postępowania w tej części obciąża Skarb Państwa.

6. Na podstawie art. 48 ust. 6³³ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) orzeka przepadek dowodów rzeczowych w postaci powielacza marki „Gestetner” 310, nr 28A 1705 z pokrowcem oraz dwu słoików z farbą drukarską w ilości 0,9 l[itra] i 0,1 l[itra], znajdujących się na przechowaniu w KW MO w Piotrkowie Tryb[unalskim] (k. 492), nakazując przedmioty te przekazać Wydziałowi Finansowemu Urzędu Miejskiego w Piotrkowie Tryb[unalskim], natomiast dowód rzeczowy w postaci maszyny do pisania „Łucznicz” 1303, nr 0118938, nakazuje wydać Fabryce Maszyn Szklarskich „Vitroma” [w Piotrkowie Trybunalskim] – zakład w Tomaszowie Maz[owieckim], zaś maszyny do pisania marki „Olimpia”, nr 591666, i marki „Consul”, model 1532, nr 7231036506, nakazuje wydać oskarżonemu Zygmunutowi Augustyniakowi.

7. W oparciu o przepisy art. 547 § 1 kpk³⁴, art. 553 kpk³⁵ oraz art. 2 ust. 1³⁶ Ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (DzU, nr 27, poz. 152) pobiera opłatę w kwotach po 3000 (trzy tysiące) [zł] od oskarżonych: Ryszarda Wędrychowicza, Stanisława Szuberta, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Tadeusza Cielniaka, Wiktora Dratwy i Wiesława Psuta oraz w kwotach po 1800 (jeden tysiąc osiemset) zł od oskarżonych: Ryszarda Trochy, Stanisława Kurnika i Marii Biesiadowskiej oraz obciąża ich kosztami postępowania w sprawie stosownie do spowodowanych wydatków^d.

Źródło: AIPN Łd, 50/1, t. 4, k. 194–197, mps.

^d *Poniżej trzy nieczytelne podpisy.*

³³ „W razie skazania za przestępstwa określone w ust. 1–4 sąd może orzec przepadek narzędzi i innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, chociażby nie stanowiły własności sprawy” – Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, 1981, nr 29, poz. 154, s. 315).

³⁴ „Od skazanego sąd zasądza na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania włącznie z wydatkami poniesionymi w toku postępowania przygotowawczego” – *Kodeks karny...*, s. 164.

³⁵ „Koszty postępowania przypadające od kilku oskarżonych lub kilku oskarżycieli prywatnych sąd dzieli między nimi według zasad słuszności, mając w szczególności na względzie wydatki spowodowane ich sprawami” – *ibidem*, s. 165.

³⁶ „Art. 2 [ust.] 1. Skazany w pierwszej instancji obowiązany jest uiścić opłatę [na rzecz Skarbu Państwa] w razie skazania na karę pozbawienia wolności: 3 miesięcy – 600 zł, do 6 miesięcy – 1200 zł, do 1 roku – 1800 zł, do 2 lat – 3000 zł, do 5 lat – 4200 zł, do 15 lat albo 25 lat – 6000 zł” – Ustawa z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (DzU, 1973, nr 27, poz. 152, s. 323).

Fotografia Ryszarda Wędrychowicza demonstrującego schowek, w którym przechowywano powielacz, wykonana 22 III 1982 r. przez inspektora techniki kryminalistycznej KM MO w Tomaszowie Mazowieckim. AIPN Łd, 50/1, t. 1

Fotografia Ryszarda Wędrychowicza demonstrującego farby drukarskie oraz sposób ich składowania wykonana 22 III 1982 r. przez inspektora techniki kryminalistycznej KM MO w Tomaszowie Mazowieckim. AIPN Łd, 50/1, t. 1

Nr 2

1982 maj 28, Piotrków Trybunalski – Uzasadnienie wyroku Sądu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim przeciwko Ryszardowi Wędrychowiczowi, Stanisławowi Szubertowi, Zbigniewowi Rychlikowi, Zygmuntovi Augustyniakowi, Ryszardowi Trosze, Tadeuszowi Cielniakowi, Marii Biesiadowskiej, Marii Piotrowicz, Wiktorowi Dratwie, Wiesławowi Psutowi, Stanisławowi Kurnikowi i Włodzimierzowi Jurczyńskiemu, oskarżonym o druk i kolportaż materiałów bezdebitowych

Sygn[atura] akt II K. 110/82

Uzasadnienie

I. Na podstawie całości kształtu materiału dowodowego zebranego w sprawie sąd ustalił następujący stan faktyczny.

W dniu 13 grudnia 1981 r. od wczesnych godzin rannych środki masowego przekazu publikowały Uchwałę Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (DzU, nr 29, poz. 155), postanowienia Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) oraz postanowienia dalszych aktów prawnych związanych z wprowadzeniem w kraju stanu wojennego.

Tegoż dnia około godz. 11.00 w południe, na cmentarzu przykościelnym w Tomaszowie Maz[owieckim], spotkali się: oskarżony Ryszard Wędrychowicz – pełniący do tego dnia funkcję przewodniczącego Delegatury Regionu Piotrkowskiego NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Maz[owieckim], oskarżony Zygmunt Augustyniak – będący członkiem Krajowej Komisji Koordynacyjnej Pracowników Służby Zdrowia, Ryszard Trocha – pełniący przed wprowadzeniem stanu wojennego funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Łódzkich Zakładach Przemysłu Skórzanego – Zakład Artykułów Skórzanych „Skogar” w Tomaszowie Maz[owieckim], Włodzimierz Jurczyński – również pracownik „Skogaru”, przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, oraz inni członkowie „Solidarności”. Zastanawiali się, jak jako członkowie tego związku mają ustosunkować się do ogłoszonych postanowień dekretu o stanie wojennym, a zwłaszcza do postanowienia o zawieszeniu działalności samorządu załóg przedsiębiorstw i zakładów, w tym związków zawodowych. Wymienieni dalej kontynuowali rozmowę po udaniu się do mieszkania matki osk[arżonego] Ryszarda Wędrychowicza, gdzie wysłuchali też dalszych komunikatów radiowych, a nie powziąwszy żadnego stanowiska w nurtującej ich kwestii, rozeszli się między godz. 14.00–15.00, umawiając się na spotkanie w dniu następnym o godz. 15.00 w gabinecie lekarskim osk[arżonego] Zygmunta Augustyniaka, pracującego w przychodni lekarskiej zakładów „Mazovia” (wyjaśnienia osk[arżonego] R[yszarda] Wędrychowicza – k. 685, 60–64, 120–125, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 305–306, 691–693, R[yszarda] Trochy – k. 688–689, W[łodzimierza] Jurczyńskiego – k. 691, zeznania świadków M[ariana] Goździka¹ i E[ugeniusza] Nowickiego² – k. 713–714).

¹ Marian Goździk (ur. 1948), działacz związkowy; pracownik Przedsiębiorstwa Budownictwa Komunalnego i Produkcji Materiałów Budowlanych w Tomaszowie Mazowieckim; delegat na I WZD NSZZ

Tego dnia na mieście spotkali się z[e] sobą i inni członkowie „Solidarności”. Między innymi osk[arżony] Tadeusz Cielniak – pełniący do dnia 13 XII 1981 r. funkcję przewodniczącego Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemia Łódzka w Tomaszowie Maz[owieckim], który wcześniej przed kościołem widział się z oskarżonymi R[yszardem] Wędrychowiczem i Z[ygmuntem] Augustyniakiem – udał się do restauracji „Baśniowa”, gdzie na zasadzie skrzyknięcia się mieli spotkać się przewodniczący komisji zakładowych z terenu Tomaszowa Maz[owieckiego]. Zastał tam osk[arżonego] Stanisława Kurnika, przewodniczącego Zakładowej Komisji NSZZ „Solidarność” w Tomaszowskiej Kopalni Surowców Mineralnych w Białej Górze. Wracając przez centrum miasta, obaj natknęli się na Cezarego Bugajskiego³, przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” z Tomaszowskiej Fabryki Filców Technicznych, i Jolantę Włodarczyk⁴, pracownicę Delegatury [NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej] w Tomaszowie Maz[owieckim]. W^a czwórkę postanowili jechać taksówką do Łodzi, aby skontaktować się z łódzkimi działaczami Zarządu Regionalnego. O tym postanowieniu powiadomili wychodzących akurat z mieszkania matki Wędrychowicza, a nadto dodali, że jeszcze tego samego dnia ok. godz. 20.00, po powrocie z Łodzi, spotkają się w mieszkaniu Tadeusza Cielniaka. W Łodzi Tadeusz Cielniak, Jolanta Włodarczyk, Cezary Bugajski oraz Stanisław Kurnik byli świadkami interwencji milicji przed budynkiem Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” Ziemia Łódzka. W budynku naprzeciwko siedziby Zarządu Regionalnego od miejscowych członków [NSZZ] „Solidarność” dowiedzieli się o wydarzeniach w Łodzi i otrzymali ulotkę, nazywaną odezwą Słowika⁵ i Kropiwnickie-

„Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (czerwiec 1981 r.) i czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (1981); czł. Oddziału NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej w Tomaszowie Mazowieckim; po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnej strukturze „Solidarności” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego, drukarz i kolporter ulotek; czł. TR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej; czł. WKO NSZZ „Solidarność” w Piotrkowie Trybunalskim; wg zapisów ewidencyjnych zarejestrowany pod nr. 9515 w charakterze TW ps. „Janek” (1986–1990). Zob. *Slużba Bezpieczeństwa wobec przemian...*, s. 102.

^a *Woryginalne*: We.

² Eugeniusz Nowicki (ur. 1950), działacz związkowy; krawiec wzorcowni w Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Pilica” w Tomaszowie Mazowieckim; czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemia Piotrkowska (1981); w wyniku działań SB zmuszony do zmiany miejsca zatrudnienia; pracownik firmy polonijnej w Odrzywole (od 1 II 1984 r.); inwigilowany przez SB w ramach KE krypt. „Gienek” (1982–1985). Zob.: AIPN Łd, 50/1, t. 3; AIPN Łd, 067/752; AIPN Łd, 069/30.

³ Cezary Bugajski (ur. 1953), technik elektryk; pracownik Tomaszowskiej Fabryki Filców Technicznych; przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w macierzystym zakładzie pracy (od grudnia 1980 r.). Zob.: AIPN Łd, pf 68/79; AIPN Łd, 50/1, t. 2.

⁴ Jolanta Włodarczyk (ur. 1954), instruktor terenowy; pracownik Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej w Tomaszowie Mazowieckim; referent Urzędu Miejskiego w Tomaszowie Mazowieckim (od 16 I 1982 r.). Zob. AIPN Łd, 50/1.

⁵ Andrzej Słowik (ur. 1949), działacz związkowy; mechanik maszyn szwalniczych w zakładach odzieżowych (1967–1973); kierowca w MPK w Łodzi (1974–1981); przywódca strajku w MPK (od 26 VIII 1980 r.); przewodniczący MKZ NSZZ „Solidarność”; wiceprzewodniczący KKP NSZZ „Solidarność”; delegat na I WZD NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (maj 1981 r.); przewodniczący ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (od 25 V 1981 r.); delegat na I KZD NSZZ „Solidarność” (wrzesień–październik 1981 r.); czł. KK i Prezydium KK NSZZ „Solidarność” odpowiedzialny m.in. za poligrafie związkową; 13 XII 1981 r. wraz z J. Kropiwnickim wezwał z siedziby ZR do strajku okupacyjnego w regionie, aresztowany na miejscu przez MO; wyrokiem SW w Łodzi z 30 XII 1981 r. skazany na 4,5 roku więzienia (SN podwyższył karę do 6 lat); więziony w AŚ w Łodzi, CAŚ w Warszawie,

go⁶, która, jak im powiedziano, była odczytana przez głośnik z budynku zarządu. W drodze powrotnej doszli do wniosku, że warto byłoby tę ulotkę powielić. W tym celu, gdy przyjechali do Tomaszowa Maz[owieckiego], oskarżeni Tadeusz Cielniak i Stanisław Kurnik udali się do siedziby Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej, mieszczącej się na terenie Tomaszowa Maz[owieckiego] w Fabryce Maszyn Szklarskich „Vidro-

ZK w Hrubieszowie i Barczewie, gdzie wraz z J. Kropiwnickim prowadził głódówkę (22 III – 18 V 1982 r.), domagając się przyznania statusu więźnia politycznego; zwolniony na mocy amnestii (lipiec 1984 r.); pod koniec 1985 r. wyjechał nielegalnie na Zachód i spotkał się z działaczami międzynarodowych central związkowych, przyczyniając się do afiliowania NSZZ „Solidarność” przy Światowej Konfederacji Pracy oraz Międzynarodowej Konfederacji Wolnych Związków Zawodowych; powrócił nielegalnie do kraju (marzec 1986 r.); przewodniczący tajnej Regionalnej Komisji NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (od marca 1986 r.); wraz z K. Bednarskim, J. Kropiwnickim i G. Palką organizator jawnej działalności Prezydium ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej, będącego w opozycji do RKW Ziemi Łódzkiej (październik 1986 r.); współorganizator prac opozycyjnej wobec L. Wałęsy i jego zwolenników Grupy Roboczej KK NSZZ „Solidarność” (formalnie pod tą nazwą od marca 1987 r.); ukarany przez kolegium ds. wykroczeń grzywną w wysokości 40 tys. zł za zorganizowanie wiecu na terenie zajezdni MPK w Łodzi (4 V 1988 r.); organizator jawnej działalności ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (wrzesień 1988 r.); taksówkarz (1988–1989); przywrócony do pracy w MPK (1989); uczestnik Porozumienia na Rzecz Przeprowadzenia Demokratycznych Wyborów w NSZZ „Solidarność” (1989); ponownie przewodniczący ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (1990–1992); czł. KK NSZZ „Solidarność”; wiceminister pracy i polityki socjalnej w gabinecie H. Suchockiej (1992–1993); kierownik Zakładu Przewozu Osób Niepełnosprawnych MPK w Łodzi; pracownik Ambasady RP w Australii i Kanadzie (2001–2010); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Muzyk” (1981–1982, 1984–1990). Zob. <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.); J. Warzecha, „*Nie kracz, Słowik, nie kracz*”. Rozmowy z Andrzejem Słowikiem, Warszawa 2014.

⁶ Jerzy Kropiwnicki (ur. 1945), ekonomista, działacz związkowy, polityk; absolwent Wydziału Handlu Zagranicznego SGPiS w Warszawie (1968); asystent na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ (od 1968, dr 1973); współzałożyciel NSZZ „Solidarność” na UŁ (przewodniczący Zarządu Wydziałowego, a następnie przewodniczący Tymczasowego Zarządu Uczelnianego); czł. Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (od października 1980 r.), a następnie KKP NSZZ „Solidarność”; redaktor „Biuletynu Strajkowego” i „Komunikatów MKZ Ziemi Łódzkiej”; współorganizator ogólnopolskiej konferencji naukowej „Reforma gospodarcza a warunki realizacji porozumień społecznych” (20–21 XII 1980 r.); wiceprzewodniczący ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej (od czerwca 1981 r.); delegat na I KZD NSZZ „Solidarność” (wrzesień–październik 1981 r.), czł. KK NSZZ „Solidarność”; 13 XII 1981 r. po powrocie z obrad KK udał się do siedziby ZR, gdzie wraz z A. Słowikiem wezwał do strajku okupacyjnego w regionie; aresztowany (13 XII 1981 r.), wyrokiem SW w Łodzi z 30 XII 1981 r. skazany na 4,5 roku pozbawienia wolności (SN podwyższył karę do 6 lat); więziony w ZK w Hrubieszowie i Barczewie (w więzieniu napisał dwie książki: *Hrubieszów i inne ZK* oraz *Zapis protestu*); w czasie odbywania kary uczestnik kilku głódówek protestacyjnych; zwolniony na mocy amnestii (lipiec 1984 r.); uczestnik Duszpasterstwa Ludzi Pracy w kościołach Jezuitów i Salezjanów w Łodzi; wraz z K. Bednarskim, G. Palką i A. Słowikiem organizator jawnej działalności Prezydium ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej, będącego w opozycji do RKW Ziemi Łódzkiej (październik 1986 r.); równocześnie współtworzył tajną Regionalną Komisję „Solidarności” Ziemia Łódzka; kierownik OBSZ w Łodzi (od końca 1986); współorganizator prac opozycyjnej wobec L. Wałęsy i jego zwolenników Grupy Roboczej KK NSZZ „Solidarność” (formalnie pod tą nazwą od marca 1987 r.); przeciwnik porozumień Okrągłego Stołu (1989); działacz (od 1989), wiceprezes (1991–1993), prezes (2002–2006) ZChN; poseł na Sejm RP z list WAK i AWS (1991–1993, 1997–2001); minister pracy i polityki socjalnej w gabinecie J. Olszewskiego (1992); szef Centralnego Urzędu Planowania w gabinecie H. Suchockiej (1992–1993); prezes Rządowego Centrum Studiów Strategicznych w gabinecie J. Buzka (1997–2001); prezydent Łodzi (2002–2010); doradca prezesa NBP (od 2010); czł. RPP (od 2016); inwigilowany przez SB w ramach SOR krypt. „Kropidło” (1980–1982) i SOR krypt. „Ambasador” (1986–1990). Zob. <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

ma”, i zabrali stamtąd powielacz, maszynę do pisania marki „Łucznik” model 1303, nr 118 938, oraz papier. Rzeczy te przewieźli do miejsca zamieszkania Tadeusza Cielniaka i ukryli w piwnicy (wyjaśnienia oskarżonego T[adeusza] Cielniaka – k. 182–183, 689, S[tanisława] Kurnika – k. 249–251, 710–711, zeznania świadków: C[ezarego] Bugajskiego – k. 729–730, Haliny Jabrzyk⁷ – k. 713, J[olanty] Włodarczyk – k. 193–194, 711–713, W[iesława] Kaczmarek⁸ – k. 729, karta gwarancyjna i dowód RW na maszynę do pisania marki „Łucznik” – k. 439).

U Tadeusza Cielniaka, czekając na wiadomości z Łodzi, zebrało się kilkanaście osób. Między innymi znaleźli się tam oskarżeni: Włodzimierz Jurczyński, Wiesław Psut – sekretarz Komisji Zakładowej przy Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Maz[owieckim], Maria Piotrowicz – pracująca również w ZPW „Tomtex” i pełniąca funkcję wiceprzewodniczącej Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, Maria Biesiadowska – też pracownica „Tomtexu” i członek NSZZ „Solidarność”, Ryszard Trocha i Z[ygmunt] Augustyniak. Oskarżeni Tadeusz Cielniak i Stanisław Kurnik zrelacjonowali wiadomości pozyskane w Łodzi. Odczytano też tekst przywiezionej odezwy. Zebrani postanowili ulotkę powielić, dokonując w jej treści zmian redakcyjnych tego typu, by była przystosowana do potrzeb regionu tomaszowskiego. Pracę tę podjęli się wykonać oskarżeni: Maria Biesiadowska, Maria Piotrowicz, Wiesław Psut, Ryszard Trocha oraz Tadeusz Cielniak. Pozostali rozeszli się do domu, umawiając się, że następnego dnia spotkają się w przychodni lekarskiej u oskarżonego Z[ygmunta] Augustyniaka. Tadeusz Cielniak i Wiesław Psut przenieśli powielacz i maszynę do pisania do mieszkania oskarżonej Marii Biesiadowskiej, mieszkającej w tym samym domu co Cielniak, uważając, że będzie bezpieczniej dokonać u niej druku ulotki, a następnie przechować te przedmioty. Po przeniesieniu powielacza i maszyny Wiesław Psut wyszedł i nie brał udziału w drukowaniu. Maria Biesiadowska sporządziła matrycę na maszynie, a Ryszard Trocha i Tadeusz Cielniak odbili ok. 300–400 sztuk ulotki. Została ona zaadresowana: „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego”. W ślad za treścią odezwy Słowika i Kropiwnickiego, informując o fakcie interwencji organów MO w siedzibie Zarządu Regionalnego w Łodzi, w ulotce imputowano organom władzy posługiwanie się metodami gwałtu i przemocy, dopuszczenia się przestępstwa zagrabienia mienia zarządu, a ponadto – w celu zablokowania postanowień o wprowadzeniu stanu wojennego – wzywano do podjęcia strajku powszechnego w dniu 14 grudnia 1981 r. o godz. 9.00. Ulotkę sygnował Międzyzakładowy Komitet Strajkowy Tomaszowa Maz[owieckiego], o zawiązaniu się którego informowano w treści druku (ulotka nr 1 – k. 222).

Zgodnie z tym jak się umówiono, następnego dnia rano niektórzy uczestnicy wieczornego spotkania zabrali ulotki w celu ich rozprowadzenia. Oskarżony Ryszard Trocha,

⁷ Halina Jabrzyk (ur. 1946), działaczka związkowa; czł. KZ NSZZ „Solidarność” w Mazowieckich Zakładach Przemysłu Wełnianego „Mazovia” w Tomaszowie Mazowieckim; czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (1981); wiceprzewodnicząca Oddziału NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej w Tomaszowie Mazowieckim i współzałożycielka biblioteki wydawnictw niezależnych; po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuowała działalność w podziemnej strukturze NSZZ „Solidarność” na terenie Tomaszowa Mazowieckiego; kolporterka wydawnictw niezależnych; czł. TKM NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; inwigilowana przez SB w ramach KE krypt. „Ewa” (1981–1983). Zob. *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian...*, s. 100.

⁸ Wiesław Kaczmarek (ur. 1937), inżynier mechanik; kierownik Zakładu nr 3 Fabryki Maszyn Szklarskich „Vitroma” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

który z powodu godziny milicyjnej nocował u Cielniaka, kilkadziesiąt ulotek (ok. 20–30) zaniósł do swego zakładu pracy „Skogar” – część rozdał ludziom, a część pozostawił do rozebrania w pomieszczeniach jadalni i szatni. W zakładzie tym odbył się kilkugodzinny strajk. Oskarżony Stanisław Kurnik, który rano 14 XII 1981 r. wziął od T[adeusza] Cielniaka zgodnie z umową ok. 40–50 ulotek, rozproszdził je wśród pracowników Tomaszowskiej Kopalni Surowców Mineralnych w Białej Górze. Na teren Zakładów Przemysłu Wełnianego „Tomtex” ulotki w ilości po kilkanaście sztuk wnieśli oskarżeni Maria Biesiadowska i Maria Piotrowicz z Wiesławem Psutem. W zakładzie tym też miał miejsce przestój w pracy. Około 150 sztuk ulotek T[adeusz] Cielniak przekazał oskarżonemu Ryszardowi Wędrychowiczowi – ten 100 sztuk ulotek zaniósł na zebranie do przychodni lekarskiej Z[ygmunta] Augustyniaka w zakładach „Mazovia”, a 50 sztuk dał do rozkolportowania oskarżonemu Zbigniewowi Rychlikowi, radcy prawnemu ZUS Oddział w Tomaszowie Maz[owieckim], członkowi NSZZ „Solidarność”, również radcy prawnemu przez pewien czas delegatury tomaszowskiej tego związku, który porozkładał je w środkach komunikacji (wyjaśnienia oskarżonych: T[adeusza] Cielniaka – k. 182, 397–398, 689, W[łodzimierza] Jureczyńskiego – k. 691, W[iesława] Psuta – k. 324, 341, 370–371, 709–710, M[arii] Piotrowicz – k. 707v, M[arii] Biesiadowskiej – k. 241, 706, R[yszarda] Trochy – k. 688–689, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 691, 305–306, 393, S[taniława] Kurnika – k. 169–170, 250–251, 391, R[yszarda] Wędrychowicza – k. 121v, 376, 685, Z[bigniewa] Rychlika – k. 687, zeznania świadków: S[taniława] Warchoła⁹ – k. 712, E[milii] Pilarczyk¹⁰ – k. 713v, J[ana] Janowskiego¹¹ – k. 727, I[reny] Pełki¹² – k. 727v, M[arii] Morawskiej¹³ – k. 727v, M[arii] Goski¹⁴ – k. 728, H[eleny] Kondras¹⁵ – k. 728v, M[ariana] Zygmunta¹⁶ – k. 802, K[rzysztofa] Zięby¹⁷ – k. 462, M[arianny] Przybylskiej¹⁸ – k. 481, notatka urzędowa – k. 221).

W dniu 14 grudnia 1981 r. na spotkaniu w przychodni lekarskiej u oskarżonego Z[ygmunta] Augustyniaka zebrało się znowu kilkanaście osób. Między innymi przybyli tam

⁹ Stanisław Warchoła (ur. 1931), inżynier górnik; dyrektor Tomaszowskich Kopalni Surowców Mineralnych w Białej Górze. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁰ Emilia Pilarczyk (ur. 1950), księgowa w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹¹ Jan Janowski (ur. 1932), rymarz, majster tkacki; pracownik Łódzkich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładu Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹² Irena Pełka (ur. 1952), pracownik Łódzkich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładu Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹³ Maria Morawska (ur. 1949), pracownik Łódzkich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładu Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁴ Maria Goska (ur. 1950), kaletnik w Łódzkich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładzie Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁵ Helena Kondras (ur. 1951), pracownik wydziału krajalni Łódzkich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładu Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁶ Marian Zygmunt (ur. 1955), kierowca w Tomaszowskich Kopalniach Surowców Mineralnych w Białej Górze. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁷ Krzysztof Zięba (ur. 1948), kierowca w Tomaszowskich Kopalniach Surowców Mineralnych w Białej Górze. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

¹⁸ Marianna Przybylska (ur. 1933), rymarz w Łódzkich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładzie Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

oskarżony R[yszard] Wędrychowicz, który przyniósł ze sobą 100 sztuk ulotek drukowanych dnia poprzedniego i które zostały rozdane na miejscu, oskarżony Ryszard Trocha, Wiesław Psut, oskarżony Tadeusz Cielniak, Jolanta Włodarczyk, Jan Reszka¹⁹, Tadeusz Cieszkowski²⁰. Na spotkaniu tym podzielono się informacjami na temat efektów rozkolportowania pierwszej ulotki. Stwierdzono, że w zakładach pracy nie wywołały większego wrażenia i nie spowodowały spodziewanej reakcji. Mimo to mówiono o potrzebie dalszego druku i kolportażu ulotek. Apelowano o gromadzenie do tego celu środków, to jest papieru i farby. Pojawiały się też głosy, że kontynuowanie działalności związkowej w warunkach konspiracyjnych wymaga zmian struktur organizacyjnych. Aby omówić te problemy, umówiono się na następne spotkanie, które miało się odbyć za dwa dni w mieszkaniu brata oskarżonego Wędrychowicza – Jerzego Wędrychowicza²¹ (wyjaśnienia oskarżonego Z[ygmunt] Augustyniaka – k. 306, 691, R[yszarda] Wędrychowicza – k. 120–121, 685, R[yszarda] Trochy – k. 689, W[iesława] Psuta – k. 324, 341, 709–710, T[adeusza] Cielniaka – k. 185, 690, św[iadka] J[olanta] Włodarczyk – k. 152, 184, 444–445, 713, św[iadka] J[ana] Reszk[i] – k. 713, św[iadka] T[adeusza] Cieszkowskiego – k. 726).

W dniu 16 grudnia 1981 r. doszło do skutku spotkanie u Jerzego Wędrychowicza, na które przyszło znowu kilkanaście osób, w tym oskarżeni: Ryszard Wędrychowicz, Z[ygmunt] Augustyniak, W[iesław] Psut i św[iadkowie:] J[an] Reszk[a], Cz[esław] Karal[us]²² i J[olanta] Włodarczyk, J[anina] Wędrychowicz. Na spotkaniu tym mówiono,

¹⁹ Jan Reszka (ur. 1947), działacz związkowy; przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Mazowieckich Zakładach Przemysłu Wełnianego „Mazovia” w Tomaszowie Mazowieckim; czł. ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej; po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność opozycyjną, za co został m.in. skierowany na trzymiesięczne przeszkolenie wojskowe; inwigilowany przez SB w ramach KE krypt. „Oportunista” (1982–1988). Zob. *Stan wojenny w regionie łódzkim...*, s. 225.

²⁰ Tadeusz Cieszkowski (ur. 1953), działacz związkowy; wiceprzewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Mazowieckich Zakładach Przemysłu Wełnianego „Mazovia” w Tomaszowie Mazowieckim; współorganizator akcji protestacyjnych w zakładzie w 1981 r.; po wprowadzeniu stanu wojennego, w wyniku działań dezintegracyjnych SB, zaprzestał prowadzenia działalności opozycyjnej; pracownik Zakładów Włókien Chemicznych „Chemitex-Wistom” w Tomaszowie Mazowieckim; zastępca przewodniczącego TKO NSZZ „Solidarność” w macierzystym zakładzie pracy; inwigilowany przez SB w ramach KE krypt. „Prominent” (1982–1988). Zob.: *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych...*, s. 101; *Stan wojenny w regionie łódzkim...*, s. 225.

²¹ Jerzy Wędrychowicz (ur. 1950), sprzedawca w RSW „Prasa-Książka-Ruch” w Tomaszowie Mazowieckim; brat Ryszarda.

²² Czesław Karalus (ur. 1946), działacz związkowy; współorganizator i przewodniczący Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Fabryce Dywanów „Weltom” (od września 1980 r.); przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność”; delegat na I WZD NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (czerwiec 1981 r.); współorganizator i uczestnik marszu głodowego w Tomaszowie Mazowieckim (28–30 VII 1981 r.); organizator kolportażu prasy związkowej na terenie miasta, także po wprowadzeniu stanu wojennego; współorganizator i główny wykonawca akcji wyniesienia z zakładu i ukrycia sztandaru oraz dokumentów związkowych (13 XII 1981 r.); czł. MKS w Tomaszowie Mazowieckim i kolporter komunikatów (14 XII 1981 r. – marzec 1982 r.); współorganizator pomocy dla osób internowanych (1981–1982); przewodniczący Tajnej Komisji Zakładowej (1982–1989) i KZ (1989–1999) NSZZ „Solidarność” w macierzystym zakładzie pracy; czł. Tymczasowej Komisji Międzyzakładowej NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim; czł. KO „Solidarność” w Tomaszowie Mazowieckim (1989–1991); delegat na WZD NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej (1989–1998); współzałożyciel i czł. Zarządu Niezależnego Ruchu Obywatelskiego w Tomaszowie Mazowieckim oraz współorganizator kampanii wyborczej do samorządu terytorialnego (1990); czł. Zarządu Delegatury NSZZ „Solidarność”

że zlikwidowano podział na delegatury łódzką i piotrkowską, które dotychczas działały na terenie Tomaszowa Maz[owieckiego], a powołano Komisję Miejską „Solidarność”. Poinformowano zebranych, że zebrania, z uwagi na niebezpieczeństwo ujawnienia działalności, nie będą się odbywać w tak dużym gronie, że ciałem wykonawczym związku będzie powołane prezydium związku, którego skład ze względów konspiracyjnych nie zostanie ujawniony, a jego członkowie będą kontaktować się z poszczególnymi zakładami (wyjaśnienia oskarżonych: R[yszarda] Wędrychowicza – k. 122v, 685, Z^b[ygmunta] Augustyniaka – k. 306–307, 691, W[iesława] Psuta – k. 342, 709–710, zeznania świadków: J[ana] Reszk[i] – k. 713, Cz[esława] Kar[a]lusa – k. 729, J[olanty] Włodarczyk – k. 194, 444–445, 713).

Około 20 grudnia 1981 r. oskarżeni Zbigniew Rychlik i Zygmunt Augustyniak umówili się na spotkanie w kawiarni „Rondo”. Na spotkanie to przyszedł też oskarżony Stanisław Szubert – nauczyciel z Zespołu Szkół Zawodowych nr 3 w Tomaszowie Maz[owieckim], pełniący przed wprowadzeniem stanu wojennego funkcję przewodniczącego sekcji nauczycielskiej NSZZ „Solidarność” w Tomaszowie Maz[owieckim], którego Rychlik spotkał przypadkowo, namówił do współdziałania i zaprosił na spotkanie. Postanowili wówczas wydrukować ulotkę świąteczną. Opracowaniem treści ulotki miał zająć się osk[arżony] Zbigniew Rychlik. Po napisaniu tekstu, na kolejnym spotkaniu tekst ten przedyskutowano. Ponieważ osk[arżony] Tadeusz Cielniak nie stawiał się na spotkanie, oskarżeni Zbigniew Rychlik i Wiesław Psut udali się do Marii Biesiadowskiej, która poprosiła do siebie Tadeusza Cielniaka. Rychlik przekazał mu tekst ulotki do powielenia. W pralni bloku, w którym mieszkali osk[arżeni] T[adeusz] Cielniak i M[aria] Biesiadowska, odbili ok. 300 egzemplarzy ulotki. W dwa dni później od Tadeusza Cielniaka z jego zakładu pracy ulotki odebrali Zbigniew Rychlik i Stanisław Szubert. Podzielili je między siebie i Augustyniaka. Oskarżony Szubert wziął ok. 120 ulotek. Część z nich zostawił na klatkach schodowych osiedla mieszkaniowego Zapiecek, a resztę wyrzucił do kosza. Oskarżony Zygmunt Augustyniak otrzymanych kilkadziesiąt ulotek miał rozprowadzić w zakładach „Mazovia” i „Skogarze”, natomiast Zbigniew Rychlik swoją partię ulotek rozprowadził na osiedlu mieszkaniowym Niebrów i pozostawił w środkach komunikacji. Ulotka zatytułowana była „Do mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]”. Poza życzeniami świątecznymi w treści ulotki, Wojskowej Radzie Ocalenia Narodowego – nazwanej juntą czerwonych generałów – przypisywano zbrodnię mordowania współobywateli (wyjaśnienia oskarżonych: Z^c[bigniewa] Rychlika – k. 637, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 307–308, 692, S[tanisława] Szuberta – k. 274–275, 399, 686–687, M[arii] Biesiadowskiej – k. 241, notatka urzędowa – k. 223, ulotka – k. 224).

W końcu grudnia 1981 r. lub na początku stycznia 1982 r. miało miejsce spotkanie w kawiarni „Regionalna” oskarżonych: Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Stanisława Szuberta i Wiesława Psuta. Ponieważ od oskarżonego T[adeusza] Cielniaka

w Tomaszowie Mazowieckim (1989–1992); uczestnik VII i X KZD NSZZ „Solidarność”; czł. Stowarzyszenia Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym (od 2000); inwigilowany przez SB w ramach SOS krypt. „Wykładzina”, SOS/SOR krypt. „Realiści” (1988–1989) i KE krypt. „Tkacz” (1988–1989). Zob. <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl> (dostęp 14 XII 2018 r.).

^b *W oryginalne*: A.

^c *W oryginalne*: S.

żądano w zakładzie pracy zwrotu maszyny do pisania i zachodziła obawa, że może być dokonana u niego rewizja, postanowiono na tym spotkaniu, że trzeba znaleźć nowe miejsce do przechowania powielacza i maszyny, i [dyskutowano], gdzie można by podjąć druk następnej ulotki. Oskarżony Wiesław Psut zwrócił się w tej sprawie do swego kolegi Wiktora Dratwy, członka NSZZ „Solidarność” w ZPW „Tomtex” w Tomaszowie Maz[owieckim]. Ten obiecał rozejrzeć się za stosownym miejscem, a ponieważ takiego nie znalazł, na kolejnym umówionym uprzednio spotkaniu w „Starej kotłowni” zgodził się na krótko przechować powielacz u siebie. W tym celu na następny dzień umówili się z osk[arżonym] Z[bigniewem] Rychlikiem. Wynajętym samochodem bagażówką pojechali do miejsca zamieszkania osk[arżonego] Tadeusza Cielniaka i zabrali najpierw powielacz, a później maszynę do pisania (wyjaśnienia oskarżonych: W[iesława] Psuta – k. 342–343, 709–710, W[iktora] Dratwy – k. 261–263, 708–709, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 307–308, 692, Z[bigniewa] Rychlika – k. 687, S[tanisława] Szuberta – k. 76, 112–113, 274–275, 686 i T[adeusza] Cielniaka – k. 690).

W kilka dni po przewiezieniu powielacza i maszyny do mieszkania Wiktora Dratwy na umówione spotkanie przyszli do niego oskarżeni: Zbigniew Rychlik, Stanisław Szubert, Wiesław Psut i Zygmunt Augustyniak. Postanowili wydrukować kolejną ulotkę. Tekst ulotki zredagował oskarżony Zbigniew Rychlik i gdy ponownie w tym samym składzie spotkali się u Wiktora Dratwy, po przedyskutowaniu jej treści, Zbigniew Rychlik sporządził matrycę na maszynie do pisania. Pozostali zaś, to jest W[iesław] Psut, Z[ygmunt] Augustyniak, W[iktor] Dratwa i S[tanisław] Szubert, odbili na powielaczu ok. 400 sztuk ulotki. Ulotka nosiła tytuł „Dokąd dążymy”. Została podpisana przez NSZZ „Solidarność”, sporządzono ją wierszem i prozą, a zawarto w niej nie tylko krytyczne przemyślenia autorów odnośnie [do] systemu sprawowania władzy w Polsce przed sierpniem 1980 r., ale także groźby, obelgi, zniewagi i polecenia nierespektowania i lekceważenia wysiłków władz zmierzających do uspokojenia nastrojów społecznych. Kolportażem tej ulotki zajęła się cała piątka oskarżonych, dzieląc je między siebie. Ulotki te ukazały się w okolicy KM PZPR, w blokach mieszkalnych przy ul. Strzeleckiej, w zakładach „Tomtex” oraz w autobusach i na przystankach autobusowych (wyjaśnienia oskarżonych: S[tanisława] Szuberta – k. 76, 113, 276, 399, 686, Z[bigniewa] Rychlika – k. 687v, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 307–308, 692, W[iktora] Dratwy – k. 261–263, 708–709, W[iesława] Psuta – k. 324–343, 381, 709, 710, zeznania świadków: E[ugeniusza] Hejduka²³ – k. 715, J[anusza] Józwicka²⁴ – k. 715, S[tanisława] Głapińskiego²⁵ – k. 728, S[tanisława] Kamińskiego²⁶ – k. 728, J[erzego] Napory²⁷ – k. 728, G[enowefy] Gruszczyńskiej²⁸ – k. 728, L[eszka] Stępnia²⁹ – k. 474, A[ndrzeja] Jaworskiego³⁰ – k. 475, notatka urzędowa – k. 225, ulotka nr 4 – k. 226).

²³ Eugeniusz Hejduk (ur. 1948), sierż.; funkcjonariusz KM MO w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 2–4.

²⁴ Janusz Józwicki (ur. 1952), plut.; funkcjonariusz KM MO w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

²⁵ Stanisław Głapiński (ur. 1930), emeryt MO. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

²⁶ Stanisław Kamiński (ur. 1948), kierownik pracowni w Młodzieżowym Domu Kultury w Tomaszowie Mazowieckim; zgłosił znalezienie ulotek (21 I 1982 r.). Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

²⁷ Jerzy Napora (ur. 1956), pracownik Fabryki Dywanów „Weltom” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

W połowie stycznia 1982 r. oskarżony Ryszard Wędrychowicz ponownie nawiązał kontakt z Zygmuntem Augustyniakiem i po spotkaniu się z nim oraz Zbigniewem Rychlikiem postanowił kontynuować konspiracyjną działalność związkową. Dowiedział się, że spotkania odbywają się u Dratwy Wiktora i kiedy przyszedł na takie spotkanie, w którym prócz gospodarza wzięli udział osk[arzeni]: Zygmunt Augustyniak, Zbigniew Rychlik i Stanisław Szubert, zorientował się, że są kłopoty z przechowaniem powielacza, gdyż obecne miejsce jest niepewne. Zgodził się wówczas ukryć powielacz i maszynę w mieszkaniu swojej matki.

W umówionym dniu Ryszard Wędrychowicz pojechał do Wiktora Dratwy, gdzie zastał Stanisława Szuberta i Z[ygmunta] Augustyniaka. Przyszedł też Zbigniew Rychlik. Ten ostatni wspólnie z Ryszardem Wędrychowiczem wsiedli do samochodu marki „Warszawa”, do którego załadowano powielacz i maszynę, i przewieźli te rzeczy do mieszkania matki Wędrychowicza, ukryli je w piwniczce pod podłogą. Po wywiezieniu powielacza od Wiktora Dratwy u tego ostatniego odbyło się jeszcze jedno spotkanie, na którym ustalono, że kolejny tekst ulotki przygotowuje Zygmunt Augustyniak, a kolportażem zajmą się w pięciu. Przy tym oskarżeni Zbigniew Rychlik i Ryszard Wędrychowicz – przy użyciu planu miasta – podzielili je na pięć rejonów, wyznaczając sobie i pozostałym, to jest Wiktorowi Dratwie, Zygmunтови Augustyniakowi oraz Stanisławowi Szubertowi, rejonu miasta do obsłużenia. Z przygotowanego przez Zygmunta Augustyniaka tekstu oskarżony Ryszard Wędrychowicz sporządził matrycę. We dwóch podjęli próbę powielania ulotki, ale nie potrafili uruchomić powielacza. Dopiero w kilka dni później przy pomocy Stanisława Szuberta i Z[bigniewa] Rychlika wykonali ok. 500 sztuk ulotki noszącej datę 17 II 1982 r. i podpisanej również NSZZ „Solidarność”. Ulotka zawierała sformułowania sugerujące stosowanie przez organa władzy pozaprawnych środków oddziaływania, a zwłaszcza pozaprawnych środków represji. Po podzieleniu ulotek między siebie Ryszard Wędrychowicz i Z[ygmunt] Augustyniak swoją partię roznieśli po klatkach schodowych Osiedla 35-lecia [PRL] i osiedla Niebrów. Stanisław Szubert rozłożył ulotki na przystankach w mieście, a Zbigniew Rychlik ze swojej części ulotek przekazał kilka oskarżonemu Tadeuszowi Cielniakowi, a resztę Wiktorowi Dratwie. Poza wskazanymi rejonami miasta ulotki ukazały się także w zakładach pracy, a mianowicie w F[abryce] D[ywanów] i Ch[odników] „Weltom”, w M[azowieckich] Z[akładach] P[rzemysłu] W[ełnianego] „Mazovia” i ZPW „Tomtex” (wyjaśnienia oskarżonych: R[yszarda] Wędrychowicza – k. 123–124, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 308–309, 692v, S[tanisława] Szuberta – k. 76, 113, 276, 400, Z[bigniewa] Rychlika – k. 687, W[iktora] Dratwy – k. 263–264, 709, T[adeusza] Cielniaka – k. 690, notatka urzędowa – k. 227, ulotka nr 2 – k. 228, protokół przeszukania u R[yszarda] Wędrychowicza i zakwestionowania powielacza oraz maszyny oraz materiał poglądowo-fotograficzny do tej czynności – k. 18–20).

²⁸ Genowefa Gruszczyńska (ur. 1926), sprzątaczką w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

²⁹ Leszek Stępień (ur. 1950), pracownik Działu Głównego Energetyka Zakładów Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

³⁰ Andrzej Jaworski (ur. 1950), mistrz w Dziale Głównym Energetyka Zakładów Przemysłu Wełnianego „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim. Zob. AIPN Łd, 50/1, t. 3.

Tekst kolejnej ulotki, która miała ukazać się w miesiącu marcu, miał przygotować Zbigniew Rychlik, ale tego nie uczynił. Ostatecznie ostatnią ulotkę datowaną [na] 15 III 1982 r. sporządził Zygmunt Augustyniak i powieili ją tylko przy współdziałaniu osk[arżonego] R[yszarda] Wędrychowicza w ilości ok. 200 egzemplarzy. Ulotki tej nie rozprowadzili, uznając, że we dwu stanowią grupę zbyt mało reprezentatywną (wyjaśnienia R[yszarda] Wędrychowicza – k. 686, 124–125, Z[ygmunta] Augustyniaka – k. 309–310, 692v, ulotka nr 5 – k. 17 i 56).

II. Poza oskarżonym Włodzimierzem Jurczyńskim, pozostali oskarżeni potwierdzili fakty wskazujące na popełnienie przez nich zarzuconych im czynów. I tak:

1. **Oskarżony Ryszard Wędrychowicz** nie negował faktu, iż w dniu 14 grudnia 1981 r., kiedy dowiedział się od Goździka i Kurnika, że u Tadeusza Cielniaka znajduje się powielona odezwa Słowika i Kropiwnickiego, udał się z własnej inicjatywy do tego ostatniego, aby wziąć od niego ulotki w celu rozpowszechnienia i wziął ich 150, z czego 50 przekazał Rychlikowi, a 100 zaniósł na zebranie do Augustyniaka. Przyznał też, że to on zorganizował następne spotkanie u swego brata Jerzego Wędrychowicza. Później udział jego w następnych spotkaniach i kolportażu ulotek przerwała choroba. W połowie stycznia z własnej inicjatywy nawiązał kontakt z osk[arżonym] Augustyniakiem i przystąpił do druku dwu ostatnich ulotek (wyjaśnienia oskarżonego – k. 60–64, 120–125, 355–356, 376–377, 685–686). Przyznanie oskarżonego znalazło potwierdzenie w wyjaśnieniach współoskarżonych i zeznaniach świadków. W tym stanie rzeczy słuszną jest obrona oskarżonego, iż przypisanie mu podjęci[a] działalności związkowej od razu z dniem 13 grudnia 1981 r. jest błędem. Nie ulega wątpliwości, iż publikacja za pośrednictwem środków masowego przekazu w dniu 13 grudnia 1981 r. we wczesnych godzinach rannych Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154), Uchwały Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (DzU, nr 29, poz. 156) oraz dalszych aktów prawnych skoncentrowała uwagę całego społeczeństwa na tym doniosłym wydarzeniu. Publikowane akty prawne [do]tyczyły żywotnych interesów państwa i społeczeństwa i zrozumiałym jest, iż stały się przedmiotem przemyśleń i rozmów, że rozdziły chęć podzielenia się z innymi swymi refleksjami i uwagami. Ponieważ do momentu zawiązania się w godzinach wieczornych na spotkaniu u osk[arżonego] T[adeusza] Cielniaka Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego i podjęcia decyzji o powielaniu odezwy wzywającej do strajku, rozmowy toczone między oskarżonymi – w tym i w domu u matki Wędrychowicza – miały taki właśnie charakter: ważenia powagi sytuacji i własnego stosunku do niej, luźnej wymiany myśli nieobjętej jeszcze choćby prowizorycznymi ramami organizacyjnymi, rozmów tych i spotkań nie można traktować jako kontynuowania działalności związkowej. Stanowiły bowiem jedynie podłoże motywacyjne dla części działaczy i członków NSZZ „Solidarność”, w tym i dla oskarżonego R[yszarda] Wędrychowicza, do utwierdzenia się w woli nieodstąpienia od udziału w kontynuowaniu działalności związku zawodowego, z tym iż w warunkach konspiracyjnych. Dlatego czasokres przestępczej działalności oskarżonego R[yszarda] Wędrychowicza należało określić na czas od 14 grudnia 1981 r. do dnia 15 marca 1982 r., to jest do daty wydania ostatniej ulotki.

2. **Oskarżony Stanisław Szubert** wyjaśnił, iż o nieodstąpieniu części działaczy „Solidarności” od działalności związkowej i o wydawaniu przez nich i rozpowszechnianiu

materiałów propagandowych „Solidarności” dowiedział się około 20 grudnia 1982 r. od spotkanego na ulicy osk[arzonego] Z[bigniewa] Rychlika. Postanowił wówczas również przystąpić do działalności tej grupy i wyraził zgodę na propozycję Z[bigniewa] Rychlika, od którego otrzymał ok. 120 egzemplarzy ulotki „Do mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” (nr 3 – k. 224), z których kilkadziesiąt rozrzucił po klatkach schodowych, a resztę wyrzucił do kosza. Przyznał też, że uczestniczył w uzgadnianiu treści dwu następnych ulotek, których teksty sporządzili: jednej osk[arżony] Rychlik (ulotka nr 4 „Dokąd dążymy” – k. 226), a drugiej osk[arżony] Augustyniak (ulotka nr 2 z 17 II 1982 r. – k. 7, 228), a następnie przydzielone mu egzemplarze rozkolportował w różnych miejscach na mieście. Po rozpowszechnieniu tej ulotki z 17 II 1982 r. doszedł do wniosku, że taka działalność nie ma sensu, o czym w końcu lutego poinformował osk[arzonego] Z[ygmunta] Augustyniaka (wyjaśnienia osk[arzonego] Szuberta – k. 74–76, 111–114, 274–276, 399–400, 686–687). Zastrzeżenia oskarżonego co do czasokresu przestępczego działania okazały się słuszne. Świadek Tadeusz Cieszkowski stwierdził, że nie jest pewien składu wymienionych przez siebie osób na spotkaniach, w których uczestniczył, w tym i na spotkaniu u oskarżonego Augustyniaka (k. 727). Oskarżony zaś Ryszard Wędrychowicz stwierdził, że na tym zebraniu z dnia 14 XII 1981 r. osk[arzonego] S[tanislawa] Szuberta nie było (k. 636). Nie ma więc podstaw do odmówienia wiary oskarżonemu, iż jego działalność przestępczą ograniczały ramy czasowe od 20 grudnia 1981 r. do końca lutego 1982 r. Aczkolwiek osk[arżony] Z[ygmunt] Augustyniak nie potwierdził, by go Stanisław Szubert zawiadomił, iż rezygnuje z dalszej współpracy (k. 692), a osk[arżony] R[yszard] Wędrychowicz utrzymywał, że Szubert zobowiązał się poszukać nowego miejsca do przechowania powielacza i niczym nie dawał do zrozumienia, by się zniechęcił do dalszej działalności (k. 125 i 356), to bezspornym faktem jest, iż nie przystąpił do druku ostatniej ulotki ani też nie zgłosił się do jej rozkolportowania.

3. **Oskarżony Zbigniew Rychlik** również zakwestionował czasokres zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, iż w dniu 13 grudnia 1981 r. nie uczestniczył w żadnych zebraniach ani spotkaniach, co potwierdziła jego konkubina św[iądek] I[wona] Marcinkowska³¹ (k. 732), iż tego dnia osk[arżony] nie wychodził z domu. Natomiast przyznał, iż w dniu 14 grudnia 1981 r. otrzymał od R[yszarda] Wędrychowicza ok. 50 egzemplarzy ulotki zatytułowanej „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” i wzywającej do strajku powszechnego (ulotka nr 1 – k. 222). Porozkładał je w klatkach schodowych i środkach komunikacji. Przyznał też, że po nawiązaniu kontaktu z Augustyniakiem napisał tekst ulotki „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]”, której powieleniem przed Bożym Narodzeniem zajął się osk[arżony] T[adeusz] Cielniak, a on i Szubert [ją] rozkolportowali (ulotka nr 3 – k. 224). Po wydrukowaniu dwu następnych ulotek (ulotka nr 4 „Dokąd dążymy” – k. 226 i ulotka nr 2 z 17 II 1982 r. – k. 7, 228), w opracowywaniu tekstów których brał udział – gdyż mieli taką praktykę, że tekst sporządzony przez jednego na najbliższym spotkaniu dyskutowali pozostali – i rozprawdzeniem których również się zajął, zrezygnował z dalszej działalności (wyjaśnienia oskarżonego Z[bigniewa] Rychlika – k. 687). Oskarżeni Z[ygmunt] Augustyniak, S[tanislawa]

³¹ Iwona Marcinkowska-Rychlik (ur. 1955), samodzielny referent ekonomiczny w Zakładach Włókien Chemicznych „Chemitex-Wistom” w Tomaszowie Mazowieckim; na emigracji w Kanadzie (od 1984). Zob. AIPN Łd, 536/46232, Akta paszportowe.

nisław] Szubert i R[yszard] Wędrychowicz potwierdzili, iż po wydrukowaniu ulotki z dnia 17 lutego 1982 r. oskarżony Z[bigniew] Rychlik już nie przystąpił do współpracy, choć to on miał opracować tekst następnej ulotki, mającej ukazać się 15 III 1982 r. Sąd należało przyjąć, że działanie oskarżonego zamykały ramy czasowe od 14 grudnia 1981 r. do 20 lutego 1982 r.

4. **Oskarżony Zygmunt Augustyniak** podał, iż w dniu 13 grudnia 1981 r. był wieczorem na spotkaniu u oskarżonego Tadeusza Cielniaka, z tym że wcześniej wyszedł. Przed opuszczeniem przez niego tego zebrania odczytano treść odezwy Słowika i Kropiwnickiego (przywiezionej z Łodzi) i podjęto decyzję o powieleniu ulotki. Zanim wyszedł, wyraził też zgodę na spotkanie u niego w gabinecie w dniu następnym w celu omówienia, jak zostały odebrane rozpowszechnione wiadomości. Nie negocjował też, że uczestniczył w następnych spotkaniach i drukowaniu bądź kolportowaniu wszystkich następnych ulotek, przy tym teksty dwu ostatnich osobiście przygotował, a w uzgadnianiu treści pozostałych brał udział (k. 305–310, 393–394). Na rozprawie dodał, że przekazanej mu do kolportażu partii ulotki świątecznej „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” i ulotki „Dokąd dążymy” nie rozprowadził w zakładach „Mazovia” i „Skogar”, a je zniszczył (k. 691–693). Z notatek urzędowych wynika, iż w tych dwu miejscach wymienione ulotki nie ukazały się (k. 223 i 225).

Co zaś do argumentu obrony o braku świadomości bezprawności działania oskarżonego w odniesieniu do początkowego dnia działalności, to jest do 13 grudnia 1981 r., stwierdzić należy, iż wieczorem o godz. 20.00 – zwłaszcza po relacjach wiadomości przywiezionych z Łodzi – oskarżeni już się orientowali o zawieszeniu działalności związków zawodowych i zakazie publikacji materiałów propagandowych. Można więc w stosunku do osób uczestniczących w tym zebraniu mówić o świadomym naruszeniu norm dekretu o stanie wojennym. Okoliczność, że oskarżony Augustyniak nie brał udziału w powielaniu tej pierwszej ulotki, nie stoi na przeszkodzie do przyjęcia tej daty za początek jego działalności, skoro w odróżnieniu od niektórych uczestników tego spotkania, którzy nie podjęli konspiracyjnej działalności związkowej, całym swoim późniejszym zaangażowaniem zaakceptował wszystkie ustalenia podjęte na tym pierwszym zebraniu.

5. **Oskarżony Ryszard Trocha** przyznał się do udziału w zebraniu wieczorem 13 XII 1981 r. u osk[arżonego] T[adeusza] Cielniaka, gdzie przedyskutowano potrzebę powielenia odezwy Słowika i Kropiwnickiego i ustalono zmiany redakcyjne w treści ulotki. Nie negocjował też faktu brania udziału w powielaniu i rozkolportowani[u] jej na terenie swego zakładu. Swoją działalność zakończył pobytem na zebraniu u osk[arżonego] Augustyniaka (k. 688–689). Nie można się zgodzić z obroną oskarżonego, iż szedł na spotkanie do Cielniaka tylko i wyłącznie prywatnie, jako obywatel, a nie jako członek związku. Jeżeli nawet tak w pierwszym momencie było, to w trakcie zebrania podjął decyzję bycia aktywnym członkiem związku wbrew postanowieniom dekretu o stanie wojennym i w zamiarze tym trwał przez następny dzień, działalność jego ograniczyła się bowiem do 13 i 14 grudnia 1981 r. Co do daty początkowej tej działalności – mają zastosowanie uwagi, które poczyniono wyżej przy omawianiu odpowiedzialności osk[arżonego] Augustyniaka.

6. **Oskarżony Tadeusz Cielniak** w śledztwie przyznał się do konspiracyjnej działalności związkowej w czasie od 13 grudnia 1981 r. do dnia 17 lutego 1982 r., a w tym przedziale czasu: do zorganizowania u siebie w dniu 13 XII 1981 r. wieczorem zebrania,

w wyniku ustaleń którego, przy jego udziale, powielono odezwę Słowika i Kropiwnickiego, do udziału w zebraniu u Augustyniaka, na którym tenże postulował działalność konspiracyjną związku, do powielania ulotki świątecznej „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” (ulotka nr 3 – k. 224), której tekst sporządził i dostarczył mu osk[arżony] Z[bigniew] Rychlik, i do otrzymania do kolportażu od Rychlika ulotek z 17 II 1982 [r.] (ulotka nr 2 – k. 7, 228), których jednak nie rozprowadził, a zniszczył (k. 182–186, 270–273, 397–398).

Na rozprawie stwierdził, iż pierwsza ulotka omyłkowo sygnowana została podpisem Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, choć przeczy temu zawarta w ulotce informacja, iż od godz. 19.00 działa Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Tomaszowie Maz[owieckim]. Ponieważ odezwa łódzka była kilka godzin przed 19.00 rozpowszechniona, nie mogło to być wynikiem bezwiednego przepisania tekstu tamtej odezwy, a wynikiem przemyślenia celowości dokonania zmian redakcyjnych tekstu (k. 689–691). Zaprzeczeniem tego twierdzenia oskarżonego są również wyjaśnienia Marii Biesiadowskiej, która w śledztwie podała, iż słyszała o utworzeniu Komitetu Miejskiego „Solidarność” i zniesieniu podziału na dwie delegatury: łódzką i piotrkowską (k. 239).

Decyzje te, znajdujące odzwierciedlenie w tekście ulotki, nie pozwalają na traktowanie jako obiektywnego twierdzenia oskarżonego, iż wówczas u niego wieczorem i w następnym dniu zbierali się prywatnie, aby porozmawiać o nastrojach ludzi. Świadczą przeciwnie – o woli podjęcia konspiracyjnego działania, a dalszą kwestią jest, jak dalece było to działanie umiejętne i skuteczne.

Również sąd nie przyjął za wiarygodne twierdzenia oskarżonego, iż w dniu 13 grudnia 1981 r. wiedział tylko o wprowadzeniu stanu wojennego, nie zdając sobie sprawy z zawartych w nim postanowieniach dotyczących [się] zawieszenia działalności organizacji społecznych i samorządowych i konsekwencji w razie niezastosowania się do tego zakazu. Poza uwagami przytoczonymi przy omawianiu odpowiedzialności osk[arżonego] Augustyniaka podnieść należy, że poczynania oskarżonego – łącznie z ukryciem powielacza na kilka minut przed zabezpieczeniem siedziby delegatury – przeczą brakowi takiej świadomości u oskarżonego.

7. Oskarżona Maria Biesiadowska przyznała fakt powielania u niej w mieszkaniu pierwszej ulotki w dniu 13 grudnia 1981 r. i przygotowania osobiście matrycy do jej powielenia. Tego dnia nie zdawała sobie sprawy, że działa nielegalnie, choć z komunikatów radiowych zorientowała się, że zawieszono działalność związków zawodowych. Wzięła część ulotek do rozkolportowania u siebie w zakładzie pracy, ale gdy dowiedziała się o grożących za to sankcjach karnych, ulotki zniszczyła. Zaprzeczyła, aby brała udział w powielaniu następnej ulotki. Twierdziła, że powielacz zabrano od niej przed Bożym Narodzeniem (k. 239–242, 706–707).

Wyjaśnienia oskarżonej w całości nie polegają na prawdzie. Oskarżony Tadeusz Cielniak utrzymywał, iż także drugą ulotkę, zatytułowaną „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” (ulotka nr 3 – k. 224), powiełał wspólnie z Marią Biesiadowską (k. 182, 136, 397–398). Wprawdzie na rozprawie wycofał się z tego twierdzenia, podając, że się pomylił, a ulotkę tę pomagał mu drukować jakiś kolega, ale to odwołanie poprzedniej relacji nie brzmi przekonująco (k. 690v). Oskarżony był konfrontowany z Marią Biesiadowską i mimo jej wypierania się, by brała udział w tym drugim powielaniu, konsekwentnie trwał przy swoim twierdzeniu (k. 273). Twierdzenie to

ma logiczne uzasadnienie i w innych okolicznościach sprawy. Bezsprzeczne jest, iż tekst tej drugiej ulotki dostarczał Cielniakowi Rychlik. Z kontekstu relacji tego ostatniego z relacją Psuta i Augustyniaka wynika, że Cielniaka nie można było uchwycić. Dlatego Rychlik i Psut byli u Biesiadowskiej w tygodniu przedświątecznym, u niej komunikowali się wówczas z Cielniakiem i niewątpliwie – wbrew temu, co utrzymuje Biesiadowska oraz jej brat św[iaadek] A[ndrzej] Korabiewski³² (k. 803) – powielacz był jeszcze u niej. Nowe miejsce na powielacz znaleziono bowiem dopiero po świętach, a z wyjaśnień Dratwy, który zgodził się przyjąć powielacz, wynika, że nastąpiło to dopiero w pierwszej połowie miesiąca stycznia 1982 r.

Ponieważ oskarżona Maria Biesiadowska nie była obecna przy zabieraniu powielacza i ten moment nie może decydować o czasokresie jej działalności, która praktycznie trwała do wydrukowania ulotki świątecznej, przyjąć należało ramy czasowe od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 22 grudnia 1981 r.

8. **Oskarżona Maria Piotrowicz** przyznała, że była na zebraniu wieczorem dnia 13 grudnia 1981 r. u oskarżonego T[adeusza] Cielniaka, ale przy powielaniu ulotki asystowała biernie, nie wykonując żadnych czynności. Wzięła kilkanaście egzemplarzy ulotek do kolportażu u siebie w zakładzie pracy, ale ponieważ rano 14 XII 1981 r. od razu wezwano ją do dyrektora, ulotki te przekazała Psutowi, z którym razem szła do pracy (k. 708).

9. **Oskarżony Wiktor Dratwa** w swych wyjaśnieniach podał, że pomoc[y], jakiej udzielił do przechowania powielacza i wydrukowania jednej ulotki, nie traktował jako działalności związkowej i nie uważał, aby miała ona charakter antypaństwowy (k. 708–709). Tym niemniej przyznał fakt, iż uczestniczył w powielaniu ulotki „Dokąd dążymy^d” (nr 4 – k. 226) wówczas, gdy powielacz znajdował się na przechowaniu u niego w domu (nr 4 – k. 226). Dostał też wówczas niewielką ilość ulotek do rozkolportowania, ale je zniszczył (k. 375). Przyznał też, że odbyło się u niego kilka spotkań, w tym jedno już po zabraniu powielacza, na którym ustalono, że każdy będzie miał wyznaczony swój rejon w mieście do obsłużenia i rozpowszechniania w nim ulotek. Jemu Rychlik z Wędrychowiczem przydzielili rejon osiedla Niebrów, ulic: Barlickiego, Warszawskiej i Szerokiej, co wskazuje, iż udział oskarżonego w działaniu konspiracyjnej grupy związkowej nie był bierny, jak usiłował przedstawić to oskarżony, skoro przy rozdziale zadań potraktowano go na równi z innymi i że jego akces przystąpienia do współpracy nie został zrozumiany tylko jako bierna pomoc do przechowania powielacza, gdyż przydziału rejonów dokonano już po zabraniu od niego powielacza (k. 263–264). Wskazują na to wyjaśnienia współoskarżonych, a mianowicie S[tanisława] Szuberta, który podał, że najwięcej do kolportażu ulotki „Dokąd dążymy” wziął osk[arżony] Dratwa (k. 276), W[iesława] Psuta (k. 342–343), Z[bigniewa] Rychlika (k. 686) i Z[ygmunta] Augustyniaka (k. 308–309), z wyjaśnień których wynika, że oskarżony Dratwa brał udział także w uzgadnianiu tekstu tak ulotki „Dokąd dążymy^d” (nr 4 – k. 226), jak i ulotki z 17 II 1982 r. (nr 2 – k. 223). Co do ulotki z 17 II 1982 r. oskarżony W[iktor] Dratwa wypowiedział się, iż jego rola sprowadziła się tylko do przekazania partii egzemplarzy przyniesionej przez Z[bigniewa] Rychlika oskarżonemu W[iesławowi] Psutowi w celu rozkolportowa-

^d *Woryginalne*: zdążamy.

³² Brak bliższych danych.

nia (k. 367–368, 374–375), tymczasem wyjaśnienia wymienionych współoskarżonych pozwalają na ustalenie, iż nie był tylko obecny przy technicznych czynnościach powielania tej ulotki.

Dlatego w świetle tych dowodów należało uznać, że przestępcza działalność oskarżonego W[iktora] Dratwy trwała od połowy stycznia 1982 r. do 20 lutego 1982 r.

10. **Oskarżony Wiesław Psut** od razu w pierwszych wyjaśnieniach przyznał, że w dniu 13 XII 1982 r. z komunikatów radiowych i telewizyjnych dowiedział się nie tylko o wprowadzeniu stanu wojennego, ale do jego świadomości dotarły informacje o zawieszeniu działalności związków zawodowych oraz o sankcjach karnych w przypadku niezaniechania takiej działalności (k. 323v). Mimo to wieczorem udał się na zebranie do oskarżonego T[adeusza] Cielniaka. W powielaniu odezwy Słowika i Kropiwnickiego nie brał udziału, choć pierwotnie miał taki zamiar, bo mu żona nie pozwoliła zostać po godzinie milicyjnej. Ale następnego dnia wziął ok. 20 ulotek od Biesiadowskiej w celu rozkolportowania ich u siebie w pracy. Zniszczył je, kiedy spostrzegł, iż ktoś przed nim takie ulotki na zakład dostarczył. Wziął także udział w dwu kolejnych zebraniach – tym^e, które odbyło się w gabinecie Augustyniaka, i tym^e, które miało miejsce w mieszkaniu brata Wędrychowicza. Później uczestniczył jeszcze w powielaniu ulotki „Dokąd dążymy” u Dratwy, którego namówił do przyjęci[a] na przechowanie powielacza. Wziętych do kolportowania ulotek nie rozpowszechnił, a[le] zniszczył, uznał bowiem tekst za nieodpowiedni. Ponieważ w tym czasie został wezwany na milicję, postanowił zaprzestać dalszej działalności, o czym powiadomił Dratwę i prosił, aby się z nim nie kontaktował (k. 339–343, 370–371), co tenże potwierdził (k. 709). W tym stanie rzeczy nie ma podstaw do odmówienia wiary oskarżonemu, iż jego działalność ograniczyła się w czasie od 13 grudnia 1981 r. do końca stycznia 1982 r.

11. **Oskarżony Stanisław Kurnik** przyznał, iż wspólnie z Cielniakiem, C[ezarym] Bugajskim i J[olantą] Włodarczyk w dniu 13 grudnia 1981 r. był w Łodzi, skąd przywieźli odezwy Słowika i Kropiwnickiego. Ze spotkania u Cielniaka wyszedł wcześniej. Następnego dnia powielone ulotki znalazł u siebie w biurku w pracy. Rozniósł je po zakładzie. Czytając ulotkę, zdziwił go podpis MKS Tomaszów Maz[owiecki], gdyż przy nim nie powoływano Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego ani o powołaniu takiego nie mówiono. W dniu 17 grudnia został internowany (k. 163–171, 239–250, 391–392, 710–711).

Wypieranie się przez oskarżonego Kurnika faktu osobistego wniesienia na teren kopalni w Białej Górze ulotek – przez powołanie się na okoliczność, że znalazł je w biurku – jest nielogiczne i sprzeczne z materiałem dowodowym. Oskarżony T[adeusz] Cielniak podał, że o godz. 6.00 rano 14 XII 1981 r. przyszedł Kurnik i wziął do rozkolportowania część powielonych ulotek. Brzmi ta relacja wiarygodnie i logicznie, gdyż taka była umowa uczestników wieczornego zebrania (k. 639v).

Ponieważ zaś w pozostałej części relacja oskarżonego Stanisława Kurnika znalazła potwierdzenie w wyjaśnieniach współoskarżonych: T[adeusza] Cielniaka, W[iesława] Psuta, M[arii] Biesiadowskiej, M[arii] Piotrowicz i R[yszarda] Trochy co do okoliczności, iż wyszedł on z zebrania od Cielniaka przed momentem, od którego można mówić

^e *Woryginał*: tego.

o rozpoczęciu konspiracyjnej działalności związkowej, odpowiedzialność jego sprowadza się tylko do kolportażu ulotek w dniu 14 XII 1981 r.

Przyznając przytoczone fakty, oskarżeni nie przyznali się do winy, utrzymując, że ich działanie nie miało charakteru antypaństwowego i takiej działalności nie zamierzali podejmować ani ich zamiarem nie było wywołanie niepokoїв czy też rozruchów. Wspólnymi elementami obrony oskarżonych były następujące tezy:

- spotkania, w których brali udział, były prywatne – ani pod względem form organizacyjnych, ani też pod względem treści merytorycznych podejmowanych tematów nie miały charakteru zebrań związkowych i nie podejmowano na nich decyzji bądź czynności mieszczących się w statutowej działalności związku, stąd udział ich w przedmiotowych spotkaniach nie nosił znamion kontynuowania działalności związkowej w rozumieniu art. 46 ust. 1³³ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154);

- pięć przedmiotowych tekstów ulotek sporządzonych, powielonych i rozkolportowanych (poza ostatnią ulotką, której nie rozpowszechniano) nie tyczyło faktów nieprawdziwych, stąd rozpowszechniane przez ni[e] wiadomości nie były wiadomościami fałszywymi w rozumieniu ust. 2 art. 48³⁴ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154);

- teksty przedmiotowych ulotek nie zawierały treści mogących wywołać niepokój publiczny lub rozruchy – również w rozumieniu cytowanego przepisu ust. 2 art. 48.

Sąd nie podzielił prezentowanego stanowiska obrony.

Co do twierdzenia pierwszego – kwestionującego istnienie w działaniu oskarżonych znamiona występku z art. 46 ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym – z poglądami obrony, iż ani pod względem struktur organizacyjnych, ani pod względem meritum podejmowanych przez oskarżonych czynności działalność ich nie miała charakteru związkowego – nie można się zgodzić.

Większość oskarżonych poza Marią Biesiadowską, która była szeregowym członkiem „Solidarności”, to byli lub piastujący do dnia wprowadzenia stanu wojennego swoje stanowiska funkcyjni działacze „Solidarności” reprezentujący zarówno delegaturę Ziemi Piotrkowskiej, jak i delegaturę Ziemi Łódzkiej.

Zrozumiałym jest, iż z momentem zawieszenia działalności związków zawodowych podjęcie działalności w warunkach nielegalnych wymagało zmian tak struktur organizacyjnych, jak i ograniczenia zadań merytorycznych.

Jeśli chodzi o struktury organizacyjne, to już na pierwszym spotkaniu, śladem Zarządu Regionalnego w Łodzi, powołano Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. Nie można się zgodzić ze stanowiskiem obrony, iż sygnowanie ulotki podpisem MKS Tomaszów Maz[owiecki] było wynikiem omyłki i bezmyślnego naśladowania tekstu odezwy łódzkiej. Odezwa łódzka podpisana była przez Słowika i Kropiwnickiego, co stwierdzili sami oskarżeni. Ponadto w tekście powielonej ulotki poinformowano, że „o godz. 19[.00] powołany został Międzyzakładowy Komitet Strajkowy”. Nie mogło to być wynikiem bezmyślnego naśladowania powielonej odezwy, która została sporządzona kilka godzin wcześniej. Informacja ta świadczy, iż zebrani ok. godz. 20.00 w mieszkaniu Cielniaka

³³ Zob. przypis 17 do dok. nr 1.

³⁴ Zob. przypis 18 do dok. nr 1.

czuli się uprawnieni do powołania takiego ciała na podłożu dawnej struktury organizacyjnej i ciała takie powołali, które w następnych dniach przerodziło się w Miejski Komitet „Solidarności”, likwidując podział organizacyjny na dwie delegatury: piotrkowską i łódzką, co wynika z wyjaśnień ze śledztwa oskarżonych: M[arii] Biesiadowskiej (k. 241, 707 i następne), Z[ygmunta] Augustyniaka (k. 306–307), W[iesława] Psuta (k. 324, 341–342) oraz T[adeusza] Cielniaka (k. 185). Odwołanie w tej części swych wyjaśnień na rozprawie przez T[adeusza] Cielniaka i Z[ygmunta] Augustyniaka (bo M[aria] Biesiadowska pośrednio potwierdziła swe stwierdzenie ze śledztwa, potwierdził swoje wyjaśnienia też Psut) nie znajduje uzasadnienia logicznego w okolicznościach sprawy. T[ę]maczenie oskarżonego Z[ygmunta] Augustyniaka, iż został w śledztwie źle zrozumiany i powtórzenie przez niego żartobliwej rozmowy z zebrania u Wędrychowicza o powołaniu konspiracyjnego prezydium związku, którego członkowie nie będą ujawnieni, zostało potraktowane jako wypowiedź dotycząca realnej, mającej miejsce czynności, nie jest przekonywujące. Ten fragment wyjaśnień oskarżonego został sformułowany w takim kontekście, iż nie świadczy, aby mogło chodzić o żartobliwe wypowiedzi, a przeciwnie – świadczy, iż dokonano rzeczywistych ustaleń co do zmiany struktur konspiracyjnych związku, kierując się względami bezpieczeństwa (k. 307).

Jeśli chodzi o merytoryczną działalność tych konspiracyjnych struktur związkowych, to nie można zgodzić się ze stanowiskiem, iż nie miała ona nic wspólnego ze statutowymi celami i zadaniami związku.

Wszak [w] § 6 statutu NSZZ „Solidarność” z 1981 r., w ustępach 1 i 5, konstytuuje się między innymi takie cele jak ochrona interesów materialnych i socjalnych członków i ich rodzin oraz umacnianie koleżeńskiej solidarności w stosunkach wzajemnych. Z wyjaśnień oskarżonych wynika, iż poza sprawami organizacyjnymi dotyczącymi zmian strukturalnych na spotkaniach zajmowano się również sprawą niesienia pomocy materialnej internowanym członkom związku i ich rodzinom. Gdyby działalność oskarżonych ograniczyła się tylko do tych spraw – ze względów humanitarnych i prawnych – trudno traktować byłoby ją za sprzeczną z prawem, jako iż stwierdzenie istnienia społecznego niebezpieczeństwa w działaniu określonym przez ustawę jako przestępstwo stanowi przesłankę uznania materialnego bytu przestępstwa (art. 26 kk³⁵), a niesienie pomocy materialnej internowanym i ich rodzinom takiej przesłanki by nie rodziło.

Działanie oskarżonych nie ograniczyło się jednak do spraw niesienia pomocy. W wyjaśnieniach swoich oskarżeni Rychlik i Szubert podali, że ulotki miały spełnić między innymi i rolę informacyjną, w tym instruktażu, jak członkowie związku mają zachować się w stanie wojennym (k. 688, 112). Zmierzało to więc do realizacji celu umacniania koleżeńskich więzów [wśród] członków „Solidarności” w warunkach stanu wojennego. Zadania te (§ 7 statutu³⁶) związek spełniał i przed stanem wojennym poprzez publikowanie materiałów propagandowych (wyjaśnienia osk[arżonego] R[yszarda] Wędrychowicza – k. 685, M[arii] Biesiadowskiej – k. 706). Powielanie ulotek wszak było niczym innym jak prowadzeniem tej samej działalności propagandowej, z tą różnicą, że koleżeńskie więzy usiłowano cementować ze szkodą dla interesu ogólnopaństwowego i ogólno-

³⁵ Zob. przypis 31 do dok. nr 1.

³⁶ „Związek realizuje swoje cele przez: [...] 14) rozwijanie działalności wydawniczej i prasowej” – archsol.pl/pliki/01.doc (dostęp 14 XII 2018 r.).

społecznego w formie zabronionej przez prawo, bo poprzez rozpowszechnianie ulotek zawierających wiadomości fałszywe, mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy.

Ze względu też na tę formę przejawu działalności oskarżonych uznać należy za nieprzekonywające twierdzenie obrony, iż spotkania oskarżonych nie miały charakter[u] zebrań związkowych, a tylko spotkań prywatnych.

Druga teza obrony oskarżonych, dotycząca interpretacji ustawowego wyrażenia „fałszywe wiadomości” z ust. 2 art. 48 cytowanego dekretu, jest również niezasadna. Pogląd, iż fałszywe wiadomości to tyle, co przytoczenie faktów nieprawdziwych, jest poglądem uproszczonym. Od dawna w orzecznictwie przyjęto, iż przez wyraz „wiadomości” należy rozumieć wszelkie informacje o faktach, bez względu na ich postać zewnętrzną, dotycząc[e] wydarzeń przeszłych, teraźniejszych, a nawet przyszłych. Przymiotnik „fałszywe” – oznaczający tyle, co: kłamliwe, nieprawdziwe, zmyślone, obłudne, tendencyjne, przeinaczone – określa rzeczownik „wiadomości”, odnosi się więc do informacji o faktach, a nie do samych faktów. Posłużenie się więc wiadomością fałszywą to nie tylko przytoczenie faktu zmyślonego, nieprawdziwego, ale także przytoczenie informacji zmyślonej, kłamliwej, obłudnej, tendencyjnie przeinaczonej – o fakcie obiektywnie zaistniałym, istniejącym lub mającym zaistnieć. Przy tym forma przytoczenia takich fałszywych informacji może być różna, może nawet sprowadzać się do wypowiedzi tylko pozornie posiadających charakter krytycznych uwag, komentarzy czy opinii (choć krytyk opinii i oceny nie traktuje się jako wypowiedzi sprzecznych z prawem), jeżeli kryje się za nimi chęć tendencyjnego przeinaczenia obiektywnych informacji i chęć przemycenia ich pod tą postacią (PiP 11/49, OSNGP 133/63).

Sięgając do tekstów przedmiotowych ulotek, nie trudno przekonać się, iż właśnie z tej formy wypowiedzi najczęściej korzystano. I tak w tekście ulotki z dnia 13 grudnia 1981 r. zatytułowanej „Do wszystkich mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]” (ulotka nr 1 – k. 222), wbrew intencjom zawartym w preambule Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) i w preambule do uchwały Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (DzU, [n]r 29, poz. 155), imputuje się temu najwyższemu po sejmie organowi władzy państwowej wypowiedzenie wojny narodowi (a więc działanie wymierzone przeciw narodowi) i stosowanie w związku z tym przez władze metod gwałtu, przemocy i zastraszenia. Organom ścigania, tendencyjnie przeinaczając informacje o faktach zabezpieczenia mienia organizacji samorządowych, których działalność w sposób prawny na mocy dekretu o stanie wojennym zawieszono, przypisywano grabież mienia i bezprawny zabór dokumentów. W drugiej ulotce zatytułowanej również „Do mieszkańców Tomaszowa Maz[owieckiego]”, o czym była już mowa, Wojskowej Radzie Ocalenia Narodowego, nazwanej juntą czerwonych generałów, imputuje się popełnienie zbrodni morderstwa na współobywatelach, katowanie uwięzionych i internowanych (ulotka nr 3 – k. 224). Tekst ulotki „Dokąd dążymy” sugeruje stosowanie fałszywych metod sprawowania władzy w Polsce (ulotka nr 4 – k. 226). W ulotce datowanej [na] 17 II 1982 r. pod wypowiedziami pozornie tylko krytycznymi co do systemu sprawowania władzy jeszcze raz imputuje się organom władzy bezprawne stosowanie środków represji (ulotka nr 2 – k. 228). O posługiwaniu się przez organa władzy metodami przestępczymi wobec obywateli, z racji ich przekonań, mówi się także w ulotce z dnia 15 III 1982 r. (ulotka nr 5 – k. 17 i 56).

Przytoczona we fragmentach treść przedmiotowych ulotek przeczy trzeciej tezie obrony oskarżonych, negującej, by teksty przedmiotowych ulotek mogły wywołać niepokój publiczny lub rozruchy. Treść ulotek poprzez tendencyjne wypowiedzi podająca w wątpliwość intencje organów władzy państwowej co do potrzeby i celu wprowadzenia stanu wojennego, tendencyjne przedstawienie faktów dotyczących wprowadzenia w życie postanowień dekretu o stanie wojennym i tendencyjne przeinaczenie informacji o nich miała niewątpliwie charakter antypaństwowy i jako taka mogła wywołać niepokój publiczny lub rozruchy – zwłaszcza że niektóre wypowiedzi sugerowały lekceważenie postanowień organów władzy państwowej w tym zakresie lub wręcz wzywały do nieposłuszeństwa (ulotka nr 1 – k. 222 – wzywająca do strajku powszechnego, choć na okres obowiązywania stanu wojennego zawieszono prawo do strajku i akcji protestacyjnych) bądź nawet do zemsty i odwetu (ulotka nr 4 – k. 226).

Okoliczność, iż w realiach niniejszej sprawy do takich następstw działalności oskarżonych nie doszło, o czym mowa będzie niżej, nie ma istotnego znaczenia dla uznania, iż znamiona występków z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. przez sprawców rozpowszechniania fałszywych wiadomości zostały spełnione. Czyn z cyt[owanego] art. 48 ust. 2 nie jest przestępstwem materialnym [ze] znamionnym skutkiem i do jego popełnienia nie jest wymagane nastąpienie skutku – wystarcza sama możliwość wywołania niepokojów publicznego lub rozruchów. Wystąpienie lub niewystąpienie skutku określonego w ustawie może mieć tylko znaczenie dla oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu, stopnia zawinienia sprawcy, a co za tym idzie i dla wymiaru kary.

Twierdzenie oskarżonych, iż nie działali w zamiarze i celu wywołania niepokojów publicznego lub rozruchów stoi w sprzeczności z treścią ulotek i sposobem działania. Nie można bowiem uznać za prawdziwe tłumaczenia oskarżonych, iż drukując ulotki, chcieli dać wyraz tylko własnym, prywatnym poglądom i przemyśleniom oraz podzielić się nimi z innymi członkami „Solidarności”, skoro teksty ulotek nie były sygnowane własnymi, prywatnymi nazwiskami, a podpisane przez NSZZ „Solidarność”, przy tym ulotek nie rozprowadzano tylko i wyłącznie wśród znanych sobie członków „Solidarności”, a rozkładano je także w miejscach publicznych (ulice, klatki schodowe, środki komunikacji), w sposób więc oczywisty wyrażano wolę, by dostały [się] one do jak najszerszych kręgów publicznych. Skoro zaś tak szerokiemu kręgowi odbiorców starano się podsunąć do wiadomości fałszywe informacje o postanowieniach i poczynaniach organów władzy, które to informacje ze względu na swą treść mogły wzbudzać niepokój publiczny lub rozruchy, o czym była mowa wyżej, to oczywistym jest, iż sprawcy co najmniej godzili się na wywołanie takiego skutku. Czyn polegający na rozpowszechnianiu fałszywych wiadomości z ust. 2 art. 48 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym nie jest przestępstwem kierunkowym i dlatego może być popełniony w formie winy umyślnej z zamiarem ewentualnym. Wszyscy oskarżeni znali treść rozpowszechnianych wiadomości, bo przynajmniej czytali je, tak jak to miało miejsce w przypadku oskarżonego Kurnika, który w odróżnieniu od pozostałych nie brał udziału w redagowaniu tekstów ani ich powielaniu, mieli więc świadomość, jakiego rodzaju wiadomości rozpowszechniają i jakie mogą z tym wiązać się skutki. Działanie oskarżonych nie mogło więc być tylko wynikiem lekkomyślności czy niedbalstwa.

Dlatego działanie oskarżonego Stanisława Kurnika, które ograniczyło się do jednorazowego przyniesienia na teren kopalni w Białej Górze ulotki i tam rozpowszechnienia

jej, wypełnia znamiona art. 48 ust. 2 i 3³⁷ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, natomiast działanie pozostałych oskarżonych, to jest Ryszarda Wędrychowicza, Stanisława Szuberta, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochy, Tadeusza Cielniaka, Marii Biesiadowskiej, Marii Piotrowicz, Wiktora Dratwy i Wiesława Psuta, polegające na podjęciu konspiracyjnej działalności związkowej i w ramach jej na rozpowszechnianiu materiałów propagandowych zawierających fałszywe wiadomości, przy użyciu ulotek (druków), których teksty sami redagowali i sporządzali, a następnie kolportowali, wyczerpuje znamiona występku z art. 46 ust. 1 w zbiegu z art. 48 ust. 2, 3 i 4³⁸ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154).

12. **Oskarżony Włodzimierz Jurczyński** nie przyznał się ani do czynu, ani do winy. W wyjaśnieniach swych stwierdził stanowczo, że od momentu wprowadzenia stanu wojennego nie podejmował działalności związkowej. W dniu 13 grudnia 1981 r. najpierw w godzinach południowych był u Wędrychowicza, a wieczorem – ponieważ słyszał, że koledzy pojechali do Łodzi – poszedł ok. godz. 20.00 do T[adeusza] Cielniaka, aby dowiedzieć się, jakie informacje przywieźli. Innych kontaktów nie utrzymywał i na zebrania nie chodził (k. 691).

Obronie oskarżonego nie sposób odmówić słuszności. Ani oskarżenie, ani postępowanie przed sądem nie dostarczyły niebudzących wątpliwości dowodów winy podjęcia przez oskarżonego działalności związkowej.

Bezsponna bytność oskarżonego w dniu 13 grudnia 1981 r. na spotkaniu działaczy i członków „Solidarności” najpierw w mieszkaniu Janiny Wędrychowicz, matki osk[arżonego] R[ysharda] Wędrychowicza, a później w mieszkaniu osk[arżonego] T[adeusza] Cielniaka nie może być traktowana jako podjęcie konspiracyjnej działalności związkowej. Jak już była o tym mowa, były to spotkania stanowiące cezurę postaw i woli poszczególnych członków „Solidarności”. I tylko w stosunku do tych, którzy w trakcie wieczornego zebrania – kiedy, po przywiezieniu informacji z Łodzi o zatrzymaniu działaczy Zarządu Regionalnego [NSZZ „Solidarność”] Ziemia Łódzka z powodu nieodstąpienia od działalności związkowej i o zabezpieczeniu przez organa MO mienia zarządu, było już w sposób oczywisty wiadomo, że za nieprzestrzeżenie w tym zakresie postanowień dekretu o stanie wojennym grożą sankcje karne – bądź w dniach następujących na innych spotkaniach stosownymi czynnościami wyrażali akt woli nieodstąpienia od działalności związkowej czy też podjęcia takiej działalności w warunkach konspiracyjnych, można mówić o winie w zakresie dopuszczenia się występku z art. 46 ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Tymczasem w odniesieniu do osoby oskarżonego Włodzimierza Jurczyńskiego nie sposób takich ustaleń faktycznych poczynić.

Wprawdzie bowiem R[yshard] Wędrychowicz w śledztwie pomówił osk[arżonego] W[łodzimierza] Jurczyńskiego, iż tenże wziął udział w zebraniu, które odbyło się w gabinecie Z[ygmunta] Augustyniaka w dniu 14 XII 1981 r. (k. 64, 122), czemu zresztą w toku konfrontacji W[łodzimierz] Jurczyński zaprzeczył (k. 357), ale na rozprawie osk[arżony] R[yshard] Wędrychowicz stwierdził, że skoro wówczas dużo osób się ze sobą spotykało, a on widział gdzieś Jurczyńskiego w tym czasie – najprawdopodobniej[j]

³⁷ Zob. przypis 19 do dok. nr 1.

³⁸ Zob. przypis 20 do dok. nr 1.

na ulicy, to nie wyklucza, że sobie mylnie skojarzył jego osobę z obecnością na przedmiotowym zebraniu (k. 686). Rozpytywani na tę okoliczność: osk[arżony] W[iesław] Psut już w śledztwie powiedział, że nie jest pewien, czy Jurczyński był na zebraniu w gabinecie Augustyniaka (k. 324 i 541), a św[iadek] Reszk[a] zeznał, iż nie przypomina sobie, by na tym zebraniu widział Jurczyńskiego, a w końcu skonstatował, iż go nie widział na żadnym zebraniu z tych, w których sam uczestniczył.

Podobnie sprawa wygląda z zebraniem, które miało miejsce w dniu 16 grudnia 1981 r. w mieszkaniu Jerzego Wędrychowicza, brata oskarżonego Ryszarda Wędrychowicza. Początkowo w śledztwie osk[arżony] W[iesław] Psut był skłonny twierdzić, iż widział na tym zebraniu osk[arżonego] W[łodzimierza] Jurczyńskiego (k. 342), czemu podczas konfrontacji Jurczyński też zaprzeczył (k. 360). W toku rozprawy W[iesław] Psut wyjaśnił, iż w ogóle nie ma pewności, czy nie mylił się co do osób, określając w śledztwie, które osoby na jakim zebraniu spotykał. Również wymieniając w śledztwie Jurczyńskiego jako uczestnika tego zebrania, mógł się mylić co do jego osoby (k. 710). Oskarżony Augustyniak, też uczestnik tego zebrania, nie potrafił powiedzieć, czy spostrzegł wówczas obecność Jurczyńskiego (k. 693). Wreszcie inni znani z nazwiska uczestnicy tych zebrań, świadkowie: J[anina] Włodarczyk (k. 152, 194, 444–445), T[adeusz] Cieszkowski (k. 726), Cz[esław] Karalus (k. 729), nie wymieniają oskarżonego W[łodzimierza] Jurczyńskiego jako uczestnika zebrań.

Przy tym niekonsekwentne pomówienia, niedające żadnej pewności, że ich autorzy nie byli w błędzie i że w związku z tym złożyli obiektywne relacje, dotyczą biernej obecności, nie wskazują[c] żadnych okoliczności, z których można by wnioskować, że jakąś działalność oskarżony ten przejawiał.

Wprawdzie osk[arżony] Z[ygmunt] Augustyniak w śledztwie podał, że w styczniu 1982 r. wręczył kilka egzemplarzy ulotki „Dokąd dążymy” W[łodzimierzowi] Jurczyńskiemu, który miał następnego dnia mieć pretensje, że tych ulotek dostał za mało (k. 308v), ale już w następnym przesłuchaniu, też śledczym, odwołał to zeznanie, powołując się na to, że się pomylił co do osoby Jurczyńskiego, którego nie znał (k. 504).

Odwołanie to dotyczyło się również zrelacjonowanej okoliczności o odezwaniu się osk[arżonego] Jurczyńskiego w kawiarni „Regionalna”: „Wiem, co robicie. Piszcie i dawajcie” (k. 308v). Gdyby nawet to powiedzenie uznać za obiektywne, bo o podobnej wypowiedzi w takich okolicznościach wspominał osk[arżony] Dratwa (k. 367, 369), to też nie dowodzi ona kontynuowania przez osk[arżonego] Jurczyńskiego działalności związkowej – przeciwnie, może jedynie świadczyć, że on sam takiej działalności nie prowadził, ale wiedział o działalności innych i co najwyżej tymi słowami do niej zachęcał. W przypadku stwierdzenia, że tego typu wypowiedzi były częstsze lub ze względu na swą intensywność przybrały formę nakłaniania, działanie oskarżonego można by co najwyżej rozpatrywać w płaszczyźnie podżegania lub pomocnictwa z art. 18 § 1³⁹ i 2⁴⁰ kk do przestępstwa z art. 46 ust. 1 lub art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

³⁹ „Odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego” – *Kodeks karny*..., s. 8.

⁴⁰ „Odpowiada za pomocnictwo, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, albo godząc się na to, dostarcza jej środków, udziela rady lub informacji lub też w inny podobny sposób ułatwia popełnienie tego czynu” – *ibidem*, s. 8–9.

Ponieważ w odniesieniu do oskarżonego W[łodzimierza] Jurczyńskiego zebrane dowody nie dają podstawy do poczynienia takich ustaleń, należało go od zarzucanego czynu uniewinnić.

III. Z mocy art. 1 ust. 1 pkt 1–5⁴¹ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwo i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 156) sprawy o przestępstwa określone między innymi w przepisach art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 dekretu o stanie wojennym zostały podane postępowaniu doraźnemu.

Ogólnym warunkiem rozpoznania w postępowaniu doraźnym spraw o przestępstwa wymienione w cytowanym artykule 1 ustęp 1 pkt 1–5 jest popełnienie ich „w czasie obowiązywania stanu wojennego”.

W odróżnieniu od przestępstw określonych w pkt 1–4 ustęp 1 art. 1, w odniesieniu do przestępstw z pkt 5 cyt[owanych] art[ykułów], to jest w odniesieniu między innymi do przestępstw z art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4, nie wystarczy spełnienie tego ogólnego warunku. Koniecznym jest spełnienie warunku dodatkowego, a mianowicie, aby stopień społecznego niebezpieczeństwa był szczególnie wysoki.

W toku postępowania sądowego sąd nie stwierdził, aby warunek ten został spełniony. Niewątpliwie można mówić o znacznym stopniu społecznego niebezpieczeństwa, jeżeli zważyć, że oskarżeni podjęli działanie niezwłocznie po ogłoszeniu stanu wojennego, nie wykazując zrozumienia dla warunków społeczno-politycznych, jakie w tamtym momencie zaistniały w kraju. Zrozumienia, iż działania takie mogą w sposób istotny godzić w porządek publiczny, podrywając zaufanie do państwa, ustroju państwowego i działalności organów naczelnych. Tym niemniej należy też pamiętać, że okres, w którym oskarżeni podjęli przypisane im przestęp[cz]e działanie, sprzyjał nastrojowi emocji, któr[e] niewątpliwie przesłonił[y] w znacznej mierze racje intelektu, rozważki, rozsądku i nie pozwoliło to na dostrzeżenie powagi sytuacji, zrozumienia intencji wprowadzenia ograniczeń swobód obywatelskich, jakie z sobą niósł dekret o stanie wojennym. Słuszność tego wniosku można dowieść, śledząc rozwój działalności oskarżonych. Sam czas trwania działalności oskarżonych – ok. 3 miesiące – nie może być bowiem podstawą do wywodzenia, że stopień społecznego niebezpieczeństwa oskarżonych był wysoki, bo tak długo trwała ich nielegalna działalność – jak wywodzi oskarżenie – jeżeli zważyć, że dynamika działań oskarżonych z upływem czasu malała, aż wygasła w zasadzie samoistnie, ponieważ kolejno oskarżeni rezygnowali z kontynuowania działalności.

Również od strony oceny merytorycznej działalności oskarżonych, śledząc treść kolejnych tekstów ulotek, można dojść do podobnego wniosku, to jest o stonowaniu wydźwięku rozpowszechnionych wiadomości.

Wreszcie okoliczność najistotniejsza dla oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa to efekt i skutek działalności oskarżonych. Kolportowane przez oskarżonych ulotki ukazywały się w niedużych ilościach, tak na ulicach, jak i na terenach zakładów (każdy z oskarżonych brał po kilkanaście do kilkudziesięciu ulotek do kolportażu jednorazowo i w takich lub nawet mniejszych ilościach były znajdowane). Nie wywołały one większego odzewu. Poza bowiem trzygodzinnym przestojem w pracy w zakładach „Tomtex” (wyjaśnienia W[iesława] Psuta – k. 341, 371), i to przestojem niepołączonym z zajściami

⁴¹ Zob. przypis 25 do dok. nr 1.

wyrażającymi większy niepokój lub rozruchy, nie można mówić o innych następstwach. Co do drugiego strajku, który też w dniu 14 grudnia 1981 r. miał miejsce w „Skogarze”, to nie można łączyć go, a przynajmniej w sposób jednoznaczny, z ukazaniem się ulotki rozpowszechnionej przez oskarżonych i wzywającej do strajku. Jak wynika w sposób zgodny z zeznań świadków J[ana] Janowskiego (k. 727) i K[rzysztofa] Musiałkowskiego⁴² (k. 730) oraz z publikacji prasowej (k. 803), przyczyną tego strajku była osoba odwołanego wcześniej ze stanowiska dyrektora⁴³, którego pojawienie się w dniu 14 XII 1981 r. w zakładzie potraktowano jako podważenie decyzji podjętych przez załogę w drodze plebiscytu, a usankcjonowanych poparciem organizacji politycznych i samorządowych działających na terenie zakładu przed wprowadzenie[m] stanu wojennego.

Ponadto z zeznań świadków znajdujących ulotki na terenie zakładów czy też na ulicy nie wynika, aby wywoływały one komentarze mogące świadczyć o wzbudzaniu niepokojów publicznego. Przeciwnie – wiele osób, przekonawszy się, jaką treść druki zawierały, bądź samorzutnie je niszczyły, bądź też przekazywało do dyspozycji kompetentnym osobom (zeznania świadków: M[arii] Goski – k. 728, H[eleny] Kondras^g – k. 729, K[rzysztofa] Zięby – k. 462, M[arianny] Przybylskiej – k. 481, E[ugeniusza] Hejduka – k. 715, J[anusza] Józwicka – k. 715, S[tanisława] Glapińskiego^h – k. 728, S[tanisława] Kamińskiego – k. 728, J[erzego] Napory – k. 728, G[enowefy] Gruszczyńskiej – k. 728, L[eszka] Stępnia – k. 474, A[ndrzeja] Jaworskiego – k. 475).

Okoliczność, że ukazanie się mniejszej ilości ulotek na ulicach i [w] zakładach od ilości w rzeczywistości kolportowanych stanowiło w znacznej mierze zasługę organów ścigania, co można wywnioskować na podstawie zeznań św[iadków] E[ugeniusza] Hejduka i J[anusza] Józwicka (k. 715), nie zmienia obiektywnego faktu, iż przedmiotowe ulotki odzewu, o jakim mowa w ust. 2 art. 48 dekretu o stanie wojennym, nie wywołały.

Opierając się na tych podstawach faktycznych, sąd przeszedł do wniosku, iż z działaniem oskarżonych nie łączył się szczególnie wysoki stopień społecznego niebezpieczeństwa w rozumieniu pkt 5 ust. 1 art. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 156) i dlatego w oparciu o przepis art. 12 ust. 2⁴⁴ tegoż dekretu odstąpił w sprawie od stosowania postępowania doraźnego.

IV. Przy wymiarze kary, prócz oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynów przypisanych oskarżonym i wagi sprawy, o czym była mowa w ustępie III uzasadnienia, należało zważyć rozmiar zawinienia poszczególnych oskarżonych.

Na tle całości okoliczności sprawy nie ulega wątpliwości, że o największym stopniu zawinienia należy mówić w stosunku do czterech oskarżonych, to jest do osk[arzonego]

^f *Woryginalne*: Z.

^g *Woryginalne*: Kondrasa.

^h *Woryginalne*: Glapińskiej. Zob. przypis 25 do dok. nr 2.

⁴² Krzysztof Musiałkowski (ur. 1953), mechanik. Brak bliższych danych.

⁴³ Chodzi o Hieronima Kliszewskiego, dyrektora Łódzkich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Skogar” w Łodzi – Zakładu Artykułów Skórzanych w Tomaszowie Mazowieckim, odwołanego w 1981 r. z zajmowanego stanowiska w wyniku referendum przeprowadzonego w zakładzie pracy. Zob.: AIPN Łd, 067/606, Meldunek operacyjny Wydziału V KW MO w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie założenia KE krypt. „Szrama”, 9 I 1982 r., b.p.; *ibidem*, Informacja operacyjna dotycząca ŁZPS „Skogar” – ZAS w Tomaszowie Mazowieckim, Piotrków Trybunalski, 12 XI 1981 r., b.p.

⁴⁴ Zob. przypis 26 do dok. nr 1.

Ryszarda Wędrychowicza, osk[arżonego] Zygmunta Augustyniaka, oskarżonego Zbigniewa Rychlika i osk[arżonego] Tadeusza Cielniaka, a to z następujących względów.

Ci oskarżeni wykazali największą aktywność przy organizowaniu nielegalnej działalności związkowej, a zwłaszcza przy jej najsilniej przejawiającej się formie, to jest przy rozpowszechnianiu nielegalnych materiałów propagandowych. Oni reprezentowali siłę intelektualną stanowiącą motor tych poczynań. Odnosi się to zwłaszcza do oskarżonych Zbigniewa Rychlika i Zygmunta Augustyniaka. Ich autorstwa były cztery ulotki (poza pierwszą przedrukowaną z odezwy Słowika i Kropiwnickiego), pozostali bowiem w trakcie dyskusji dokonywali jedynie poprawek redakcyjnych. O ile ci dwaj oskarżeni wykazali dużą aktywność działania poprzez intensywność wnoszenia myśli intelektualnej, to aktywność oskarżonych Tadeusza Cielniaka i Ryszarda Wędrychowicza przejawiała się bardziej w dziedzinie organizacyjnej (starania o lokal, materiały do powielania, starania o środki i urządzenia do tego służące). O większej aktywności tych oskarżonych świadczą także czasokresy działania – najdłużej przestępczą działalność prowadzili osk[arżeni] Z[ygmunt] Augustyniak i R[yszard] Wędrychowicz, nieco tylko krócej oskarżeni Tadeusz Cielniak i Zbigniew Rychlik.

Przy tej okoliczności obciążającej w postaci wysokiego stopnia zawinienia nie należy pomijać i okoliczności łagodzących. A mianowicie faktu, iż na krótko przed wydaniem ostatniej ulotki oskarżeni Z[bigniew] Rychlik i T[adeusz] Cielniak, choć nie zadeklarowali takiego zamiaru, ale praktycznie rzecz biorąc, wycofali się z przedmiotowej działalności. Do tego samego w zasadzie zmierzało i postępowanie oskarżonych R[yszarda] Wędrychowicza i Z[ygmunta] Augustyniaka. Spostrzegłszy, że pozostali [zrezygnowali], sami nie rozprowadzali ostatniej wydrukowanej ulotki.

Także jeśli chodzi o właściwości osobiste oskarżonych, należy podnieść szereg okoliczności łagodzących. Wymienieni czterej oskarżeni posiadają nieposzlakowaną przeszłość, nie wchodzili dotąd w kolizję z prawem (k. 300, 299, 297, 296), cieszyli się szacunkiem współobywateli, o czym świadczą pozytywne o nich opinie z miejsca zamieszkania (wywiady MO – k. 419–421, 344–346, 431–433, 425–427). Również jeżeli chodzi o miejsca pracy, oskarżonym R[yszardowi] Wędrychowiczowi i Z[ygmuntowi] Augustyniakowi wystawiono opinie pozytywne (k. 233 i 290). Oskarżeni T[adeusz] Cielniak i Z[bigniew] Rychlik okazali wprawdzie konfliktowość charakteru, ale nie miało to ujemnego wpływu na sumienność i należyte wywiązywanie się z obowiązków służbowych (k. 799, 798). W czasie odbywania służby wojskowej osk[arżony] Ryszard Wędrychowicz otrzymał list pochwalny za wzorową i ofiarną służbę (k. 780). Oskarżeni Ryszard Wędrychowicz, Tadeusz Cielniak i Zbigniew Rychlik posiadają rodziny na utrzymaniu, w skład których wchodzi małe dzieci [...]¹.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, sąd uznał dla wymienionych oskarżonych kary po 2 lata pozbawienia wolności za współmierne do stopnia zawinienia, a także za wystarczająco dolegliwe i użyteczne, by osiągnięte zostały cele kary w zakresie społecznego oddziaływania.

Co do względów, którymi sąd kierował się, wymierzając oskarżonym Stanisławowi Szubertowi, Wiktorowi Dratwie i Wiesławowi Psutowi kary po 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, stwierdzić należy, że spełniali oni w nielegalnym działaniu zwią-

¹ Fragment pominięty przez autorów.

kowym czynności bardziej drugorzędne, stąd ich stopień zawinienia należy ocenić jako mniejszy. Jeśli bowiem chodzi o sporządzanie tekstów ulotek, ich rola została sprowadzona do ciała doradczego, korygującego w trakcie dyskusji teksty, które miały być drukowane. Gros ich działania polegał na wykonywaniu czynności technicznych, zwłaszcza przy powielaniu ulotek. Brali też udział w mniejszej ilości czynności (prace lub kolportaż 2 lub 3 ulotek), co znalazło odbicie w czasokresie trwania ich przestępczej działalności. Braku w ich działaniu zdecydowania, mogącego świadczyć o większym nasileniu złej woli, dowodzą tak fakty częściowego niszczenia ulotek (niekolportowania wszystkich do końca), jak i wcześniejsze wycofanie się z nielegalnej działalności, co miało wpływ na wyhamowanie dynamiki tej działalności. Przy tym, jak to miało miejsce w przypadku omawianych uprzednio oskarżonych, są ludźmi o nienagannej przeszłości. Żaden z tych oskarżonych nie był w przeszłości karany (k. 288, 302 i 365). W miejscach zamieszkania posiadają opinie pozytywne (k. 350–352, 428–430, 434–436), z obowiązków zawodowych wywiązywali się należycie (k. 287, 292, 353). Oskarżeni Stanisław Szubert i Wiesław Psut posiadają rodziny z dwojgiem małych dzieci na utrzymaniu [...]’.

Działanie oskarżonych Ryszarda Trochy i Marii Biesiadowskiej ograniczyło się do bardzo krótkiego okresu czasu, w przypadku osk[arżonego] Trochy tylko do dwu dni, a w przypadku Biesiadowskiej do tygodnia. Wzięli oni udział w sporządzaniu i kolportażu jednej (Trocha) lub dwu (Biesiadowska) ulotek. Obydwoje nie byli karani (k. 301 i 303, 792), posiadają nienagane opinie w miejscu pracy i w miejscu zamieszkania (k. 289, 422–423, 291, 416–418). Oskarżony Trocha nie tylko w pracy, ale i w środowisku organizacji młodzieżowej cieszył się zaufaniem i dobrą opinią (k. 796, 797) [...]’. Podobnie jak oskarżona Maria Biesiadowska posiada jedno małe dziecko na utrzymaniu [...]’.

Stopnia zawinienia oskarżonego Stanisława Kurnika również nie można ocenić jako bardzo wysokiego. Działanie jego wyczerpało się w jednorazowym rozkolportowaniu ulotki. Okoliczność, iż internowanie przerwało to działanie, nie zmienia tego obiektywnego stanu rzeczy (k. 800). Osobowości jego i postępowaniu w przeszłości nic nie można zarzucić. Nie wchodził w kolizję z prawem (k. 304). Ani w opinii ludzi, wśród których żyje w miejscu zamieszkania, ani w opinii przełożonych i kolegów w pracy nie odnotowano negatywnych ocen odnośnie [do] jego osoby (k. 304, 347–349). Jest ojcem jednego małego dziecka, które posiada na utrzymaniu.

Oskarżona Maria Piotrowicz wprawdzie uczestniczyła w tej części zebrania, w której swą postawą i natychmiastowym przystąpieniem do czynności przeredagowania i powielenia odezwy Słowika i Kropiwnickiego obecni członkowie „Solidarności” w sposób zauważalny uzewnętrzniili wolę podjęcia działalności związkowej w warunkach konspiracyjnych, udział jej jednak ograniczył się do bardzo marginesowych czynności, a mianowicie do naniesienia długopisem na tekst odezwy ustalonych w czasie dyskusji korekt, a dnia następnego do zabrania kilkunastu ulotek w celu rozkolportowania ich na terenie zakładu, czego jednak już nie uczyniła, gdy po drodze do pracy swoje ulotki przekazała osk[arżonemu] Psutowi, jako że została zatrzymana przez służbę dozoru i wezwana do dyrektora.

Nie tylko więc, że działalność oskarżonej Marii Piotrowicz w czasie trwała bardzo krótko, bo kilkanaście godzin (nawet nie dobę), ale też śledząc dynamikę rozwoju sytu-

acji, działalność jej nie wyróżniała się [a]ni intensywnością wnoszenia myśli intelektualnej, [a]ni aktywnością organizacyjnego działania. Przeciwnie – na obu tych polach działania zaprezentowała postawę raczej bierną. W tej sytuacji trudno dopatrzeć się po stronie oskarżonej większego zawinienia, a z działalnością jej wiązać następstwa o stopniu społecznego niebezpieczeństwa wykraczającym poza granice znikomości. A ponieważ stwierdzenie istnienia społecznego niebezpieczeństwa w stopniu wyższym od znikomego w działaniu określonym przez ustawę jako przestępcze stanowi przesłankę uznania materialnego bytu przestępstwa, postępowanie karne wobec Marii Piotrowicz należało umorzyć na zasadzie art. 26 § 1 kk⁴⁵. Zwłaszcza, że takiemu rozstrzygnięciu sprzyjają i okoliczności podmiotowe leżące po stronie oskarżonej. Oskarżona Maria Piotrowicz, podobnie jak pozostali oskarżeni, może powoływać się na nienaganną przeszłość. Stwierdzenie to odnosi się tak [do] dotychczasowej niekaralności (k. 414), jak i [d]o wypracowani[a] sobie pozytywnych opinii (k. 415 i 440–442). Wreszcie podnieść należy, że samodzielnie wychowuje i utrzymuje jedno małoletnie dziecko.

Ponieważ w odróżnieniu od oskarżonych: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka i Tadeusza Cielniaka stopień zawinienia pozostałych oskarżonych był niższy – a z podrzędniejszą rolą w przestępczym działaniu należy wiązać i mniejszy stopień społecznego niebezpieczeństwa – przy tym zważywszy, że tak ze względu na właściwości osobiste, jakie oskarżeni reprezentowali w przeszłości, jak i ze względu na postawy zaprezentowane w toku rozprawy (uczciwe przyznanie faktów, wykazanie zrozumienia, w czym tkwiło zło własnego postępowania, co niezależne jest od demonstrowanego przez oskarżonych braku subiektywnego poczucia winy, jako że to ostatnie bardziej wiąże się z funkcją emocji niż intelektu), oskarżeni dają rękojmię, iż w przyszłości nie wejdą w kolizję z prawem, sąd na podstawie art. 73 § 1 i 2 kk⁴⁶ i art. 74 § 1 kk⁴⁷ warunkowo zawiesił wykonanie orzeczonych kar pozbawienia wolności oskarżonym Stanisławowi Szubertowi, Ryszardowi Trosze, Marii Biesiadowskiej, Wiktorowi Dratwie, Wiesławowi Psutowi i Stanisławowi Kurnikowi.

Na podstawie art. 48 ust. 6⁴⁸ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym orzeczono przepadek powielacza marki „Gestetner” oraz dwu słoików z farbą drukarską, ponieważ te przedmioty służyły do popełnienia przestępstwa. Maszynę marki „Łuczniczka”, choć również ustalono, że służyła do popełnienia przestępstwa (k. 495–501), nakazano zwrócić FMS „Vitroma” – stanowiła bowiem własność tych zakładów i została zabrana bez zgody dyrekcji. Natomiast, ponieważ nie ustalono, by pozostałymi zakwestionowanymi dwiema maszynami marki „Olimpia” i „Konsul” posługiwano się przy popełnieniu przestępstwa, nakazano zwrócić je właścicielowi (k. 495–501).

Z omówionych względów orzeczono jak w sentencji wyroku¹.

Źródło: AIPN Łd, 50/1, t. 5, k. 2–46, mps.

¹ Poniżej trzy nieczytelne podpisy.

⁴⁵ Zob. przypis 31 do dok. nr 1.

⁴⁶ Zob. przypis 29 do dok. nr 1.

⁴⁷ Zob. przypis 30 do dok. nr 1.

⁴⁸ Zob. przypis 33 do dok. nr 1.

Nr 3

1983 styczeń 12, Warszawa – Wyrok z uzasadnieniem wydany przez Izbę Karną Sądu Najwyższego w Warszawie w sprawie rewizji wniesionych przez prokuratora rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim i obrońców oskarżonych: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochy, Tadeusza Cielniaka, Marii Biesiadowskiej i Stanisława Kurnika

Sygn[atura] akt V KR 148/82

[Warszawa, dnia 12 stycznia 1983 r.]

Wyrok w imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

Dnia 12 stycznia 1983 r. Sąd Najwyższy w Warszawie Izba Kar na rozprawie w składzie następującym:

- przewodniczący – sędzia S[ądu] N[ajwyższego] S[tanisław] Paweł¹,
  - sędziowie S[ądu] N[ajwyższego]: Z[bigniew] Dominikowski² (spraw[ozdawca]), J[ózef] Szamrej³,
  - protokolant – A[nna] Nieporęcka⁴,
- przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej H[alina] Minarczuk⁵, po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 1983 r. sprawy: Ryszarda Wędrychowicza, Stanisława Szuberta,

¹ Stanisław Paweł (1928–2018), sędzia, prof. dr hab.; absolwent Wydziału Prawa UW (1954); sędzia SP (1952–1957) i SW w Warszawie (1958–1971); wykładowca na UŚ (1969–1972) i UW (1972–1980); zastępca dyrektora Departamentu Nadzoru Finansowego Ministerstwa Sprawiedliwości; dyrektor Departamentu Wykonania Orzeczeń Sądowych MS (1966–1972); dr (1968); czł. PZPR (m.in. zastępca czł. i czł. KW PZPR); czł. Prezydium SRN; prezes SW w Warszawie (1972–1981), sędzia SN (1972–1989); dr hab. (1978); zastępca czł. Trybunału Stanu (1982–1986) oraz sędzia Trybunału Konstytucyjnego (1985–1989); wykładowca: Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie (1973–1989), UW r (1978–1979 i od 1996), Wyższej Szkoły Biznesu i Administracji w Warszawie, Wyższej Szkoły Handlu i Prawa w Warszawie (od 1997); czł. składu sędziowskiego SN w procesach rewizyjnych R. Wędrychowicza i innych działaczy NSZZ „Solidarność” z Tomaszowa Mazowieckiego (jako przewodniczący w 1983) oraz J. Kropiwnickiego i A. Słowika; czł. komisji kodyfikacyjnych prawa karnego (1969, 1997) oraz ZPP. Zob.: AIPN, 1005/110031, Akta paszportowe; AIPN, 1386/482048, Akta paszportowe; <http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/sedziowie-trybunalu-konstytucyjnego/art/2606-stanislaw-pawel> (dostęp 14 XII 2018 r.).

² Zbigniew Dominikowski (ur. 1925), sędzia; przewodniczący Wydziału IV Karnego (1974) i Wydziału III Karnego (do 1982) SW w Łodzi; sędzia SN w Warszawie (od 1982); sędzia w procesach politycznych w okresie PRL; czł. OKBZH w Łodzi (1980–1984); czł. PZPR (od 1958, m.in. I sekretarz POP przy sądach w Łodzi – 1972). Zob. *Procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność” w Łodzi...*, s. 11.

³ Józef Szamrej (ur. 1917), sędzia, dr; absolwent prawa (1958); bezpartyjny; długoletni sędzia SN. Zob. AIPN, 797/40000, Akta paszportowe.

⁴ Anna Nieporęcka (ur. 1931), pracownik umysłowy; radca i st. radca w SN. Zob. AIPN, 1004/25415, Akta paszportowe.

⁵ Halina Minarczuk z d. Grymaszewska, I voto Żeleńska, II voto Biszyga (1927–1994), prokurator; absolwentka kursów administracyjnych w Warszawie (1944) i LO we Wrocławiu (1946); czł. i instruktor PPR (od stycznia 1948 r.), następnie PZPR; prelegent i czł. Zarządu Koła ZMP (1948–1952); w czerwcu 1948 r. skierowana przez KW PPR we Wrocławiu do Wyższej Szkoły Prawniczej im. T. Duracza w Warszawie, którą ukończyła w 1950 r.; podprokurator PW w Warszawie (lipiec 1950 r. – maj 1951 r.); agitator PZPR i przewodnicząca Koła Ligi Kobiet w PW; radca w Ministerstwie Szkół Wyższych i Nauki

Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochy, Tadeusza Cielniaka, Marii Biesiadowskiej, Wiktora Dratwy, Wiesława Psuta, Marii Piotrowicz i Stanisława Kurnika, oskarżonych z art. 46 ust. 1⁶ i 48 ust. 2⁷, 3⁸ i 4⁹ Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. (DzU, [nr] 29, poz. 154) o stanie wojennym, z powodu rewizji wniesionych przez prokuratora i oskarżonych: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Ryszarda Trochę, Tadeusza Cielniaka, Marię Biesiadowską i Stanisława Kurnika od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 28ª maja 1982 r. (sygn[atura akt] II K. 110/82) zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1) eliminuje z podstawy prawnej skazania oskarżonych art. 48 ust. 3 cytowanego wyżej dekretu;

2) wykonanie kar pozbawienia wolności wymierzonych oskarżonym Ryszardowi Wędrychowiczowi, Zbigniewowi Rychlikowi, Zygmuntowi Augustyniakowi i Tadeuszowi Cielniakowi zawiesza warunkowo na okresy po 4 (cztery) lata;

3) utrzymuje w mocy tenże wyrok w pozostałych zaskarżonych częściach;

4) zasądza od niżej wymienionych oskarżonych na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania rewizyjnego w częściach ich dotyczących i tytułem opłat od oskarżonych: R[yszarda] Wędrychowicza, Z[bigniewa] Rychlika, T[adeusza] Cielniaka, Z[ygmunta] Augustyniaka – po 3000 zł za obie instancje, a od osk[arżonych]: R^b[yszarda] Trochy, M[arii] Biesiadowskiej i S[tanisława] Z[bigniewa] Kurnika – po 3600 zł za drugą instancję. Kosztami związanymi z wniesieniem rewizji prokurator obciąża Skarb Państwa.

Uzasadnienie

Sąd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z dnia 28 maja 1982 r. uznał:

1. **Ryszarda Wędrychowicza** za winnego tego, że w okresie od 14 grudnia 1981 r. do dnia 15 marca 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Delegatury Regionu Piotrkowskiego NSZZ „Solidarność”, działając wspólnie i w porozumieniu z Zygmuntem Augustyniakiem, Wiktorem Dratwą, Tadeuszem Cielniakiem, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona,

---

(maj 1951 r. – styczeń 1952 r.); absolwentka Wydziału Prawa UW (1952); st. radca w Ministerstwie Handlu Zagranicznego; referent i kierownik Działu Ekonomicznego Biura Rady Handlowego przy Ambasadzie PRL w Pradze (marzec 1952 r. – listopad 1953 r.) i Phenianie (1957–1960); wykładowca POP PZPR przy Ambasadzie PRL w Pradze; służbowy pobyt w Londynie (1954); przez ponad 30 lat wiceprokurator i prokurator, m.in. PW w Warszawie (naczelnik Wydziału Prezydyjnego) i PG; sekretarz POP PZPR w PG; lektor KW PZPR; w okresie stanu wojennego z ramienia PG uczestnik procesów rewizyjnych prowadzonych przed SN z motywów politycznych; oddelegowana do pracy w MS (po 1989); autorka publikacji naukowych z zakresu prawa. Zob. AIPN, 0586/354; AIPN, 1005/184469, Akta paszportowe; karty: E-14 (dwie), E-14/1, E-14-B z kartoteki ogólnoinformacyjnej Biura „C” MSW; http://warszawa.gazeta.pl/warszawa/1,72581,7540810,Halina_Minarczuk_z_Grymaszewskich.html (dostęp 14 XII 2018 r.).

^a *W oryginale*: 29.

^b *W oryginale*: T.

⁶ Zob. przypis 17 do dok. nr 1.

⁷ Zob. przypis 18 do dok. nr 1.

⁸ Zob. przypis 19 do dok. nr 1.

⁹ Zob. przypis 20 do dok. nr 1.

Fotografia maszyn do pisania oraz powielacza zakwestionowanych podczas przeszukań przeprowadzonych 22 III 1982 r. u Władysławy Latosińskiej, Zygmunta Augustyniaka i Janiny Wędrychowicz. AIPN Łd, 50/1, t. 3

nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 [kk]¹⁰, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w związku z art. 10 § 3 kk¹¹, skazał go na karę 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności.

2. [Stanisława] **Kazimierza Szuberta** za winnego tego, że w okresie czasu od 20 grudnia 1981 r. do końca lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w Z[espo]le] Szk[ół Zawodowych] nr 3, wspólnie i w porozumieniu ze Zbigniewem Rychlikiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Tadeuszem Cielniakiem i Wiktorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawo-

¹⁰ Zob. przypis 21 do dok. nr 1.

¹¹ Zob. przypis 27 do dok. nr 1.

lujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1, art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności.

3. **Zbigniewa Rychlika** za winnego tego, że w okresie czasu od 14 grudnia 1981 r. do 20 lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim] jako członek NSZZ „Solidarność” Ziemia Piotrkowska, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Trochą, Stanisławem Szubertem, Wiktoorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności.

4. **Zygmunta Augustyniaka** za winnego tego, że w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 15 marca 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc członkiem NSZZ „Solidarność” Ziemia Piotrkowska, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem, Wiktoorem Dratwą, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem, Marią Biesiadowską, Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 dekretu o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 2 (dw[ó]ch) lat pozbawienia wolności.

5. **Ryszarda Trochę** za winnego tego, że w dniach 13 i 14 grudnia 1981 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc wiceprzewodniczącym Komisji Zakładowej, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Marią Biesiadowską, Ryszardem Wędrychowiczem, Wiesławem Psutem i Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź

rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29°, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności.

6. **Tadeusza Cielniaka** za winnego tego, że w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 17 lutego 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym delegatury tomaszowskiej NSZZ „Solidarność” Ziemia Łódzka, działając wspólnie i w porozumieniu ze Zbigniewem Rychlikiem, Ryszardem Wędrychowiczem, Zygmuntem Augustyniakiem, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem, Marią Biesiadowską, Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 2 (dw[ó]ch) lat pozbawienia wolności.

7. **Marię Biesiadowską** za winną tego, że w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do 22 grudnia 1981 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Komisji Oddziałowej NSZZ „Solidarność” w Z[akładach] P[rzemysłu] W[łókienniczego] „Tom[t]ex”, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Trochą, Wiesławem Psutem i Marią Piotrowicz, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpiła od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczyła w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29°, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę wymiaru kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 [kk], skazał ją na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności.

8. **Wiktora Dratwę** za winnego tego, że w okresie czasu od połowy stycznia 1982 r. do 20 lutego 1982 r. w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w ZPW „Tomtex”, działając wspólnie i w porozumieniu z Wiesławem Psutem, Zbigniewem Rychlikiem, Zygmuntem Augustyniakiem, Stanisławem Szubertem i Ryszardem Wędrychowiczem, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój

^c *Woryginale*: 19.

publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności.

9. **Wiesława Psuta** za winnego tego, że w okresie czasu od 13 grudnia 1981 r. do końca stycznia 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc sekretarzem Komisji Zakładowej w „ZPW „Tomtex” w Tomaszowie Mazowieckim^d, działając wspólnie i w porozumieniu z Tadeuszem Cielniakiem, Ryszardem Trochą, Zygmuntem Augustyniakiem, Marią Biesiadowską, Marią Piotrowicz, Zbigniewem Rychlikiem, Stanisławem Szubertem i Wiktorem Dratwą, również członkami NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności przez to, że uczestniczył w zebraniach, które wymienieni organizowali i na których redagowali, a następnie powielali i kolportowali ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te były fałszywe i mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, i za to z mocy art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk, przyjmując za podstawę kary art. 48 ust. 4 cytowanego dekretu w zw[iązku] z art. 10 § 3 kk, skazał go na karę 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności.

10. **Stanisława Kurnika** za winnego tego, że w dni[ach 13 i 14] grudnia 1981 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], w czasie trwania stanu wojennego, będąc przewodniczącym Komisji Zakładowej w T[omaszowskiej] K[opalni] S[urowców] M[ineralnych] „Biała Góra”, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi członkami NSZZ „Solidarność”, pobrał od nich ulotkę zawierającą fałszywe wiadomości i nawołującą do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, a następnie rozpowszechniał ją w ilości ok. 40 sztuk, co mogło wywołać niepokój publiczny, i za to z mocy art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154) skazał go na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 83 § 1 kk¹² na poczet orzeczonych kar pozbawienia wolności zaliczył okresy tymczasowego aresztowania: Ryszardowi Wędrzychowiczowi, Stanisławowi Szubertowi, Zbigniewowi Rychlikowi i Zygmunutowi Augustyniakowi – od dnia 22 marca 1982 r., Marii Biesiadowskiej, Wiktorowi Dratwie i Stanisławowi Kurnikowi – od dnia 25 marca 1982 r. oraz Wiesławowi Psutowi – od dnia 30 marca 1982 r.

Z mocy art. 73 § 1 i 2 kk¹³ i art. 74 § 1 kk¹⁴ wykonanie orzeczonych kar pozbawienia wolności warunkowo zawiesił: oskarżonemu Stanisławowi Szubertowi, Ryszardowi Troczie, Marii Biesiadowskiej, Wiktorowi Dratwie, Wiesławowi Psutowi i Stanisławowi Kurnikowi na okres próby wynoszący 3 (trzy) lata.

11. W stosunku do Marii Piotrowicz, oskarżonej o to, że w okresie od dnia 13 XII 1981 r. do dnia 22 III 1982 r., w czasie obowiązywania stanu wojennego, w Tomaszowie Maz[owieckim], działając wspólnie i w porozumieniu w zorganizowanej

^{d-d} *W oryginalne*: PS ZOZ, członkiem Zarządu Regionalnego Ziemia Piotrkowska.

¹² Zob. przypis 28 do dok. nr 1.

¹³ Zob. przypis 29 do dok. nr 1.

¹⁴ Zob. przypis 30 do dok. nr 1.

grupie jako członek NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpiła od udziału w takiej działalności przez to, że organizowała zebrania, na których redagowała, a następnie powielala i kolportowała ulotki zawierające fałszywe wiadomości o treści antypaństwowej, nawołujące do nieprzestrzegania rygorów stanu wojennego, przy czym wiadomości te mogły wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy, tj. o przestępstwo określone w art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3, 4 Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym w zw[iązku] z art. 10 § 2 kk – sąd postępowanie karne na podstawie art. 26 § 1 kk¹⁵ w związku z art. 11 pkt 2 kpk¹⁶ umorzył, przy czym przyjął, że czyn ten dokonany został w dniach 13 i 14 grudnia 1981 r.

12. Odpowiadający w tej sprawie Włodz[imierz] Jurczyński od dokonania czynu polegającego na tym, że w okresie od 13 XII 1981 r. do marca 1982 r. w Tomaszowie Maz[owieckim], będąc członkiem związku NSZZ „Solidarność”, którego działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w działalności tej organizacji i wraz z innymi osobami uczestniczył w nielegalnych zebraniach członków wymienionego związku, tj. o przestępstwo określone w art. 46 ust. 1 Dekretu z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym – został uniewinniony.

Nadmienić należy, że skazując oskarżonych wymienionych w punktach 1–10, sąd odstąpił od stosowania trybu doraźnego, a także skorygował okresy działalności oskarżonych w stosunku do postawionego im wspólnego zarzutu.

Od wyroku rewizje złożyli: prokurator (co do wszystkich oskarżonych) oraz obrońcy oskarżonych: R[yszarda] Wędrychowicza, M[arii] Biesiadowskiej, St[anisława] Kurnika, Z[ygmunta] Augustyniaka, Z[bigniewa] Rychlika, R^b[yszarda] Trochy, T[adeusza] Cielniaka. W toku postępowania przed Sądem Najwyższym prokurator cofnął rewizję wobec Wł[odzimierza] Jurczyńskiego i M[arii] Biesiadowskiej.

1. Rewizja prokuratora (w pozostałej jej części) zaskarża wyrok na podstawie art.: 392¹⁷, 374 § 2¹⁸ i 376 § 1 i 2¹⁹ kpk w zakresie:

a) orzeczenia o karze w stosunku do osk[arżonych]: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Tadeusza Cielniaka, Stanisława Kazimierza Szuberta, Wiesława Psuta, Wiktora Dratwy, Stanisława Kurnika i Ryszarda Trochy;

b) w całości – w stosunku do osk[arżonej] Marii Piotrowicz – i zarzuca:

a. na podstawie art. 387 pkt 4 kpk²⁰ – wymierzenie oskarżonym wymienionym wyżej w pkt 1a) rażąco niskich kar pozbawienia wolności przez orzeczenie tych kar Ryszardowi Wędrychowiczowi, [...]° Zbigniewowi Rychlikowi, Zygmunтови Augustyniakowi, Tadeuszowi Cielniakowi, [Stanisławowi] Kazimierzowi Szubertowi, Wiesławowi Psutowi^f i Wik-

^e Pominięto błędnie wpisane imię: Stanisław.

^f W oryginale: Psucie.

¹⁵ Zob. przypis 31 do dok. nr 1.

¹⁶ Zob. przypis 32 do dok. nr 1.

¹⁷ „Od wyroku sądu pierwszej instancji stronom przysługuje rewizja” – *Kodeks karny...*, s. 139.

¹⁸ „Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub części” – *ibidem*, s. 136.

¹⁹ „§ 1. W środku odwoławczym należy podać, czego domaga się skarżący. § 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu” – *ibidem*, s. 136–137.

²⁰ „Orzeczenie ulega zmianie lub uchyleniu w razie stwierdzenia: [...] 4) rażącej niewspółmierności kary albo niesłusznego zastosowania lub niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka” – *ibidem*, s. 138.

torowi Dratwie w granicach niewiele odbiegających od dolnego zagrożenia przewidzianego za przypisane im przestępstwa, natomiast w stosunku do osk[arżonych]: Marii Biesiadowskiej, Stanisława Kurnika i Ryszarda Trochy – orzeczenie kar w najniższych granicach ustawowego zagrożenia, mimo jednocześnie bezspornego stwierdzenia sądu wojewódzkiego, że stopień społecznego niebezpieczeństwa popełnionych przez tych oskarżonych przestępstw jest znaczny, co sprawia, iż orzeczone w tych rozmiarach kary nie mogą spełnić swej podstawowej funkcji wychowawczej, jak i funkcji prewencji ogólnej i indywidualnej; ponadto – oczywiście niesłuszne warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonych kar pozbawienia wolności osk[arżonym]: Stanisławowi Kazimierzowi Szubertowi, Wiesławowi Psutowi, Wiktorowi Dratwie, Stanisławowi Kurnikowi i Ryszardowi Trosze^g, mimo iż względy na społeczne oddziaływanie kary przemawiają przeciwko zawieszeniu jej wykonania;

b. na podstawie art. 387 pkt 3 kpk²¹ – mogący mieć wpływ na treść orzeczenia – błąd w ocenie ustaleń faktycznych przyjętych za jego podstawę, a w szczególności:

– w stosunku do osk[arżonej] Marii Piotrowicz – przez uznanie, iż stopień społecznego niebezpieczeństwa popełnionego przez nią czynu jest znikomy i w związku z tym umorzenie wobec niej postępowania na podstawie art. 26 ust. 1 kk w związku z art. 11 pkt 2 kpk, mimo bezspornego ustalenia, że brała ona czynny i z dużym zaangażowaniem udział w opracowywaniu ulotki w dniu 13 grudnia 1981 r. oraz podjęła się jej kolportażu^h, a następnie przekazała kilkanaście egzemplarzy tej ulotki osk[arżonemu] Wiesławowi Psutowi w celu dalszego ich rozkolportowania, co w tym czasie stanowiło szczególne zagrożenie dla porządku prawnego;

– w stosunku do osk[arżonego] Włodzimierza Jurczyńskiego – przez przyjęcie, że nie brał on udziału w żadnym z zebrań członków NSZZ „Solidarność”, którego działalność z dniem 13 grudnia 1981 [r.] została zawieszona i w konsekwencji uniewinnienie go od popełnienia zarzucanego mu czynu, mimo iż zebrany w toku postępowania przygotowawczego i sądowego materiał dowodowy oceniony prawidłowo prowadzi do jednoznacznego wniosku, że działaniem swym wypełnił on znamiona przestępstwa przewidzianego w art. 46 pkt 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Na podstawie art. 383 § 1²² i 386 § 1 i 2 kpk²³ prokurator wniósł o:

1) zmianę powyższego wyroku w stosunku do:

– osk[arżonych]: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Tadeusza Cielniaka i Stanisława Kazimierza Szuberta – przez wymierzenie im kar w rozmiarze po 5 lat pozbawienia wolności;

^g *W oryginalne*: Trocha.

^h *W oryginalne*: kolportacji.

²¹ „Orzeczenie ulega zmianie lub uchyleniu w razie stwierdzenia: [...] 3) błędów w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia” – *ibidem*.

²² „Sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy, i tylko w granicach środka odwoławczego; Sąd Najwyższy nie może jednak skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono postępowanie” – *Kodeks karny...*, s. 137.

²³ „§ 1. Po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, zmianie albo uchyleniu zaskarżonego orzeczenia w całości lub części. § 2. Jeżeli pozwalają na to zebrane dowody, sąd odwoławczy zmienia zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty, lub uchyla je i umarza postępowanie; w innych wypadkach uchyla orzeczenie i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania” – *ibidem*, s. 138.

– osk[arżonego] Wiesława Psuta przez wymierzenie mu kary 4 lat pozbawienia wolności;

– osk[arżonych] Marii Biesiadowskiej i Wiktora Dratwy – przez wymierzenie im kar po 3 lata i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

– osk[arżonych] Stanisława Kurnika i Ryszarda Trochy – przez wymierzenie im kar po 3 lata pozbawienia wolności.

2) uchylenie wyroku w stosunku do osk[arżonej] Marii Piotrowicz oraz przekazanie sprawy w tej części Sądowi Wojewódzkiemu w Piotrkowie Tryb[unalskim] do ponownego rozpoznania.

2. obrońcy **R[yszarda] Wędrychowicza** zarzucili wyrokowi:

– obrazę art. 48 [ust.] 2 Dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym poprzez jego zastosowanie do działalności, która w skali zamiaru sprawców nie polegała na rozpowszechnianiu fałszywych wiadomości ani też nie mogła wywołać i nie wywołała niepokoju publicznego bądź rozruchów;

– rażącą surowość orzeczonej kary pozbawienia wolności przez odmowę warunkowego jej zawieszenia, mimo wyjątkowo dobrych opinii, jakimi cieszy się Ryszard Wędrychowicz w miejscu pracy i zamieszkania, a zwłaszcza jego dramatycznej sytuacji rodzinnej, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie osk[arżonego] Ryszarda Wędrychowicza od dokonania zarzucanych mu czynów, względnie warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności.

3. obrońca **M[arii] Biesiadowskiej** na podstawie art. 387 pkt 1²⁴ [kpk] zarzucił:

– obrazę przepisów prawa materialnego polegającą na przyjęciu, że działanie oskarżonej w dniu 13 grudnia 1981 r. stanowi przestępstwo z art. 46 ust. 1 i 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu o stanie wojennym z dnia 12 grudnia 1981 r. – w części zawierającej przepisy prawa karnego obowiązujących od 14 grudnia 1981 r.;

– w części dotyczącej skazania Marii Biesiadowskiej za działalność po 13 grudnia 1981 r. na podstawie art. 387 pkt 3 [kpk], podnosząc zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, wobec przyjęcia, że oskarżona brała udział w powielaniu ulotki tzw. świątecznej, świadomie przechowywała powielacz i maszynę do pisania oraz w dniu 14 grudnia 1981 r. kolportowała na terenie zakład[ów] „Tomtex” ulotkę zawierającą wezwanie do strajku, **wnosił** o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonej Marii Biesiadowskiej.

4. obrońca **R[yszarda] Wędrychowicza, St[anisława] Kurnika i M[arii] Biesiadowskiej** zarzucił wyrokowi:

– obrazę przepisu art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu o stanie wojennym z dnia 12 grudnia 1981 r. (DzU, nr 29, poz. 154) przez przyjęcie, że winny być one zastosowane w sprawie niniejszej;

– błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku przez przyjęcie, że oskarżeni prowadzili w dalszym ciągu działalność związkową, a treść wydawanych ulotek zawierała dane fałszywe i mogła wywołać niepokoje publiczne lub rozruchy;

---

²⁴ „Orzeczenie ulega zmianie lub uchyleniu w razie stwierdzenia: 1) obrazę przepisów prawa materialnego” – *ibidem*.

– obrazę przepisu art. 1 kk²⁵ przez przyjęcie, iż dekret o stanie wojennym obowiązywał dnia 13 grudnia 1981 r., mimo iż na takie przyjęcie nie zezwalają przepisy ustawyⁱ z 1950 r. o wydawaniu dziennika ustaw oraz przyjęcie, iż po stronie oskarżonego Kurnika istniała świadomość bezprawności działania we wczesnych godzinach rannych dnia 14 grudnia 1981 r., mimo iż takiego wniosku z zebranego w sprawie materiału dowodowego wyciągnąć się nie da;

– rażąco niewspółmierność kary wymierzonej oskarżonym przez niezastosowanie w stosunku do Ryszarda Wędrychowicza warunkowego zawieszenia kary, mimo iż dotychczasowy tryb jego życia oraz dane osobopoznawcze załączone w aktach sprawy za takim zawieszeniem przemawiały, i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów lub też zastosowanie w stosunku do R[yszarda] Wędrychowicza dobrodziejstwa warunkowego zawieszenia wykonania kary, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania.

5. Obrońcy **Z[ygmunta] Augustyniaka** na podstawie art[ykułów]: 374 § 1²⁶, 386, 387 pkt 1 i 4 oraz 392 kpk wnieśli o:

1) zmianę zaskarżonego wyroku w części dotyczącej opisu czynu przez eliminację z tegoż opisu daty 13 grudnia 1981 r.;

2) zmianę zaskarżonego wyroku przez warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej przez sąd I instancji kary pozbawienia wolności, zarzucając wyrokowi:

– obrazę przepisów prawa karnego materialnego – art. 1 Kodeksu karnego – przez przyjęcie daty dnia 13 grudnia 1981 r. jako daty działania przestępczego, podczas gdy treść tego przepisu w zestawieniu z treścią przepisu art. 3 ust. 2²⁷ i art. 4²⁸ ustawy o wydawaniu dziennika ustaw (DzU, [nr 58], poz. 524 z 1950 roku) nie zezwała na takie ujęcie przestępstwa;

– rażąco niewspółmierność wymiaru kary, jaka występuje na tle przesłanek opisanych przez sąd wojewódzki w zaskarżonym wyroku na s. 37–38, a także danych osobopoznawczych oskarżonego.

6. Obrońcy **Z[bigniewa] Rychlika, R[yszarda] Trochy i T[adeusza] Cielniaka** zarzucili wyrokowi:

– obrazę art. 48 ust. 1 oraz art. 48 ust. 2, 3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. (DzU, nr 29^e, poz. 154) o stanie wojennym (art. 387 pkt 1 kpk);

– obrazę art. 3 § 1 i 2 kpk²⁹, art. 4 § 1³⁰ kpk i art. 357³¹ kpk przez pominięcie dowodów przemawiających na korzyść oskarżonych (art. 387 pkt 2 kpk³²);

ⁱ *Woryginalne*: dekretu.

²⁵ „Odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuszcza się czynu społecznie niebezpiecznego, zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia” – *ibidem*, s. 5.

²⁶ „Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje stronom środek odwoławczy” – *ibidem*, s. 136.

²⁷ „Dzień wydania jest dniem prawnego ogłoszenia aktów, zamieszczonych w numerze” – Ustawa z dnia 30 grudnia 1950 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (DzU, 1950, nr 58, poz. 524, s. 798).

²⁸ „Akty prawne ogłoszone w dzienniku wchodzi w życie po upływie czternastu dni od dnia ich ogłoszenia, jeżeli same nie stanowią inaczej” – *ibidem*.

²⁹ „§ 1. Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. § 2. Oskarżonego nie uważa

– błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia przez przyjęcie, że oskarżeni kontynuowali działalność związkową i że treść ulotek mogła wywołać niepokój publiczny (art. 387 pkt 3 kpk), i wnieśli o: zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie osk[arżonych] Zbigniewa Rychlika, Ryszarda Trochy i Tadeusza Cielniaka od zarzucanych im czynów, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje. Rewizja prokuratora domagającego się wydatnego zaostrzenia kar pozbawienia wolności w stosunku do: Ryszarda Wędrychowicza, Zbigniewa Rychlika, Zygmunta Augustyniaka, Tadeusza Cielniaka, Stanisława Szuberta, Wiesława Psuta, Wiktora Dratwy, Stanisława Kurnika i Ryszarda Trochy nie zasługuje na uwzględnienie. Dekret o stanie wojennym wprowadzony został przez Radę Państwa w szczególnej sytuacji politycznej, gdy funkcjonowanie państwa i jego organów było zagrożone przez różne czynniki. Zagrożenia te określone zostały w preambule do dekretu z 12 XII 1981 r. Jednym z wielu negatywnych czynników, które spowodowały wprowadzenie stanu wojennego, były b[ardzo] liczne strajki, które przez cały 1981 r. dezorganizowały produkcję, a tym samym zagrażały materialnemu bytowi społeczeństwa. Z uwagi na to, że strajki proklamowane były przez związki zawodowe, działalność tych związków została zawieszona.

Prawo stanu wojennego – surowe, szybko funkcjonujące przez wprowadzenie trybu doraźnego, służące ochronie interesów państwa i społeczeństwa – nie może być stosowane w oderwaniu od sytuacji istniejącej w chwili orzekania kar za przestępstwa określone w dekrete z 12 XII 1981 r. Na tle powyższego trzeba stwierdzić, że wymiary kar orzekanych na mocy dekretu z 12 XII 1981 r. również podlegają regułom przewidzianym w art. 50 § 1 kk³³. Jedną z zasad obowiązujących w tym zakresie jest ocena stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu.

Nie wymaga szczegółowego uzasadnienia to, że począwszy od stycznia–lutego 1982 r., sytuacja polityczno-społeczna kraju zaczęła się widocznie stabilizować, co skłoniło rząd wiosną 1982 r. do wydania szeregu aktów prawnych łagodzących rygory stanu wojennego przez częściowe zniesienie ograniczeń telekomunikacyjnych, w zakresie poruszania się obywateli po terytorium kraju itd.

---

się za winnego, dopóki nie zostanie mu udowodniona wina w trybie przewidzianym w niniejszym kodeksie” – *Kodeks karny...*, s. 75–76.

³⁰ „Sędziowie orzekają na podstawie swego przekonania wysnutego z przeprowadzonych dowodów i opartego na ich swobodnej ocenie, z uwzględnieniem wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego” – *ibidem*, s. 76.

³¹ „Podstawę wyroku może stanowić tylko całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej” – *ibidem*, s. 133.

³² „Orzeczenie ulega zmianie lub uchyleniu w razie stwierdzenia: [...] 2) obrazy przepisów postępowania, jeżeli mogła mieć ona wpływ na treść orzeczenia” – *ibidem*, s. 138.

³³ „§ 1. Sąd wymierza karę według swego uznania, w granicach przewidzianych w ustawie, oceniając stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu i biorąc pod uwagę cele kary w zakresie społecznego oddziaływania oraz cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego. § 2. Kierując się wskazówkami określonymi w § 1, sąd uwzględnia w szczególności rodzaj i rozmiar szkody wyrządzonej przestępstwem, pobudki i sposób działania sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz sposób jego życia przed popełnieniem i zachowanie się po popełnieniu przestępstwa, a także współdziałanie z nieletnim przy popełnieniu przestępstwa” – *ibidem*, s. 15.

Później nastąpiły dalsze łagodzenia, których zakres i treść jest znana ogółowi i nie zachodzi potrzeba przytaczania ich.

W dniu 18 grudnia 1982 r. Sejm PRL uchwalił 2 ustawy, a mianowicie:

1) z dnia 18 XII 1982 r. o zmianie ustawy o szczególnej regulacji prawnej w okresie stanu wojennego (DzU, [nr] 41, poz. 272),

2) z dnia 18 XII 1982 r. o szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego (DzU, [nr] 41, poz. 273).

W artykułach 1³⁴ i 10³⁵ ustawy o szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego zawarte są podstawowe ograniczenia w stosunku do dekretu

³⁴ „Art. 1 [ust.] 1. Zawieszenie stanu wojennego, wprowadzonego ze względu na bezpieczeństwo państwa, powoduje niestosowanie rygorów przewidzianych w dekrete z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, nr 29, poz. 154 oraz z 1982 r. nr 3, poz. 18) w zakresie: 1) środków prewencyjnych w postaci internowania, określonych w art. 42–45; wydane w tych sprawach decyzje tracą moc z dniem zawieszenia stanu wojennego; 2) ograniczeń w sferze swobody poruszania się osób po terytorium państwa oraz związanych z tym obowiązków obywateli, określonych w art. 8–12; 3) obowiązku uzyskiwania szczególnych zezwoleń na organizowanie i przeprowadzanie zgromadzeń, imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych oraz zbiórek publicznych, określonego w art. 13; 4) prawa do strajków i akcji protestacyjnych, przeprowadzanych zgodnie z postanowieniami obowiązujących ustaw, określonego w art. 14; 5) zawieszenia działalności stowarzyszeń, związków zawodowych, zrzeszeń oraz organizacji społecznych i zawodowych, określonego w art. 15; 6) zawieszenia działalności samorządu załóg przedsiębiorstw państwowych, określonego w art. 16; 7) cenzury przesyłek pocztowych i korespondencji telekomunikacyjnej oraz kontroli rozmów telefonicznych, określonych w art. 18; 8) zakazów dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych oraz obrazów telewizyjnych, a także używania określonych odznak i mundurów, określonych w art. 20 i art. 22; 9) szczególnych zasad funkcjonowania administracji państwowej i gospodarki narodowej w czasie obowiązywania stanu wojennego i obowiązków obywateli z tym związanych, określonych w art. 29–41, z uwzględnieniem dalszych postanowień niniejszej ustawy. [Ust.] 2. Zawieszenie stanu wojennego powoduje również ograniczenie zakresu postępowania doraźnego, o którym mowa w dekrete z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 156), oraz zakresu rozszerzonej właściwości sądów wojskowych, o której mowa w dekrete z dnia 12 grudnia 1981 r. o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 157), wyłącznie do spraw o przestępstwa określone w dalszych przepisach niniejszej ustawy. [Ust.] 3. Rada Państwa, na wniosek Rady Ministrów, w drodze uchwały może ponadto zawieszać stosowanie innych niż wymienione w ust. 1 rygorów stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa, określonych w przepisach ustawowych dotyczących tego stanu. Uchwała Rady Państwa podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz opublikowaniu w środkach masowego przekazu” – Ustawa z dnia 18 grudnia 1982 r. o szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego (DzU, 1982, nr 41, poz. 273, s. 730).

³⁵ „W okresie zawieszenia stanu wojennego postępowaniu doraźnemu przed sądami powszechnymi i wojskowymi, o których mowa w przepisach rozdziału I dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (DzU, nr 29, poz. 156), podlegają wyłącznie sprawy o przestępstwa: 1) przeciwko podstawowym interesom gospodarczym państwa określone w art. 127, 134 oraz 135 § 1 i 2 Kodeksu karnego, a także popełnione w warunkach wymienionych w art. 83 § 2 przestępstwa określone w art. 74 § 2, art. 75 § 2 i art. 76 § 2 ustawy karnej skarbowej z dnia 26 października 1971 r. (DzU, nr 28, poz. 260, z 1975 r. nr 16, poz. 91 i nr 45, poz. 234 oraz z 1976 r. nr 19, poz. 122); 2) przeciwko życiu i zdrowiu określone w art. 148 § 1, art. 158 § 3 oraz art. 159 Kodeksu karnego; 3) przeciwko mieniu określone w art. 201, 202, 208–211, 212 § 2 oraz art. 215 § 2 Kodeksu karnego; 4) przeciwko działalności gospodarczej określone w art. 220, 221 § 4 oraz art. 223 § 3 Kodeksu karnego” – *ibidem*, s. 732.

z dnia 12 XII 1981 r. Ograniczenia te polegają także na wyłączeniu z trybu doraźnego spraw o przestępstwa przewidziane w art. 46–48 dekretu (art. 10 ustawy).

Stan wojenny został zawieszony w dniu 31 XII 1982 r. uchwałą Rady Państwa z dnia 18 XII 1982 r. (DzU, nr 42, poz. 275). Wszystko to sprawia, iż stopień społecznie niebezpieczeństwa czynów przypisanych oskarżonym musi być oceniany obecnie inaczej niż w początkowym okresie trwania stanu wojennego i inaczej niż w chwili wydania wyroku przez sąd wojewódzki, od której upłynęło dalszych 8 miesięcy zaznaczonych dalszą poprawą sytuacji społecznej i gospodarczej kraju. Z tych powodów wnioski prokuratora o zaostrenie kar wymierzonych wszystkim oskarżonym wymienionym w rewizji nie zasługuje na uwzględnienie. Przeciwnie – w sprawie niniejszej powstały okoliczności do zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kar pozbawienia wolności tym oskarżonym, wobec których sąd wojewódzki dobrodziejstwa tego nie zastosował. Szczegóły wiążące się z warunkowym zawieszeniem zostaną podane w dalszej części uzasadnienia.

Przechodząc do rewizji obrońców oskarżonych, na wstępie należy ustosunkować się do trzech głównych zagadnień poruszanych we wszystkich rewizjach, a mianowicie:

1. Czy stosowanie dekretu z 12 XII 1981 r. jest sprzeczne z zasadą: „Lex retro non agit”?
2. Od kiedy obowiązuje Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym?
3. Czy treść ulotek wydawanych przez oskarżonych była fałszywa i mogła wywołać niepokój publiczny bądź rozruchy?

Pozostałe kwestie poruszone w rewizjach są pochodne i w przeważającej mierze rozstrzygnięcie ich będzie zależało od rozstrzygnięcia ww. kwestii głównych.

Ad 1. Zarzuty zawarte w rewizjach, a także akcentowane przez obrońców w ustnych wystąpieniach przed Sądem Najwyższym, iż stosowanie dekretu z dnia 12 XII 1981 r. do działalności oskarżonych stanowiłoby pogwałcenie zasady: „Lex retro non agit”, nie są zasadne. Dekret uchwalony został w dniu 12 XII 1981 r. i nie dotyczy czynów dokonanych przed tą datą, a więc z tego punktu widzenia nie narusza cytowanej zasady, gdyż nie działa wstecz.

Ad 2. Druga kwestia – od kiedy obowiązuje Dekret z dnia 12 XII 1981 r. o stanie wojennym, zostało rozstrzygnięte treścią art. 61³⁶ dekretu, a także § 1³⁷ uchwały Rady Państwa z 12 XII 1981 r. (DzU, nr 16, poz. 155). Uchwała ta wprowadziła z dniem 13 XII 1981 r. stan wojenny na całym terytorium PRL, co zostało opublikowane 13 XII 1981 r. w środkach masowego przekazu, a w dniu 14 XII 1981 r. w Dzienniku Ustaw – zgodnie z art. 2 ust. 1 i 2³⁸ dekretu [o stanie wojennym]. Oznacza to, że dekret

³⁶ „Dekret wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia uchwalenia” – Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, 1981, nr 29, poz. 154, s. 317).

³⁷ „Z dniem 13 grudnia 1981 r. wprowadza się stan wojenny ze względu na bezpieczeństwo państwa na całym terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” – Uchwała Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (DzU, 1981, nr 29, poz. 155, s. 318).

³⁸ „[Ust.] 1. Wprowadzenie stanu wojennego następuje w drodze uchwały Rady Państwa, określającej terytorium, datę i wzgląd, na który stan wojenny został wprowadzony. W tym samym trybie następuje zniesienie stanu wojennego. [Ust.] 2. Uchwała w sprawie wprowadzenia i uchylecia stanu wojennego podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także opublikowaniu w środkach masowego przekazu” – Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (DzU, 1981, nr 29, poz. 154, s. 309).

wszedł w życie w dniu 13 XII 1981 r., [tzn.] jeden dzień później, niż go uchwalono. Stanowisko obrońców, że żaden akt prawny nie może wejść w życie, zanim nie zostanie ogłoszony w Dzienniku Ustaw, jest niesłuszne. Ustawodawstwo szczególne, a takim jest dekret o stanie wojennym, rządzi się szczególnymi zasadami. Ustawodawca wprowadził rygory stanu wojennego w sposób nagły, gdy „zaszła potrzeba zapewnienia wzmoczonej ochrony podstawowych interesów państwa i obywateli” (*vide* – preambuła dekretu) oraz z uwagi na zagrożenie żywotnych interesów państwa i narodu (*vide* – preambuła uchwały Rady Państwa).

Nagłość ta powodowała, że opublikowanie ww. aktów prawnych w Dzienniku Ustaw poprzedzone zostało ich publikacją w środkach masowego przekazu. Radio i telewizja w dniu 13 XII 1981 r. nadawały niemal wyłącznie teksty poświęcone ustawodawstwu stanu wojennego bądź ich omówienia. Odmienność procedury publikowania aktów prawnych związanych ze stanem wojennym nie oznacza, że akty te nie rodzą skutków prawnych, skoro ustawodawca postanowił opublikować akty te w inny niż zwykle, wyjątkowy sposób (art. 2 dekretu).

Ad 3. Gdy chodzi o zagadnienie poruszane w punkcie trzecim, stwierdzić należy, że treść ulotek zawierała fałszywe wiadomości i mogła wywołać niepokój publiczny lub rozruchy. Sąd wojewódzki dokonał wyczerpującej analizy treści ulotek i doszedł do prawidłowych w tym zakresie wniosków. Argumentacj[ę] sądu wojewódzkiego zawarł[a] na s. 27–30 uzasadnienia (k. 908–911), jako logiczną i opartą o zebrany w sprawie materiał dowodowy, Sąd Najwyższy w pełni podziela. Na tle tego, co wyżej podniesiono, za polemikę z ustaleniami sądu wojewódzkiego uznać trzeba:

a) rewizje obrońców R[yszarda] Wędrychowicza, jakoby oskarżony ten nie miał zamiaru rozpowszechniać fałszywych wiadomości i że ulotka nie mogła wywołać i nie wywołała niepokojów publicznego bądź rozruchów. Rewizje nie wyjaśniają, jaki skutek oskarżony zamierzał wywołać, wzywając do strajku i przypisując władzy państwowej stosowanie gwałtu, przemocy i zastraszenia. Ulotka o takiej treści miała określone zadanie – wywołanie stanu niepokoju w społeczeństwie. To, że do niepokoju nie doszło na skutek braku rezonansu społecznego (jak to określa rewizja), było sprzeczne z oczekiwaniami oskarżonych, było to wynikiem postawy społeczeństwa, a nie woli oskarżonych. W sferze zamiaru sprawców brak efektów ich działań nie ma żadnego znaczenia. Ponawianie prób wywołania niepokoju społecznego bądź rozruchów przez sporządzenie i kolportowanie następnych ulotek nie jest dowodem braku zamiaru – jak wywodzi rewizja – lecz wyrazem upórcożywości oskarżonych w osiągnięciu celu.

Pozbawiona słuszności jest także rewizja drugiego obrońcy R[yszarda] Wędrychowicza dowodząca, że oskarżeni nie kontynuowali działalności związkowej. Sąd wojewódzki, dokonując oceny tej działalności, podkreślił, że czynności podejmowane przez oskarżonych były kontynuacją działalności związkowej, lecz w innych strukturach, narzuconych przez stan wojenny (s. 24–26 – k. 905–908). Do tych słusznych wniosków można dodać i ten, że w toku zebrań z reguły nie zajmowano się innymi sprawami poza oceną sytuacji w kraju, redagowaniem ulotek, powielaniem i kolportowaniem ich. Jeśli przy tym ulotki firmowane były przez „Solidarność”, to oczywistym jest, że oskarżeni – w zmienionych warunkach – kontynuowali działalność zawieszonoego związku zawodowego.

Rewizja obrońców Z[bigniewa] Rychlika, R[yszarda] Trochy i T[adeusza] Cielniaka zawiera zarzuty, które zostały już przez Sąd Najwyższy omówione. W tym miejscu

dodać można, że odwołanie składanych w śledztwie wyjaśnień przez oskarżonych T[adeusza] Cielniaka i Z[ygmunta] Augustyniaka, w których przyznali się oni do kontynuowania działalności zawieszonoego związku zawodowego, nie zamykało sądowi drogi do dokonania ustaleń w oparciu o materiały śledztwa. Wyjaśnienia oskarżonych ze śledztwa zostały przez sąd ujawnione w trybie art. 334 kpk³⁹ i poddane ocenie w uzasadnieniu. Pogląd wyrażany w rewizji – jakoby odwołane wyjaśnienia nie mogły stanowić podstawy ustaleń sądu – jest zupełnie błędny. Gdyby przyjęło się, że podstawę ustaleń sądu mogą stanowić jedynie materiały zgromadzone w toku rozprawy, to przesłuchania oskarżonych i świadków w toku śledztwa byłyby zupełnie zbędne. Zbędne byłyby też przepisy art[ykułów] 334, 337⁴⁰, 338⁴¹ i 339⁴² kpk. Postępowanie karne stanowi jedną całość i chybione jest automatyczne nadawanie wyższej rangi jednym przesłuchaniom (sądowym) przed innymi (ze śledztwa) i na odwrót. Sąd w ramach swobodnej oceny dowodów (art. 4 § 1 kpk⁴³) może oprzeć swoje ustalenia na materiale z rozprawy bądź ze śledztwa, pod warunkiem że są one zgodne ze wskazaniami wiedzy oraz doświadczenia życiowego. Z tych powodów ww. zarzut rewizji nie może podważać prawidłowych ustaleń sądu I instancji. Co do innych zarzutów rewizji dotyczących skutków ulotek, czy wywołać mogły niepokój publiczny (lub rozruchy), Sąd Najwyższy wypowiedział się przy omawianiu rewizji R[yszarda] Wędrychowicza.

Rewizja obrońców Z[ygmunta] Augustyniaka zarzucająca obrazę przepisów prawa materialnego przez przyjęcie daty 13 XII 1981 r. jako daty działania przestępczego została już wyżej przez Sąd Najwyższy omówiona. Z uwagi na to, że rewizja innych wątków nie podnosi (poza wnioskiem o zawieszenie wykonania wymierzonej kary

³⁹ „§ 1. Jeżeli oskarżony odmawia złożenia wyjaśnień albo składa wyjaśnienia odmienne niż poprzednio lub oświadcza, że pewnych szczegółów nie pamięta, wolno odczytywać na rozprawie protokoły jego wyjaśnień, złożonych poprzednio w charakterze oskarżonego w tej albo w innej sprawie w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem. § 2. Po odczytaniu protokołu przewodniczący zwraca obecnego na rozprawie oskarżonego do wypowiedzenia się co do treści protokołu” – *Kodeks karny...*, s. 130.

⁴⁰ „§ 1. Jeżeli świadek bezpodstawnie odmawia zeznań, zeznaje odmienne niż poprzednio albo oświadczy, że pewnych szczegółów nie pamięta, albo przebywa za granicą, albo nie można mu było doręczyć wezwania, albo nie stawiał się z powodów niedających się usunąć przeszkód lub prezes sądu zaniechał wezwania świadka na podstawie art. 296 § 2, wolno odczytywać protokoły złożonych poprzednio przez niego zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem w tej samej lub innej sprawie albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. § 2. W warunkach określonych w § 1 wolno również odczytywać na rozprawie protokoły złożonych poprzednio przez świadka wyjaśnień w charakterze oskarżonego. § 3. Art. 334 § 2 stosuje się odpowiednio” – *ibidem*.

⁴¹ „§ 1. Sąd może odczytywać na rozprawie głównej wszelkie protokoły przesłuchania świadków i oskarżonych, sporządzone w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, gdy bezpośrednie przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a żadna z obecnych stron temu się nie sprzeciwia. § 2. Zgoda strony, której zeznania lub wyjaśnienia nie dotyczą, jest zbędna” – *ibidem*.

⁴² „§ 1. Na rozprawie wolno odczytywać protokoły oględzin i przeszukania oraz opinie instytucji, zakładów, instytucji lub biegłych, złożone w toku postępowania przygotowawczego lub sądowego. § 2. Wolno również odczytywać inne dokumenty, a zwłaszcza zawiadomienia o przestępstwie, dane o karalności i dane z wywiadu środowiskowego” – *ibidem*, s. 130–131.

⁴³ „Sędziowie orzekają na podstawie swego przekonania wysnutego z przeprowadzonych dowodów i opartego na ich swobodnej ocenie, z uwzględnieniem wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego” – *ibidem*, s. 76.

pozbawienia wolności – co zostanie omówione odrębnie), ustosunkowanie się do niej w tym miejscu jest zbędne.

Rewizja obrońcy M[arii] **Biesiadowskiej** porusza nową kwestię. Rewizja wyraża pogląd, że dekret z dnia 12 XII 1981 r. nie obowiązywał przed datą 14 XII 1981 r. (jest to data ogłoszenia dekretu w Dzienniku Ustaw) z uwagi na treść ratyfikowanego przez Polskę [Międzynarodowego] Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Pogląd ten jest błędny. Ratyfikowanie paktu ma ten skutek, że sygnatariusz zobowiązuje się wcielić do swego ustawodawstwa ustanowione w pakcie zasady. Inkorporacja wszelkich zasad ustanowionych w pakcie do polskiego systemu prawnego może się odbyć tylko w formie przewidzianej w art. 20 ust. 3 Konstytucji PRL, czyli w drodze ustawy sejmowej. Ratyfikowanie jakiegokolwiek paktu przez państwo nie jest równoznaczne z tym, że zaczyna on automatycznie, w momencie ratyfikacji, funkcjonować w państwie jako źródło samodzielnego prawa. Nie zasługuje na uwzględnienie inny zarzut rewizji, a mianowicie, że M[aria] Biesiadowska nie obejmowała swoją świadomością tego, iż przechowywany w jej piwnicy powielacz i inne urządzenia służyły do druku sprzecznych z prawem ulotek. M[aria] Biesiadowska, jak ustalił sąd I instancji, uczestniczyła w zebraniu w dniu 13 XII 1981 r., podczas którego odczytano treść ulotki przywiezionej z Łodzi przez oskarżonych T[adeusza] Cielniaka i St[anisława] Kurnika oraz inne osoby. Wszyscy zebrani postanowili ulotkę tę powielić po dokonaniu w niej pewnych zmian treściowych, przy czym Biesiadowska sporządziła matrycę ulotki (s. 3–4 uzasadnienia). Zebranie w dniu 13 XII 1981 r. było pierwszym zebraniem. Zapowiadano na nim dalszą działalność. Tak więc M[aria] Biesiadowska wiedziała, jakim celem ma służyć powielacz, który odtąd znajdował się w jej piwnicy na przechowaniu. Obojętne dla oceny winy oskarżonej jest to, że klucze od piwnicy oskarżona przekazała innej osobie. Z tych powodów sąd wojewódzki prawidłowo uznał M[arię] Biesiadowską za winną dokonania przypisanego jej czynu.

Rewizja obrońców osk[arżonego] St[anisława] **Kurnika** zawiera zarzuty, do których Sąd Najwyższy już się ustosunkował. Z nieomówionych dotychczas kwestii rewizja wysuwa to, że St[anisław] Kurnik nie miał świadomości bezprawności swojego działania w dniu 14 XII 1981 r. w godzinach rannych. Na tle zebranego materiału dowodowego można dojść do wniosku, że świadomość ta była właśnie najsilniej zaznaczona u St[anisława] Kurnika i T[adeusza] Cielniaka. Niczym niepodważone zostało to, że St[anisław] Kurnik i T[adeusz] Cielniak oraz jeszcze dwie inne osoby wyjechały 13 XII 1981 r. takśówką do Łodzi, aby zorientować się w sytuacji. Tam oskarżeni byli świadkami interwencji MO przed budynkiem Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” [Ziemi Łódzkiej]. Stamtąd też przywieźli ulotkę, którą podczas wieczornego zebrania 13 XII 1981 r. postanowili powielić i rozkolportować na terenie działania delegatury tego związku, mającej siedzibę w Tomaszowie Maz[owieckim]. Z faktu, że oskarżony działał w pełnej konspiracji, wypływa dodatkowy wniosek, że miał on świadomość, iż działalność związku została zawieszona i że sporządzanie ulotek zawierających fałszy-

¹ *Tak w oryginalne.* Przywołany art. 20 Konstytucji PRL składa się z dwóch ustępów w brzmieniu: „[Ust. 1.] Inicjatywa ustawodawcza przysługuje Radzie Państwa, Rządowi i posłom. [Ust. 2.] Ustawy uchwalone przez Sejm podpisują Przewodniczący Rady Państwa i jej Sekretarz. Ogłoszenie ustawy w Dzienniku Ustaw zarządza Przewodniczący Rady Państwa” – Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (DzU, 1952, nr 33, poz. 232, s. 352).

we wiadomości jest prawnie zabronione. Z tego powodu uznanie winy St[anisława] Kurnika w zakresie mu przypisanym nie nasuwa wątpliwości.

Rozpoznając rewizję R[yszarda] Wędrychowicza i Z[ygmunta] Augustyniaka, a także wnioszek obrońców zgłoszony przed Sądem Najwyższym co do Z[bigniewa] Rychlika, T[adeusza] Cielniaka i R^b[yszarda] Trochy w zakresie kary, Sąd Najwyższy uznał, że zachodzi obecnie możliwość zastosowania do tych oskarżonych dobrodziejstwa warunkowego zawieszenia wykonania wymierzonych im kar pozbawienia wolności.

Oprócz zmienionej sytuacji społeczno-politycznej za warunkowym zawieszeniem orzeczonych kar pozbawienia wolności przemawiały także obecne postawy oskarżonych. Była o tym mowa przy ocenie rewizji prokuratora. Areszt tymczasowy uchylony został co do wszystkich oskarżonych w dniu 28 V 1982 r. Ze złożonych przed Sądem Najwyższym dokumentów wynika, że oskarżony R[yszard] Wędrychowicz podjął pracę w spółdzielni natychmiast po wprowadzeniu stanu wojennego i pracuje tam nadal, z przerwą przypadającą na okres tymczasowego aresztowania. Oskarżony jest ojcem trójki dzieci w wieku do 3 lat [...]^k. Oskarżony Z[ygmunt] Augustyniak podjął pracę 31 maja 1982 r. na stanowisku felczera medycyny w Przemysłowym Specjalistycznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Tomaszowie [Mazowieckim]. Z pracy wywiązuje się b[ardzo] dobrze [...]^k. Oskarżony Z[bigniew] Rychlik podjął pracę w dniu 13 września 1982 r. jako aparatowy formowania włókien. Opinię z pracy ma b[ardzo] dobrą. Równocześnie oskarżony ten jest uczestnikiem studium doktoranckiego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. Ma na utrzymaniu trzynastoletnie dziecko. T[adeusz] Cielniak podjął pracę z dniem 1 czerwca 1982 r. Opinię ma b[ardzo] dobrą. Ma dwoje dzieci w wieku 9 i 13 lat.

Z przytoczonych dokumentów wynika, że wszyscy oskarżeni (z wyjątkiem Z[bigniewa] Rychlika) podjęli pracę w ciągu 3 dni od daty opuszczenia zakładu karnego w tych samych co przed aresztowaniem miejscach pracy. Jedynie Z[bigniew] Rychlik zmienił miejsce pracy oraz zawód. Upřednio pracował on jako radca prawny, a obecnie jako aparatowy. Trzeba mieć na względzie, że oskarżeni przez okres dwóch miesięcy przebywali w areszcie. Okoliczność ta niewątpliwie wychowawczo podziałała na oskarżonych. Wskazane wyżej okoliczności w połączeniu z dobrymi opiniami w miejscach zamieszkania i dotychczasową niekaralnością pozwalają zasadnie przypuszczać, że oskarżeni na drogę przestępstwa nie wrócą i będą w przyszłości przestrzegać porządku prawnego.

Rewizja prokuratora dotycząca M[arii] Piotrowicz, wobec której sąd umorzył postępowanie z uwagi na treść art. 26 § 1 kk, również nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd wojewódzki zasadnie uznał, że działalność tej oskarżonej była krótkotrwała i jej udział w tworzeniu pierwszej ulotki był margin[alny], czysto techniczny. Rewizja prokuratora upatruje w fakcie przekazania W[iesławowi] Psutowi ulotek rano dnia 14 XII 1981 r. nie tyle wolę odstąpienia od dalszej działalności, ile obawę przed ujawnieniem ulotek podczas bytności oskarżonej u dyrektora, przez którego została wezwana. Z tym stanowiskiem można się zgodzić, lecz ma przecież znaczenie i to, że gdy niebezpieczeństwo ujawnienia ulotek przy oskarżonej minęło, oskarżona nie kontynuowała już żadnej współpracy z pozostałymi oskarżonymi.

Obojętne jest przy tym, czy czynnikiem powstrzymującym ją była obawa, iż zostanie ujawniona przez władzę, czy inne względy. W każdym bądź razie zaniechanie działa-

^k Fragment pominięty przez autorów.

nia – niezbyt aktywnego – nastąpiło z woli samej oskarżonej, co stwarzało warunki do umorzenia postępowania karnego przez sąd wojewódzki.

Gdy chodzi o kwestię kwalifikacji prawnej czynu z art. 48 Dekretu z 12 XII 1981 r. o stanie wojennym, Sąd Najwyższy przychylił się do zgodnego wniosku stron i wyeliminował z podstawy prawnej skazania art. 48 ust. 3 dekretu. Ustęp 3 art. 48 dekretu stosuje się do sytuacji, gdy fałszywe wiadomości są w celu rozpowszechnienia sporządzone, gromadzone, przechowywane, przewożone, przenoszone w formie pisma, druku lub nagrania.

Działanie oskarżonych wyszło już poza ramy zabronione (art. 48 ust. 3 dekretu), ponieważ fizycznie rozkolportowali oni kilka nakładów ulotek, a zat[em] ma do nich zastosowanie tylko art. 48 ust. 2 dekretu.

Poza tym na mocy ustawy z dnia 29 XII 1982 r. (DzU, nr 45, poz. 290) sąd zasądził od oskarżonych przypadające od nich opłaty i koszty postępowania za II instancję.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej.

¹Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność:

¹kier[ownik] Sekr[etariatu] Wydziału SN^m

Źródło: AIPN Łd, 50/1, t. 5, k. 182–195, mps.

---

¹ *Obok okrągła pieczęć z godłem: Sąd Najwyższy. 5.*

¹ *W lewym dolnym rogu pieczęć o treści: Tytuł wykonawczy – odpis post[anowienia] praw[omocnego] wydano dn[ia] 6 IV [19]83 r. R[yszard] Trocha, bez pobierania opłaty. Otrzymałem(am) dn[ia], Podpis – opatrzona nieczytelnym podpisem. Datę, imię i nazwisko, formę odbioru odpisu wpisano odręcznie.*

^m *Poniżej nieczytelny podpis.*

STRESZCZENIE

Wymiar sprawiedliwości w okresie stanu wojennego stał się – obok aparatu bezpieczeństwa państwa – jednym z głównych narzędzi wykorzystywanych przez władze komunistyczne do zwalczania NSZZ „Solidarność”. Omawiany w artykule proces był konsekwencją rozpracowania przez Służbę Bezpieczeństwa grupy związkowców zaangażowanych w druk i kolportaż na terenie Tomaszowa Mazowieckiego nielegalnych materiałów. Dwa miesiące później Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Łodzi na podstawie Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym wszczęła śledztwo pod zarzutem kontynuowania działalności zawieszono związku, rozpowszechniania „fałszywych wiadomości” mogących wywołać „niepokój publiczny lub rozruchy” oraz redagowania, druku i kolportażu materiałów bezdebitowych. Aresztowano łącznie 12 osób, przesłuchano 53 świadków i przeprowadzono 33 przeszukania. Rozprawy przed Sądem Wojewódzkim w Piotrkowie Trybunalskim odbyły się 17–19, 26 i 28 maja 1982 r. Na karę 2 lat bezwzględnego pozbawienia wolności zostały skazane 4 osoby, warunkowe zawieszenie wykonania kary sąd zastosował wobec 6 osób, wobec jednej postępowanie umorzył, a jedną – uniewinnił. Sąd Najwyższy 12 stycznia 1983 r. zawiesił na 4 lata wykonanie wyroków więzienia, wobec pozostałych osób utrzymano w mocy wyrok piotrkowskiego sądu. Po upadku systemu komunistycznego w Polsce możliwe stało się uniewinnienie skazanych, co SN uczynił 27 maja 1993 r.

Słowa kluczowe: represje komunistyczne, stan wojenny, NSZZ „Solidarność”, procesy polityczne, wymiar sprawiedliwości, Sąd Wojewódzki, Sąd Najwyższy, wyrok, pozbawienie wolności, Tomaszów Mazowiecki.

SUMMARY

During the period of martial law, the judicial administration became – apart from the state security apparatus – one of the main tools used by the communist authorities to combat NSZZ “Solidarność”. The process discussed in the article was a consequence of the Security Service’s disclosure of a group of trade unionists involved in printing and distributing illegal materials in Tomaszów Mazowiecki. Two months later, the Military Garrison Prosecutor’s Office in Łódź, on the basis of the Decree of 12 December 1981 on martial law, opened an investigation into an alleged continuation of the suspended union, spreading “false messages” that could cause “public anxiety or riots” and editing, printing and distributing materials in a second print. A total of 12 people were arrested, 53 witnesses were questioned, and 33 searches were carried out. The trials before the Provincial Court in Piotrków Trybunalski took place on 17–19, 26 and 28 May 1982. Four persons were sentenced to two years in prison. A conditional suspension of the sentence was applied by the court in relation to 6 people. In relation to one person, the proceedings were discontinued, and one person was acquitted of the charges. On 12 January 1983, the Supreme Court suspended execution of the imprisonment sentences for four years, whilst the judgment of the Piotrków court was upheld in relation to the other defendants. After the collapse of the communist system in Poland it became possible to acquit the convicts, which the Supreme Court effected on 27 May 1993.

Key words: communist repression, martial law, NSZZ “Solidarność”, political processes, judicial system, Provincial Court, Supreme Court, sentence, imprisonment, Tomaszów Mazowiecki.